

İDARE

Dahiliye vekâletinin aylık mecmuası

Yıl: 3

MART- 1930

Sayı 24

Tasfiyeler

No: 4030

Aczi ve sicili itibarile kendisinden istifade edilemeyeceği anlaşılan Tekirdağ mektupçusu Şakir Beyin memurin kanununun muvakkat birinci maddesine nazaran tasfiyesine karar verilmiştir.

İşbu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur.

24/3/930

REİSİCUMHUR

Gazi M. Kemal

Başvekil

Dahiliye Vekili

İsmet

Ş. Kaya

No-4040

Sicilli itibarile kendisinden istifade edilemeyeceği anlaşılan esbak Sındırgı Kaymakamı M. Ziya beyin memurin kanununun muvakkat birinci maddesi mucibince hakkında muamele yapılması tensip olunmuştur.

İşbu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur.

29/3/1930

REİSİCÜMHUR

Gazi M. Kemal

Başvekil

İsmet

Dahiliye Vekili

ř, Kaya

Emniyeti Umumiye tayinleri

Serkomiserler:

İzmir serkomiserliğine Bolu serkomiseri Musa, Bolu serkomiserliğine Elâziz sabık serkomiseri Eşref Efendiler naklen tayin edilmişlerdir.

İkinci komiserler:

Dişarbakir İkinci komiserliğine İstanbul 106 numaralı İkinci komiseri sabıkı Ahmet Hamdi Efendi tayin kılınmıştır.

Komiser muavinleri:

İstanbul 144 taharri komiser muavinliğine Rize komiser muavini Nesim, Artvin komiser muavinliğine Kastamonu komiser muavini Araçlı Hüseyin Hüsni ve Van komiser muavinliğine İstanbul 205 No. 11 sabık komiseri Hüdai Efendiler naklen tayin edilmişlerdir.

Takdirname alanlar

Valiler:

Bolu valisi Sakip Beyfendi.

Ormanların tahribat ve yangın afatından muhafazasındaki alâkasından ve fidan ve çeliklerin köylerde garsiyat ve fevaidi hakkında müessir tebligatının İktisat Vekâletinden bildirilmesi üzerine bu husustaki faaliyet İktisat vekâletince şayanı takdir görülmüştür.

Denizli valisi Halit Beyfendi

Hazine tediyatının temini için Ziraat Bankasının Acıpayam sandığından Denizli şubesine gönderilmek üzere Postaya tevdi edilip eşkiya tarafından posta vurulmak suretile gaspedilmiş olan 15000 liralık gurubun istirdadında gösterdiği faaliyetinden dolayı Maliye Vekâletinin işarı üzerine Vekâletçe keyfiyet şayanı takdir görülmüştür.

Kaymakamlar:

Muamelatındaki sur'at ve temşiyeti umurda liyakat ve iktidarından dolayı Beyoğlu kaymakamı Ali Rıza, Millet Mektepleri hakkında gösterdikleri alâka ve gayretten dolayı Posof kaymakamı Halil Rifat ve Çıldır kaymakamı Sabri, Seferihisar kaymakamlığında bulunduğu sırada kaza dahilinde köy yollarını inşa ve bir çok yerde Mektepler tesis ve

.....

kasaba civarındaki bataklığın kurutulması hususundaki hizmetlerinden Seferihisar kaymakamı sabıkı Reşat, şaki çolak Mehmedin meyyiten ve arkadaşının mecruhen derdesti hususundaki mesaisinden Seyitgazi kaymakamı Sabri, kaza yollarını sur'at ve intizamla büyük bir şebeke halinde vücuda getirmesinden Köy ve Millet Mektepleri ile kazanın asayiş ve iktisadiyatına çok alâka göstermesinden dolayı Ödemiş kaymakamı Recai, 928 senesi yol ve munzam Maarif vergisi tahsilatı nispetini % de 85 den fazlaya çıkardıklarından Seydişehir kaymakamı İhsan; Yenişehir kaymakamı Nafi; sabık akşehir kaymakamı ve lahık konya mektubçusu Raif, Bozkır kaymakamı İbrahim Beyler birer takdirname ile taltif edilmişlerdir.

.....

İnzibat komisyonları kararları
Vekâlet İnzibat komisyonu kararları

1 — Tire kaymakamı İhsan Bey İskân işlerindeki lâkaydisi dolayısıyla vekâlet emrine alınmış olmağla hakkında ayrıca inzibatî ceza tatbikine mahal görülmediğine,

2 — Madalya meselesi dolayısıyla Mihallıççık kaymakamı Sabri Beyin müdafaası varit görülmele hakkında tayini muameleye lüzum görülmediğine,

3 — Mektup meselesinden dolayı Simav kaymakamı Cavit Bey mecburî tahvile tabi tutulmağla dosyasında hıfzına,

4 — Kırklareli İskân müdürü Nurettin Beyin sicilli itibarile kendisinden istifade olunamayacağından ve vazifesinde aczi tahakkuk ettiğinden Memurin Kanununun muvakkat birinci maddesine tevfikan tasfiyesine

5 — Vazife başında amirine hürmetsizlik ettiğinden Mahallî İşler kâtiplerinden İbrahim Etem Beye Memurin Kanununun 22 inci maddesine tavgikan tevbih verilmesine tevbihin sicilline derecine,

6 — Mahallî İşlerde kâtip Feriha Hanımın amirleri tarafından müteaddit ihtarlara rağmen verilen işleri yapmadığı ve vazife başında amiri bulunan mümeyyiz Beye hürmetsizlik ettiği anlaşılmacla Memurin Kanunu mucibince sicilline geçmek üzere tevbihine.

7 — Denizli Vilâyetinin Balkan nahiyesi müdürü Faik

.....

Bey hakkında Vilâyet, İnzibat Komisyonunca müdafaa alınmadan karar verildiğinden kararı mezkûrun nakzına,

8 — Vilâyetçe sarhoşluğu itiyat eylediğinden dolayı ihracına karar verilen Urfa Hapishane müdürü sabıkı Mehmet Efendi hakkında tatbik edilen karar Memurin Kanununun 33 üncü maddesi itiyadı şart eylemesinden ve bu husus hakkında kanaat bahş delil bulunmamasından fesh edilerek evrakın Vilâyete iadesine,

9 — Mecburî tahvile tabi tutulan Alaşehirin İnegöl nahiyesi müdürü Rifat Efendiye Memurin Kanununun 55 inci maddesi tatbik edilmediğinden mezkûr kararın nakzına,

10 — Küplü nahiyesi müdürü Mitat Bey hakkında Bilecik Vilâyeti İnzibat Komisyonunca ittihaz olunan kat'ı maaş kararının delâili subutiyesi gayri kâfi görüldüğünden nakzına ve evrakın iadesine,

11 — Boğazlıyan nüfus kâtibi Bekir Efendi hakkında Yozgat İnzibat Komisyonu tarafından verilen ihraç kararının Memurin Kanununun 49 uncu maddesine muvafık olduğundan tastikine,

12 — Turgut nahiyesi müdürü Celâl Efendi hakkında ittihaz olunan tenzili sınıf kararı muvafık olmadığından feshine

13 — Aydının Karahayıt nahiyesi müdürü esbakı Lebip Niyazi Efendinin kesbi kat'iyet etmiş bir ilâm dolayısıyla Hapishaneye ilka edilmek üzere ciheti adliyece talep olunmuş olmasına binaen bu muamelenin bura İnzibat Komisyonunca bir ciheti alâkası olmadığından Vilâyet İnzibat Komisyonunca icrasına,

14 — Ayaş kaymakamlığında müstahdem iken 26 Şubat

339 tarihinde idareten azil olunan ve bilahara vazifei memuresine müteallik bazı esbaptan dolayı büyük Millet Meclisi Memurin Muhakemat encümenince lüzumu muhakemesine karar verilen Asım Beyin Ankara asliye ceza mahkemesinde cereyan eden muhakemesi neticesinde 7-1-930 tarihli 55/1 No. lu ilâmla bereatine karar verilmiş olduğundan başkaca manii istihdam bir hali kalmadığı anlaşılmağla mumaileyhin cevazı istihdamına Vekâlet İnzibat Komisyonunca karar verilmiştir.

Vilâyet inzibat Komisyonları

kararları

Adana

Adana belediye memuru sabıkı olup elyevm Mersin Muhasebei hususiye kâtibi bulunan Hilmi Efendinin memurin Kanununun 26 ıncı maddesinin “V., fıkrası delâletile Kefalet Kanununun 6 ıncı maddesi mucibince memuriyetten ihracına ve hakkında ayrıca takibatı kanuniyede bulunulmak üzere evrakının İdare heyetine tevdiine İnzibat Komisyonunca karar verilmiştir.

Cebelibereket

Muhasebei Hususiye Muamelât ve tahsilâtında vukua getirdikleri bir takım sui istimalleri üzerine İcra kılınan tahkikat neticesinde mahkemece beşer seneye mahkûmiyetleri

.....

ne karar verilen Ceyhan Muhasebei Hususiye memuru Hasan, Muavini Mehmet, Tahsildar Şükrü ve Hüseyin Avni efendilerin atiyen vücutlerinden istifade imkânı olmadığından Vilâyet İnzibat Komisyonunca memuriyetten ihraçlarına karar verilmiştir.

Eskişehir

Vilâyet Daktilosu İffet Hanım ile Evrak kâtibi Ahmet Efendi vazifelerini ifa hususunda gösterdikleri gayret ve muvaffakiyete binaen birer takdirname ile taltif edilmişlerdir.

Gazi-Antep

Ağcakoyunlu Nahiye Müdürü Süleyman Sırrı, Nizip Muasebei Hususiye memuru Fevzi ve Kilis Muhasebei Hususiye memuru Akif Efendiler mecburî tahvile tabi tutulmuşlardır.

Besni Kazası Muhasebei Hususiye piyade tahsildarı Mehmet Efendi vazifeye devam etmediğinden beş günlük maaşı kesilmiştir.

İzmir

Mektupçuluk kalemi ikinci kâtibi Sadri efendi vazifesi başında amirine hürmetsizlik ettiğinden ve verdiği emri ifade taannüt gösterdiğinden dolayı tevbih cezası ile tecziye edilmiştir.

Şebın Karahısar

Alucra Nüfus memuru Mehmet Efendi daireye geç gelmek ve serhoşluk fiillerinden dolayı iki ve Mindeval nahiye Müdürü Veli Efendi mezuniyetini tecavüz ettiğinden bir tevbih cezasiyle cezalandırılmıştır.

Tokat

Teke Nahiye Müdürü Rahmi Efendi yazılan muharrerat ve istilâmata vaktile cevap göndermediğinden ihtar cezasiyle tecziye edilmiştir. Erbaa kazası tahrirat kâtibi muavini Remzi ve Muhasebei Hususiye memuru Nail efendiler vazifeleri başına vaktile gelmediklerinden dolayı tevbih cezasiyle tecziye edilmişlerdir.

Muhasebei Hususiye tahsildarı Ömer Efendi tahsilatını haddi nizamisine iblağ edemediğinden ihtar cezası ile cezalandırılmıştır.

Kanunlar

Noterlik kanununun dokuzuncu maddesinin tadiline dair kanun

No: 1568

Madde 1 — Noterlik kanununun dokuzuncu maddesi şu suretle tadil edilmiştir:

Noterlik istiyenlerin liyakatlıları arasında hâkimlik sınıfında en çok hizmeti geçenler ve bu hizmette müsavi iseler bilfiil müstahdem bulunanlar diğerlerine ve imtihanla ehliyetnameyi haiz olanlara tercih olunur.

Madde 2 — İşbu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3 — İşbu kanunun icrasına Adliye Vekili memurdur.

15/3/1930

Ankara Otomatik Telefon kanununun yedinci maddesine bir fıkra ilâvesi hakkında kanun

No: 1569

Madde 1 — 876 numaralı Ankara Otomatik Telefon kanununun yedinci maddesine aşağıdaki fıkra ilâve olunmuştur

(Diyanet İşleri Reisliğine dört ve reisin evine bir telefon konulur. Bu telefonlardan haricî tesisat masrafı ve mükâleme ücreti alınmaz).

Madde 2 — Bu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu Kanunun ahkâmını icraya Dahiliye Vekili memurdur.

15/3/1930

**1929 senesi bütçesinin bazı fasıl ve maddeleri
arasında münakale yapılması hakkında kanun**

No. 1570

Madde 1 — 1929 senesi bütçesinin merbut cetvelde yazılı fasıl ve maddeleri arasında (170 000) liralık munakale icra edilmiştir.

Madde 2 — Bu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde3 — Bu Kanunun hükmünü icraya Maliye Vekili memurdur.

24/3/1930

<u>Fasıl Ma.</u>	<u>Muhassasatın Nev'i</u>	<u>Tenzili lazım gelen</u>	<u>zammı lazım gelen</u>
------------------	---------------------------	------------------------------------	----------------------------------

Emniyeti Umumiye U. M.

440	2	Sevk ve iâşe	<u>1 000</u>
446		Mükâfatı nakdiye	<u>14 000</u>
448		Staj için avrupaya gönderilecek memurlar masrafı	<u>10 000</u>

Fasıl Ma.	Muhassasatın Nev'i	Tenzili lazım gelen	zammı lazım gelen
428	Merkez mefruşat ve demirbaşı		<u>1 000</u>
431	Vilâyet mefruşat ve demirbaşı		<u>500</u>
432	Vilâyet levazımı		
1	Tenvir ve teshin		<u>1 000</u>
2	Kırtasiye		<u>1 000</u>
	Fasıl Yekûnu		<u>2 500</u>
433	Vilâyet müteferrikası		<u>1 000</u>
435	1 Bedeli icar		<u>6 000</u>
436	Harcırah		<u>5 000</u>
450	788 numaralı kanunun tatbiki masrafi		<u>1 000</u>
451	Geçen sene düyunu		<u>8 000</u>
	Yekun	<u>25 000</u>	<u>25 000</u>
Umum Jandarma Kumandanlığı			
479	1 İaşe	45 000	
	2 Hayvan yem bedeli	<u>55 000</u>	
	Fasıl yekûnu	<u>100 000</u>	
475	1 Memurlar harcırahı		<u>20 000</u>
480	1 Levazımı teşhiziye		<u>11 000</u>
489	912 numaralı kanunun tatbiki Masrafi		<u>5 000</u>
490	Geçen sene düyunu		<u>64 000</u>
	Yekûn	<u>100 000</u>	<u>100 000</u>

Fasıl Ma.	Muhassasatın nev'i	Tenzil lâzım gelen	Zammı lâzım gelen
Hariciye Vekâleti			
536	Muvakkat tazminat	<u>5 000</u>	
540	Hayat pahalılığı ve kambiyo karşılığı	<u>10 000</u>	
541	Merkez mefruşat ve demirbaşı	<u>5 000</u>	
542	2 Kırtasiye	<u>5 000</u>	
548	Elçilikler için mubayaa olunacak otomobil bedeli	<u>5 000</u>	
557	Hakem mahkeme ve heyetlerde uzlaşma komisyonları masrafı	<u>15 000</u>	
534	Elçilik ve şebenderlikler memurları maaşatı		<u>12 000</u>
539	Temsil tahsisatı		<u>3 000</u>
549	1 Bedeli icar		<u>8 000</u>
	3 Defatir ve evrakı matbua		<u>5 000</u>
	Fasıl yekûnu		<u>13 000</u>
550	Harcirah ve kuriye masrafı		<u>10 000</u>
560	Tahdidi hudut komisyonları masrafı		<u>7 000</u>
	Yekûn	<u>45 000</u>	<u>45 000</u>
	Umumî yekûn	170 000	170 000

**Anadolu - Bağdat Demiryolları ve Haydarpaşa
Liman ve Rıhtım İdaresinin 1926 malî senesi
fevkalâde bütçe hesabı kat'isi Kanunu**

No. 1571

Madde 1 — Anadolu - Bağdat Demiryolları ve Haydarpaşa Liman ve Rıhtım İdaresinin 1926 malî senesi fevkalâde bütçe varidatı merbut (A) cetvelinde gösterildiği üzere (4 575 666) lira (5) kuruştur.

Madde 2 — Mezkûr idarenin aynı sene fevkalâde masarifi merbut (B) cetvelinde gösterildiği üzere (5 677 358) lira (93) kuruştur.

Madde 3 — (B) cetvelinin sütunu mahsusunda gösterildiği üzere âti seneye devri meşrut tahsisat miktarı (1 861 111) lira (21) kuruştur.

Madde 4 — Bu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 5 — İşbu Kanun ahkâmını icraya Nafia Vekili memurdur.
(Cetveller Resmî gazetenin 1459 sayılı nüshasındandır)

**Anadolu - Bağdat Demiryolları ve Haydarpaşa
Liman ve Rıhtım İdaresinin 1926 malî senesi
hesabı kat'isi kanunu**

No. 1572

Madde 1 — Anadolu - Bağdat Demiryolları ve Haydarpaşa Liman ve Rıhtım İdaresinin 1926 malî senesi varidatı

merbut (A) cetvelinde gösterildiği üzere (8 545 596) lira (19) kuruştur.

Madde 2 — Mezkûr idarenin aynı sene masarifi merbut (B) cetvelinde gösterildiği üzere (5 310 905) lira (41) kuruştur.

Madde 3 — Tahsisattan sarfedilmeyip (B) cetvelinin sütunu mahsusunda gösterilen (382 484) lira (59) kuruş iptal olunmuştur.

Madde 4 — İşbu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 5— İşbu Kanunun ahkâmını icraya Nafia Vekili memurdur.
(Cetveller Resmî gazetenin 1459 sayılı nüshasındadır)

**Mülga Demiryolları İnşaat ve İşletme Umum
Müdürlüğünün 1920 malî senesi hesabı
kat'isi kanunu**

No. 1573

Madde 1 — Demiryollar İnşaat ve İşletme Umum Müdürlüğünün 1926 malî senesi varidatı merbut (A) cetvelinde gösterildiği üzere (13 487 245) lira (44) kuruştur.

Madde 2 — Mezkûr idarenin aynı sene masarifi merbut (B) cetvelinde gösterildiği üzere (12 956 908) lira (24) kuruştur.

Madde 3 — (B) cetvelinin sütunu mahsusunda gösterildiği üzere âti seneye devri meşrut tahsisat miktarı (1 074 263) lira (53) kuruştur.

Madde 4 — Tahsisattan sarfolunmayıp (B) cetvelinde gösterilen (815 366) lira (40) kuruş iptal olunmuştur.

Madde 5 — İşbu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 6 — İşbu Kanun ahkâmını icraya Nafia Vekili memurdur.
(Cetveller Resmî gazetesinin 1460 sayılı nüshasındadır)

1108 numaralı maaş kanununa müzeyyel kanun

No: 1574

Madde 1 — Dördüncü maddenin son fıkrasındaki (mustâfâ addolunur) kaydı zabitlerle askerî memurlara şamil değildir.

Madde 2 — İhtilas ve irtikâptan başka, vazifelerine müteallik hususlardan dolayı muhakeme edilmek üzere açığa alman zabitlerle askerî memurlara muhakemeleri müddetince yarım maaş verilir. Muhakemeleri neticesi beraet etseler de kendilerine ayrıca bir şey verilmez.

Madde 3 — İhtilas ve irtikâp suçlarıyla açığa çıkarılan ve vazifelerinden ve ya adi ve şahsî suçlardan mevkuf olarak muhakeme altına alınan zabitlerle askerî memurların muhakemeleri müddetince yalnız efrat gibi iaşeleri temin olunup kendilerine beraet etseler dahi mevkuf oldukları müddet için bir şey verilmez.

Madde 4 — Bu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 5 — Bu Kanunun hükümlerini icraya Maliye ve Millî Müdafaa Vekilleri memurdur.

Gazete primleri hakkında kanun

No. 1575

Madde 1 — Yeni Türk harflerinin kabul ve tatbiki hakkındaki kanunun meriyete girdiği tarihten beri filen çıkmakta bulunan siyasî gazetelerin sahiplerine merbut cetvele göre üç sene müddetle prim verilir.

Madde 2 — 1929 senesi Primi karşılığı olan (60 700) lira Maliye bütçesinde (Gazeteler primi) namile açılacak 229 uncu fasla fevkalâde tahsisat olarak konulmuştur.

Madde 3 — 1930 ve 1931 primleri seneleri bütçelerine konularak o senelerin ikinci altı ayları zarfında verilir.

Madde 4 — Primin verilmesi gazetelerin fasılasız çıkmalarına bağlıdır. Kapanan gazetelerin primleri kesilir.

Madde 5 — Bu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 6 — Bu Kanunun hükmünü icraya Maliye Vekili Memurdur.

Cetvel

	1929	1930	1931
1 — Rotatif makinede basılanlar için	7 000	5250	3 500
2 — Düz makinede basılanlardan:			
1 — Sayfası 47 X 62 san- timden büyük olanlar için	2 200	1 550	1 100
2 — Sayfası 40 X 66 san- timden büyük olanlar için	1 800	1 350	900
3 — sayfası 31 X 47 san- timden büyük olanlar için	900	650	450

4 — Sayfası Üçüncü sınıflar daha küçük olanlar için	<u>1929</u>	<u>1930</u>	<u>1931</u>
	600	450	300

Not: 1— Cetvelde gündelik çıkan gazeteler için verilecek prim miktarları gösterilmiştir. Diğer gazeteler için sınıflarına göre haftada bir çıkanlara 1/6, haftada iki çıkanlara 1/3, haftada üç çıkanlara 1/2 nisbetinde prim hesap edilir.

2 — Gazetelerin dört sayfa çıkmaları esastır. İki sayfa çıkanlara sınıflarına göre % 30 noksanile prim verilir.

1929 Senesi bütçesine tahsisatı munzama verilmesine ve münakale icrasına dair kanun

No: 1576

Madde 1 — 1929 senesi Milli Müdafaa Vekâleti bütçesinin (864) üncü nakliyat faslına (250 000) lira tahsisatı munzama olarak ilâve edilmiştir.

Madde 2 — 1929 senesi Maliye Vekâleti bütçesinin (199) uncu tetkikatı maliye masrafı faslından (3 600) lira tenzil edilerek büyük Millet Meclisi bütçesinin birinci faslının ikinci âza tahsisatı maddesine nakledilmiştir.

Madde 3 — Bu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 4 — Bu Kanunun hükmünü icraya Maliye Vekili memurdur.

Tefsir

Memurin Kanununun 70 inci maddesinin tefsiri

No. 158

Mülkiye tekaüt kanununun bahsettiği
müktesep hakların mahfuziyeti hakkında

11 ağustos 1325 tarihli Mülkiye Tekaüt Kanunu ve onun müzeyyelâtı ve bazı kavanini mahsusa ile müddeti tekaüde mahsup olacağı kabul edilmiş olan müddet ve zamanlardan dolayı Memurin Kanununun ahkâmı mâliyesini mebdei mer'iyeti olan 1 haziran 1927 tarihine kadar iktisap edilmiş olan hukuku mahfuzdur. Ancak 1 haziran 1927 tarihinden bugüne kadar geçmiş ve bundan sonra geçecek olan müddetler için müddeti tekaüdiyenin ikmali ve tekaüt maaşının tayini miktarı hususunda kanunu mezkûrun 70 maddesinin sarahati haricinde müddet kabul ve zam icra olunmaz.

22/3/1930

Kararlar

Memurin kanununun 35 ve 55 inci maddelerinin tefsirine mahal olmadığı hakkında

No. 553

Memurların inzibatî cezaları memurin kanununun 26 ıncı maddesinde zikir ve tadat olunduktan sonra 55 inci maddesinde ittihamı mucip mevat memura tebliğ edilerek cevap alınmadan inzibat komisyonlarının karar ittihaz edemeyecekleri tasrih edilmektedir. 35 inci madde ise memur aleyhine inzibatî ve cezaî bir muameleyi müstelzim olmamak üzere halk tarafından vuku bulan ve dairei aidesi tarafından varit görülen şikâyet üzerine mahalline müfettiş veya muhakkik gönderilerek tahkik raporları üzerine badettetik vaki şikâyet teyyüt edince memurun rizasına bakılmıyarak inzibat komisyonlarının kararile tahvilin caiz olduğunu gösterir bir madde olduğu gibi mecburî tahvilin inzibatî cezalardan madut olmadığı, da bedihidir. Bu sebebe ve maddelerin vaziyet ve sarahatine binaen esbabı muhikka ve zaruriye tevafuk ettiğine badettetik komisyonca kanaat hasil olmak şartile memurun müdafaasının alınmasına lüzum yoktur. Mezkûr maddeler kâfi derecede vuzuhu haiz olduğu cihetle tefsire mahal olmadığı, Umumî Heyetin 40 inci inikadının 1 inci celsesinde takarrür etmiştir.

27/3/1930

**Arapusunun Ecikağıl köyünden olup Mucurun
Kabaca köyünde mukim kâhya oğullarından
Abbas oğlu İbrahim ve Köse oğullarından
Mehmet oğlu Mustafanın ölüm cezasına
çarpılmaları hakkında**

No. 554

Mucurun Kabaca köyünden Şeyh Mehmet oğlu Alişi tş bulmak için gittikleri Konyadan köyelerine avdetleri sırasında parasına tamaan birlikte başını parçalıyarak öldürdükten sonra cürmün izini kaldırmak ve cezadan kurtulmak maksadile maktulü kuyuya atan Kabaca köyünden Kâhya oğullarından Abbas oğlu 316 doğumlu İbrahimle Köse oğullarından ve aynı sene doğumlularından Mehmet oğlu Mustafa haklarında icra kılınan muhakeme neticesinde Aksaray Ağırceza Mahkemesinden ölüm cezasına mahkûmiyetlerine dair verilen kararın tahfif ve tahvilini müstelzim bir sebep görülemediğinden Teşkilâtı Esasiye Kanununun 26 ıncı maddesine tevfikan mezkûr cezanın infazına, Umumî Heyetin 41 inci in'ikadının 1 inci celsesinde karar verilmiştir.

29/3/939

**Teşkilât ve fek ve ilhaklara
ait kararnameler**

1 — Adana Vilâyetinin Karaisalı Kazasına merbut Karsantı nahiyesinin Büyükçakır karyesi muhtarlığı tarafından idare edilmekte olan ve nüfus ve askerlik muamelâtına mezkûr kazaca, Tekâilifi Milliye ve Tapu ve saire muamelerine Kayseri Vilâyetinin Develi kazasınca bakılmakta olan Çavdar uşağı karyesi Adana vilâyetinin Karaisalı kazasına merbut Karsantı nahiyesinden alınarak Kayseri Vilâyetinin Develi kazasına ilhak edilmiştir.

2 — Bu kararname hükmünü icraya dahiliye vekili memurdur.

18 / 3 / 1930

REİSİCÜMHUR

Gazi M. Kemal

Başvekil
İsmet

Dahiliye Vekili
Ş. Kaya

§

No. 4018

1 — Mardin Vilâyetine merbut Koçhisar kazasının Resülayn nahiyesi mezkûr kazadan alınarak Urfa Vilâyetinin Viranşehir kazasına ilhak edilmiştir.

2 — Bu Kararname hükmünü icraya Dahiliye Vekili memurdur.

18 / 3/ 1930

REİSİCÜMHUR

Gazi M. Kemal

Başvekil
İsmet

Dahiliye Vekili
Ş. Kaya

§

1 — Konya Vilâyetinin Çumra kazasına merbut Kiseçik, İslıhisar köyleri mezkûr kazadan alınarak aynı Vilâyetin Karaman kazasına mülhak Kılbasan nahiyesine ilhak edilmiştir.

2 — Bu Kararname hükmünü icraya Dahiliye Vekili memurdur.

18 / 3/ 1930

REİSİCÜMHUR

Gazi M. Kemal

Başvekil
İsmet

Dahiliye Vekili
Ş. Kaya

§

No. 4039

Madde: 1— Eskişehir Vilâyeti merkez kazası dahilinde: Yarımca, Alpu ve Sivrihisar kazası dahilinde: Kaymaz ve Mihalıççık kazası dahilinde: Beylikahır ve Seyitgazi kazası dahilinde: Kırka köylerinde bu namlarla yadedilmek üzere birer nahije teşkil edilmiştir.

Madde: 2 — Bu kararname hükmünü İcraya Dahiliye vekili memurdur.

29-3-1930

REİSİCÜMHUR

Gazi M. Kemal

Başvekil

Dahiliye Vekili

İsmet

Ş. Kaya

§

No. 4057

Madde: 1 — Niğde Vilâyetinin Bor kazasına tabi Ortaköy karyesinde bu namla yat edilmek üzere bir nahiye teşkil edilmiştir.

Madde: 2 — Bu kararneme hükmünü icraya Dahiliye vekili memurdur.

31-3-1930

REİSİCUMHUR

Gazi M. Kemal

Başvekil

Dahiliye Vekili

İsmet

Ş. Kaya

§

No. 4058

Madde: 1 — Zonguldak Vilâyetinin merkez kazasının merbut Beycuma ve Ereğli Kazasına merbut Başvıran ve Alaplı köylerinde, bu namlarla birer nahiye teşkil edilmiştir.

Madde: 2 — Bu kararname hükmünü İcraya Dahiliye vekili memurdur.

31-3-1930

REİSİCÜMHUR

Gazi M. Kemal

Başvekil

Dahiliye Vekili

İsmet

Ş. Kaya

§

No: 4059

Madde: 1 — Konya Vilâyetinin Ereğli kazasına merbut Kızılca köyü mezkûr kazadan alınarak Niğde Vilâyetinin Bor kazasına ilhak edilmiştir.

Madde: 2 — Bu kararname hükmünü icraya Dahiliye Vekili memurdur.

31-3-930

REİSİCUMHUR

Gazi M. Kemal

Başvekil

Dahiliye Vekili

İsmet

Ş. Kaya

§

No. 4083

Madde: 1 — Mardin Vilâyetinin Gercüş kazasına merbut

.....

Haldek köyü mezkûr kazadan alınarak aynı Vilâyetin Savur kazasına ilhak edilmiştir.

Madde 2 — Bu kararname hükmünü İcraya Dahiliye Vekili memurdur.

26-3-1930

REİSİCUMHUR
Gazi M. Kemal

Başvekil
İsmet

Dahiliye Vekili
Ş. Kaya

Tamimler

Vilâyetler İdaresi

Hülâsa:

İstatistik hakkında:

No. 1278

İstatistik Umum Müdürlüğünün 22-2-30 tarih ve 218 No. lı tezkeresile istatistik kanununun sureti leffen gönderildi.

Muktazasının ifası tebliğ olunur efendim.

Vekâlet Dairelerine yazılmıştır.

Büyük Millet Meclisince ahiren kabul ve Resmî Gazetenin 8 Şubat 1930 tarih ve 1418 numaralı nüshasile neşr ve ilân edilen 3/2/930 tarih ve 1554 numaralı istatistik kanununun

Altıncı maddesi:

“Devlet dairelerde hususî idare Şehremanetleri ve belediyeler ve bunlara bağlı diğer müesseseler tarafından İstatistik Umum Müdürlüğünün tasvibi olmaksızın hiç bir istatistik usulü tatbik ve yeni istatistik cetvelleri tanzim edilemeyeceği, istatistiklerin neşri Umum Müdürlüğün tasvibine bağlı olduğu ve Umum Müdürlüğün bu hususların takip ve mürakabesi ile mükellef bulunduğu,, yazılı bulunmakta ve aynı kanunun sonuncu

Muvakkat maddesi:

“Altıncı maddede yazılı daire ve müesseselerin halen

.....

mevcut bulunan istatistik cetvel ve talimatnamelerini tasvip veya tebdil edilmek üzere İstatistik Umum Müdürlüğüne tevdi edecekleri ve Umum Müdürlüğün muvafakati olmadan bunlarda hiç bir tadil yapılmıyacağı,, hükmünü ihtiva etmektedir.

A : — İşbu kanun hükümlerinin ifası için .....

..... ile altıncı madde tarifatına dahil müessesat ve teşkilâta yapılmakta olan ve yapılması arzu ve tasavvur edilen istatistikler hakkında aşadaki şekilde dairemize malûmat itasına emir ve müsaade buyurulmasını istirham eylerim:

1 — Halen yapılmakta olan ve yapılması tasavvur edilen istatistiklerin neveleri

2 — Ötedenberi yapılmakta olan istatistiklerin ne zamandanberi yapıldıkları

3 — Bu istatistiklerin tanzimi için tatbik edilen usulleri muhtevi talimatname, izahname, veya tamimlerle bilûmum cetvellerin birer suretleri,

4 — Bu istatistiklere esas teşkil eden malûmatın nerelerden ve ne suretle istihsal edildiği.

5 — Yapılan istatistikler tab ve neşrediliyorsa, hangi gazete veya mecmua ile veya kitap, risale halinde ne zaman neşredildikleri.

Bu malûmat; vürutları sırasile tetkik edilerek, dairemizin mütalâa ve kanaatleri ayrıca arz olunacaktır.

B: — Aynı kanununun 6 ıncı maddesinin bir fıkrasındada istatistiklerin neşri umum müdürlüğün tasvibine bağlı olduğu muharrer olduğundan neşredilecek istatistik malûmatının neşrinden evvel vade tayinile dairemize irsali lâzım gelmektedir.

Keyfiyetin icabedenlere emir ve tamim buyrularak cevapların 1 **Mayıs 1930** tarihine kadar dairemize lütfü irsaline

.....

müsaadelerini istirham ve yüksek tazimlerimi arzeylerim efendim
22/2/930 İstatistik U. M. Vekili

Büyük erkânı harbiye riyaseti ile bilûmum vekâletler ve müstakil makamlara, umum müdürlüklere, inhisarlara, vilâyetlere ve Ankara, İstanbul şehremanetlerine arz edilmiştir.

1-3-1930

Hülâsa:

1567 No.lı kanunun
musaddak suretinin leffiyle:

No. 1279

Meclisi Âlinin 20-2-930 tarihli 33 üncü in'ikadının 1 inci celsesinde kabul ve Başvekâleti Celileden tebliğ buyrulan Türk parasının kıymetini koruma hakkındaki 1567 No.lı kanunun musaddak suretinden “ .., adedi leffen gönderildi efendim.

Vekâlet dairelerine yazılmıştır,

[11567 No. lı kanun 23 sayılı mecmuada münderiçtir.]

8-3-1930

Hülâsa:

Mollafenarı nahiyesi
merkezinin Akviran köyüne
nakledildiğine dair:

No. 1295

Kocaeli Vilâyetinin Gebze Kazasına merbut Mollafenarı nahiyesinin merkezi “Cuma,, köyünden aynı kazanın Akviran köyüne nakledilmiştir efendim.

Vilâyetlere ve vekâlet dairelerine yazılmıştır.

5-3-1930

Hülâsa:

Türk parasının kıymetini koruma hakkındaki kararname suretinin leffiyle:

No. 1307

Türk parasının kıymetini korumak için kambiyo nukut, esham ve tahvilât muamelâtı hakkında İcra vekilleri heyetinin 26-2-930 tarihli içtimasında kabul ve Başvekâleti Celileden tebliğ buyrulan kararname suretinden “1,, adedi leffen gönderildi efendim.

Vekâlet dairelerine yazılmıştır.

[Kararname mecmuanın sayısındadır]

6-3-1930

Hülâsa:

Kaçakçılık Raporları hakkında:

No. 1310

İkinci Kânun, Şubat, Mart, aylarına ait kaçakçılık raporlarının mart nihayetinde vekâlette bulundurulması tamimen tebliğ olunur efendim.

8-3-1930

Hülâsa:

İstiklâl harbi malûllerine verilecek para mükâfatı hakkındaki kanuna dair:

No. 1319

İstiklâl harbi malûllerine verilecek para mükâfatı hakkında T. B. M. M. Heyeti Umumiyesinin 1-2-1930 tarihli in'ikadının

1 inci celsesinde kabul edildiği Cumhuriyet Riyaseti Celilesinin iş'arına atfen Başvekâleti Celileden tebliğ buyrulan 1556 No.lı Kanun resmi Gazetenin 10 - şubat - 1930 tarih ve 1420 No.lı nüshasında aynen münderiçtir efendim.

Vekâlet Dairelerine yazılmıştır

6-3-1930

Hülâsa:

Tamimlerin aynı zamanda idare mecmuasile neşr edildiğine dair

No 1330

Müstelzimi cevap olupta cevabı vürüt etmiyen bazı tamimler te'kit edildiği vakit " böyle bir tamim vürüt etmemiştir,, mealinde cevaplar alınmaktadır. Halbuki vekâlet mahrem olmayan bütün tamimleri aynı zamanda İdare mecmuasila da neşrü tamim etmektedir. Binaenaleyh her ay İdare mecmuasının tetkikiyle gelmemiş tamim olup olmadığına bakılmasının usul ittihazı tamimen tebliğ olunur efendim.

6-3-1930

Hülâsa:

Ahvali Umumiye raporları H.

No. 1337

Her altı ayda bir gönderilmesi icap eden ahvali Umumiye raporları hakkında evvelki tebligata zeylen yazılan 28-9-929 tarih ve 6213 No.lı tahriratı Umumiyenin 5 inci maddesinde izah edildiği veçhile Vilâyetin inzibatî, Sıhhî, İktisadî, İlmî ve İçtimaî, umranî teşebbüsât ve vaz'iyetine ve icraatına müteaallık olan kısımların ayrı ayrı kâğıtlara ve

.....

kâğıdın bir tarafına yazılması ve diğer nüshasında “ İdare Mecmuası,, kıtasında ve bir kitap forması halinde olmak üzere iki nüsha gönderilmesi icap ederken Vilâyetlerce bu hususlara riayet edilmemekte ve noksanların ikmalı için bir takım muhaberele yol açmaktadır. Buna mahal kalmamak üzere biri kitap şeklinde ve diğeri her kısma ait hususatin ayrı ayrı kâğıtlara ve kâğıdın bir tarafına yazılmak suretile iki nüsha olarak gönderilmesine itina olunması ehemmiyetle ve tamimen tebliğ olunur efendim.

Vilâyetlere yazılmıştır.

10-3-1930

Hükümet Konaklarının ikinci altı aylık icar bedellerinin tediyesine emir verildiği H.

No. 1432

Kira ile tutulan Hükümet konaklarının 929 senesi icar bedeline mahsuben birinci altı aylık icar bedellerinin tediyesine emir verilmişti.

Bütçede mevcut tahsisat bakiyesile bu kerre münakale suretile istihsal edilen tahsisat, hesap edilerek Vilâyetlerin evvelce gösterdikleri ihtiyaç miktarının % de seksenine tekabül ettiği görülerek bu nisbet üzerinden ikinci altı aylıkların tediyesine emir verilmiştir.

Bu sene içinde bundan başka tahsisat istihsal ve irsali imkânı olmadığından gönderilen tahsisatle idare edilmesi temenni olunur efendim.

Vilâyetlere yazılmıştır.

13-3-1930

Hülâsa:

157 No. lı tefsir suretinin
leffiyle

No. 1456

T. B. M. M. Umumî Heyetinin 20-2-1930 tarihli 33 üncü in'ikadının 1 inci celsesinde kabul edildiği Başvekâleti edilenin 13-3-30 tarih ve 182 No. lı tezkeresile tebliğ buyrulan tefsirin musaddak suretinden adedi leffen irsal ve tebliğ olunur efendim.

Vekâlet dairelerine yazılmıştır.

(157 No. lı tefsir mecmuanın 23 sayılı nüshasında münderiştir.)

12-3-1930

Hülâsa:

1561 - ve 1562 No.
lı kanun surelerinin
leffiyle

No. 1457

T. B. M. M. Umumî Heyetinin 20-2-30 tarih ve 33üncü in'ikadının birinci celsesinde kabul ve tasdik buyrulduğu Başvekâleti Celileden tebliğ edilen 13 Mart 1929 tarihli idarei Umumiyei Vilâyat kanununun 86 ve 133 üncü maddelerde 144üncü maddesinin 4 üncü fıkrasının 2 inci babının tadiline dair 1561 No. lı kanun ile İdarei Umumiye kanununun muaddel 116 ve 140 ıncı maddelerinin tadiline dair 1562 No. lı kanunun musaddak suretlerinden adedi leffen irsal ve tebliğ olunur efendim.

Vekâlet dairelerine yazılmıştır.

(1561 ve 1562 No.lı kanunlar 23 sayılı mecmuada münderiştir.)

8 -3 - 1930

Hülâsa:

Postaya verilecek resmî denkler üzerlerine mürsil adreslerinin yazılmasına dair:

No. 1462

Postaya verilecek resmî denklelerin üzerlerine „ Mürsil İdare adreslerinin yâzılması bunlar hakkında Postanelerce yapılması lâzım bazı muamelâtın ifasına mani olmakta bulunduğu anlaşıldığından bundan böyle postaya verilecek resmî denkler üzerine behemehal mürsil adreslerinin yazılması tamimen tebliğ olunur efendim.

Vekâlet dairelerine yazılmıştır.

12-3-1930

Hülâsa:

İnzibat Komisyonları kararları hakkında

No. 1479

23-12-29 tarih ve 8084 No. lı Umumî tahrirata zeyildir. İdare Mecmuasında neşredilmek üzere bildirilen Vilâyet ve Kaza inzibat Komisyonları kararlarının esbabı mucibeleri yazılmamaktadır. Bundan sonra gönderilecek kararlarda hükmolunan cezanın esbabı mucibesinin de gösterilmesi

ve kararların tekide meydan bırakılmaksızın muntazaman gönderilmesi tamimen temenni olunur efendim.

19-3-1930

Hülâsa:

Çocuk haftası hakkında

No. 4572

Bütün memlekette çocuklara karşı şuurlu bir alâka uyandırmak için çalışan Himayei Etfal Cemiyeti bu sene 23-30 Nisan Çocuk haftasını memleketin her tarafında canlı bir surette yaşatmak maksadile tertibat almaktadır. Himayei Etfal Cemiyetinin teşkilâtı olan ve olmayan Vilâyet, Kaza, Nahiye merkezlerinde çocuk haftası müddetince mezkûr cemiyete âzami yardım yapılması ve kolaylık gösterilmesi tamimen temenni olunur efendim .

Vilâyetlere yazılmıştır.

16-3-1930

Hülâsa :

1566 No . lı kanun suretinin
leffiyle

No. 1650

T. B. M. M. Umumî Heyetinin 20-2-1930 tarihli 33 üncü inikadının birinci celsesinde kabul ve tasdik edildiği Başvekâleti Celileden tebliğ buyrulan Türkiye Cumhuriyeti ile Soviyet Hühûmeti arasında imza olunan dostluk ve bitarafılık muahedenesinin mer'iyeti müddetinin temdidine dair

olan 1566 No. lı kanunun musaddak suretinden “ .. adedi leffen irsal edildiği tebliğ olunur efendim.

Vekâlet dairelerine yazılmıştır.

[1566 No. lı kanun 23 sayılı mecmuuda münderiçtir.]

24-3-1930

Hülâsa:

Gönderilen kitapların şahsa ait olduğuna dair

No. 1669

Zeyl 26-2-30 tarih ve 1215 No. lı tahrirata:

Tezlerin tanziminde tetkiki tavsiye edilen ve Vilâyetlerden vaki olan talep ve müracaat üzerine vekâletin tavassutiyle Avrupadan celpettirilerek 12-2-30 tarihinde Postaya tevdiân gönderilen kitapların ciheti Aidiyeti bazı Vilâyetlerce yanlış anlaşıl原因 olarak daireye demir baş kayıt ve esmanını umumî veya hususî bütçeden tesviyesine teşebbüs edildiği cereyan eden muhaberattan anlaşılmaktadır.

Vekâlet bu kitapları tedarikinde müşkülâta maruz kalan idare reislerine mahza bir kolaylık olmak üzere tavasutta bulunarak Avrupadan celp ettirmiş ve göndermiştir.

Binaenaleyh Vali ve Kaymakam beylerin şahıslarına ait bulunan bu kitapların bedellerinin de şahsen tesviye edilmesi icap eder. Yanlış bir muamele yapılmış ise tashihi lâzımdır. Keyfiyet tamimen tebliğ olunur efendim.

Hülâsa:

Türk Harfleriyle yapılan
neşriyat hakkında:

No. 1679

Türk harflerinin kabulünden sonra memlekette yapılmış olan neşriyatı göstermek için tabettirilecek Umumî kataloga ithal edilmek üzere şimdiye kadar Türk harfleriyle tabettirilmiş olan kitaplarla mecmua, risale, kanun ve saire gibi neşriyatın müellifleri; tabı adedi ve tabı tarihleriyle basıldıkları matbaa isimlerini gösterir bir listenin tanzim ve irsalî Maarif Vekâletinden talep edilmekte olduğundan istenilen malûmatı gösterir bir listenin tanzim ve itası rica olunur. efendim .

Vekâlet dairelerine yazılmıştır.

24-3-1930

Hülâsa:

10-3-930 tarih ve 1568 No.
lı kanun suretinin leffiyle.

No. 1683

Meclisi Âlinin 10-3-930 tarihli 34 üncü in'ikadının birinci celsesinde kabul ve Başvekâleti Celileden tebliğ buyrulan Noterlik kanununun dokuzuncu maddesinin tadiline dair 1568 No. lı kanunun musaddak sureti leffen gönderildi efendim .

Vekâlet dairelerine yazılmıştır.

[1568 No. lı kanun mecmuanın başında kanunlar arasındadır.]

24-3-1939

Hülâsa:

Resûlayn nahiyesinin
Viranşehir kazasına
ilhak edildiğine dair:

No. 1684

Mardin Vilâyetinin Koçhisar kazasına tabi Resûlayn nahiyesinin mezkûr kazadan alınarak Urla Vilâyetinin Viranşehir kazasına ilhak edildiği tamimen tebliğ olunur efendim.

Vilâyetlere, Birinci umum Müfettişliğine, Vekâlet dairesine yazılmıştır.

9-3-1930

Hülâsa :

15-2-930 tarih ve
1559, 1560 No. lı
kanun suretlerinin
leffiyile:

No. 1688

Meclisi Âlinin 15-2-1930 tarihli 32 inci in'ikadının 1inci celsesinde kabul ve Başvekâleti Celileden tebliğ buyrulan Maaş Kanununun ikinci maddesine bir fıkra ilâvesi hakkında 1559 No lı kanun ile Gümrük kanununa müzeyyel mevat hakkındaki kanunun beşinci maddesinin tadiline dair 1560 No lı kanunun musaddak suretlerinden “ „ adedi leffen gönderildi efendim.

Vekâlet dairelerine yazılmıştır.

(1559 ve 1560 No. lı kanunlar 23 sayılı mecmuuda münderiçtir.)

22-3-1930

Hülâsa:

1569 No lı kanun
suretinin leffiyle:

No 1690

Meclisi Âlinin 15-3-930 tarihli 34 üncü in'ikadının 1 inci celsesinde kabul ve Başvekâleti Celileden tebliğ buyrulan Ankara Otomatik Telefon kanununun yedinci maddesine bir fıkra ilâvesi hakkında 1569 No. lı kanunun bir sureti leffen gönderildi, efendim.

Vekâlet dairelerine yazılmıştır

(1569 No. lı kanun mecmuanın başında kanunlar arasındadır.)

Emniyeti Umumiye

Ş.1

6-3-930

No. 1361

İsmi ve hüviyeti aşağıda yazılı olan şahs Türk vatandaşlığından iskat edilmiştir. Bir daha memleketimize girmesine müsaade olunmayacaktır efendim.

İsmi ve babasının ismi: Matyos oğlu Sorito Balyoçuyan
 Doğum tarihi : 1285
 Memleketi : İzmir
 Müseccel olduğu yer : Karataş mahallesi 54 No. hane
 Yeni tabiiyeti :
 Iskatı sebebi : 1041 No. Kanuna tevfikan
 Hey. Vek. kararı tarihi : 5/2/930

10-3-930

No. 1411

İsmi ve hüviyeti aşağıda yazılı olan şahs Ecanip kanununa tevfikan hudut hâricine çıkarılmıştır. Bir daha memleketimize girmesine müsaade olunmayacaktır.

İsmi ve babasının ismi: Aleksandr Draguman
 Milliyeti : Rumen
 Tabiiyeti : Rumanya
 memleketi : “
 Sebebi ihracı : Gayri ahlâkî işlerle meluf bulunmak.

10-3-930

No. 1431

İsmi ve hüviyeti aşağıda yazılı olan şah Türk vatandaşlığından ıskat edilmiştir. Bir daha memleketimize girmesine müsaade olunmayacaktır efendim.

İsmi ve babasının ismi : Mişon oğlu Davit Bahar
Doğum tarihi : 1312
Memleketi : Bosnasaray
Müseccel olduğu yer :
Yeni tabiiyeti :
İskatı sebebi : 1041 No. kanuna tevfikan
Hey. Vek. kararı tarihi: 8/1/930

11 3 930

No. 1432

İsmi ve hüviyeti aşağıda yazılı olan şahs Türk vatandaşlığından ıskat edilmiştir. Bir daha memleketimize girmesine müsaade olunmayacaktır Efendim.

İsmi ve babasının ismi : Nasip oğlu Zare Köleyan
Doğum tarihi : 1308
Memleketi : İstanbul Sultanahmet Bostan Âli
mahallesinde kilise sokağında 26 No.
hane .
Müseccel olduğu yer :
Yeni tabiiyeti :
İskatı sebebi : 1041 No. kanuna tevfikan
Hey. Vek. kararı tarihi : 8/2/930

13/3/930

No. 1476

İsmi ve hüviyeti aşağıda yazılı olan şahs Türk vatandaşlığından ıskat edilmiştir. Bir daha memleketimize girmesine müsaade olunmayacaktır Efendim.

İsmi ve babasının ismi: İstipan kızı Haykuhi Feşçıyan
Doğum tarihi : 1286
Memleketi : İstanbul
Müseccel olduğu yer : İstanbul Pangaltı mahallesinde
46 No. hanede
Yeni tabiiyeti :
İskatı sebebi : 1041 No. kanuna tevfikan
Hey. Vek. kararı tarihi : 8 12/929

15/3/930

No. 1494

İsmi ve hüviyeti aşağıda yazılı olan şahs Türk vatandaşlığından ıskat edilmiştir. Bir daha memleketimize girmesine müsaade olunmayacaktır Efendim.

İsmi ve babasının ismi: Kırısto oğlu Hırısto
Doğum tarihi : 1288
Memleketi : İstanbul
Müseccel olduğu yer : İstanbul üçüncü daire Mirahor
İlyas bey mahallesi Narh kapı caddesi 240
No. hane
Yeni tabiiyeti :
İskatı sebebi : 1041 No. kanuna tevfikan
Hey. Vek. kararı tarihi : 5 2 930

17-3-930

Hülasa:

Milli iktisat ve Tasarruf cemiyetinin menafii umumiyyeye hadım cemiyetlerden olduğuna dair:

No. 1509

Umumî merkezi Ankarada bulunan (Milli İktisat ve Tasarruf cemiyeti) nin menafii umumiyyeye hadım cemiyetler sırasına konulmasına Şurayı Devletçe karar verilmiştir. Malûmat husulü zımında, beyanı keyfiyet olunur efendim.

19-3-930

No. 1579

İsmi ve hüviyeti aşağıda yazılı olan şahs Türk vatandaşlığından ıskat edilmiştir. Bir daha memleketimize girmesine müsaade olunmayacaktır Efendim.

İsmi ve babasının ismi : Artin oğlu Mığırđıç
 Doğum tarihi : 302
 Memleketi : Edirne
 Müsccel olduğu yer : İskefi Hıdır mahallesi Tophane
 caddesi 1 No. 1ı hane
 Yeni tabiiyeti :
 İskatı sebebi : 1041 No. 1ı kanuna tevfikan
 Hey. Vek. karar tarihi : 20/11/929

20-3-930

No. 1602

İsmi ve hüviyeti aşağıda yazılı olan şahs Türk vatandaşlığından ıskat edilmiştir. Bir daha memleketimize girmesine müsaade olunmayacaktır Efendim.

İsmi ve babasının ismi : Kiyork oğlu Kirkor
 Doğum tarihi : 1280
 Memleketi : Bursa
 Müseccel olduğu yer : İstanbul 6 inci dairesinin Çeşme
 Çıkamazı sokağı 1 No. hane
 Yeni tabiiyeti : .
 İskatı sebebi : 1041 No. lı kanuna tevfikân
 Hey. Vek. Kararı tarihi : 20-11-930

22-3-930

No. 1610

İsmi ve hüviyeti aşağıda yazılı olan şahs Türk vatandaşlığından ıskat edilmiştir. Bir daha memleketimize girmesine müsaade olunmayacaktır Efendim.

İsmi ve babasının ismi : Karabet kızı Mari Agavni
 Doğum tarihi : 1322
 Memleketi : İstanbul
 Müseccel olduğu yer : Sultan Ahmet Muhsine hatun
 Çeşme sokağı 10 No. lı hane.
 Yeni tabiiyeti : .
 İskatı sebebi : 1041 No. lı kanuna tevfikân
 Hey. Vek. Kararı tarihi : 9-11-1929

22-3-930

No. 1615

İsmi ve hüviyeti aşağıda yazılı olan şahs Türk vatandaşlığından ıskat edilmiştir. Bir daha memleketimize girmesine müsaade olunmayacaktır Efendim.

İsmi ve babasının ismi : Ağya oğlu Ohanik
 Doğum tarihi : 1326
 Memleketi : Ordu
 Müseccel olduğu yer : Ordu
 Yeni tabiiyeti : .
 İskatı sebebi : 1041 No. lı kanuna tevfikan
 Hey. Vek. kararı tarihi : 9-11-929

23-3-930

No. 1630

İsmi ve hüviyeti aşağıda yazılı olan şahs Türk vatandaşlığından ıskat edilmiştir. Bir daha memleketimize girmesine müsaade olunmayacaktır Efendim.

İsmi ve babasının ismi : Agop oğlu Aram Gazaryan ve
 karısı Satenik
 Doğum tarihi : 1897ve 1913
 Memleketi : Van
 Müseccel olduğu yer : Van-Mustafa paşa mahallesi
 Yeni tabiiyet : ..
 İskat sebebi : 1041No. kanuna tevfikan
 Hey. Vek. kararı tarihi : 6/11/929

24-2-930

No. 1669

İsmi ve hüviyeti aşağıda yazılı olan şahs Türk vatandaşlığından ıskat edilmiştir. Bir daha memleketimize girmesine müsaade olunmayacaktır Efendim.

İsmi ve babasının ismi: Karabet kızı Ojeni ve kızı Anahit

Doğum tarihi : 1298 ve 1327
Memleketi : İstanbul
Müseccel olduğu yer :Beyoğlu Hüseyin ağa mahallesi
Feridiye sokağı 27 No. hane
Yeni tabiiyeti :
İskatı sebebi : 1041 No. kanuna tevfikana
Hey. Vek. karar tarihi : 9/11/929

24-3-930

No. 1682

İsmi ve hüviyeti aşağıda yazılı olan şahs Türk vatandaşlığından ıskat edilmiştir. Bir daha memleketimize girmesine müsaade olunmayacaktır efendim.

İsmi ve babasının ismi: Dikran karısı Margarit ve oğlu

Vahe kızları Jüliyet ve Bercuhi

Doğum tarihi : 1301-1333-1327-1320
Memleketi : Samsun
Müseccel olduğu yer : Samsun ermeni mahallesi 2 No.
hane
Yeni tabiiyeti :
İskatı sebebi : 1041 No. kanuna tevfikana
Hey. Vek. kararı tarihi : 9/11/929

24-3-930

No. 1683

İsmi ve hüviyeti aşağıda yazılı olan şahs Türk vatandaşlığından ıskat edilmiştir. Bir daha memleketimize girmesine müsaade olunmayacaktır Efendim.

İsmi ve babasının ismi : Ohanes kızı Satenik Arosyak
Doğum tarihi : 1305
Memleketi : İstanbul
Müseccel olduğu yer : Üsküdar kuzğuncukta Nomit
oğlu sokağı 23 No. hane
Yeni tabiiyeti :
İskatı sebebi : 1041 No. kanuna tevfiikan
Hey. Vek. kararı tarihi : 9/11/929

26-3-930

No. 1757

İsmi ve hüviyeti aşağıda yazılı olan şahs Türk vatandaşlığından ıskat edilmiştir. Bir daha memleketimize girmesine müsaade olunmayacaktır Efendim.

İsmi ve babasının ismi : Benon Oğlu Boğos
Doğum tarihi : 315
Memleketi : İstanbul
Müseccel olduğu yer : Makrıköy Kilisa Sokağı 14-2
No: Hane
Yeni tabiiyeti : ,,
İskatı sebebi : 1041 No: kanuna tevfiikan
Hey. Vek kararı tarihi : 20/11/929

27-3-930

No. 1759

İsmi ve hüviyeti aşağıda yazılı olan şahs Türk vatandaşlığından ıskat edilmiştir. Bir daha memleketimize girmesine müsaade olunmayacaktır Efendim.

İsmi ve babasının ismi : Mardiros kızı Takuhi
 Doğum tarihi : 329
 Memleketi : Kütahya
 Müsccel olduğu yer : Kütahya Ermeni Hatuniye Mahallesi
 Yeni tabiiyeti :
 İskatı sebebi : 1041 No: Kanuna tevfikân
 Hey. Vek. kararı tarihi : 20/11/929

30 -3- 1930

No. 1815

İsmi ve hüviyeti aşağıda yazılı olan şahs Türk vatandaşlığından ıskat edilmiştir. Bir daha memleketimize girmesine müsaade olunmayacaktır Efendim.

İsmi ve babasının ismi : Karabet oğlu Ohannes
 Doğum tarihi : 1291
 Memleketi : İstanbul
 Müsccel olduğu yer : İstanbul Feriköy Fransız mezar-
 lığı caddesi 48 N: hane
 Yeni tabiiyeti : .
 İskatı sebebi : 1041 N: kanuna tevfikân
 Hey. Vek. kararı tarihi : 20/11/929

30 -3- 1930

No. 1816

İsmi ve hüviyeti aşağıda yazılı olan şahs Türk vatandaşlığından ıskat edilmiştir. Bir daha memleketimize girmesine müsaade olunmayacaktır Efendim.

İsmi ve babasının ismi : Hosrof oğlu Aram Bedros
 Doğum tarihi : 311
 Memleketi : İstanbul
 Müseccel olduğu yer : Panğaltı Büyükdere Caddesi
 38/57/86 N: hane
 Yeni tabiiyeti : .
 İskatı sebebi : 1041 No.lı kanuna tevfikân
 Hey. Vek kararı tarihi : 20/11/929

31-03-1930

No. 1830

İsmi ve hüviyeti aşağıda yazılı olan şahs Türk vatandaşlığından ıskat edilmiştir. Bir daha memleketimize girmesine müsaade olunmayacaktır Efendim.

İsmi ve babasının ismi : Hamparsum oğlu Keteon Çömlekçiyan
 Doğum tarihi : 295
 Memleketi : İstanbul
 Müseccel olduğu yer : Üsküdar İcadiye Büyük Çifte Kavak
 Sokağı 4-33/67 N ; hane
 İskatı sebebi : 1041 No.lı kanuna tevfikân
 Hey. Vek. kararı tarihi : 20/11/929

§ 2

18-3-930

Hülâsa:

Ecnebi memleketlere gide-
ceklere verilen pasaportlar
hakkında:

No. 167

Ankara, İstanbul ve İzmirden maada diğer Vilâyetlerden Ecnebi memleketlerine gitmek üzere Vatandaşlarımıza verilmekte olan pasaportların yalnız Türkçe kısımları doldurulup Fransızca tarafı boş bırakıldığından bu kabil pasaport hamili vatandaşların Lisanımızı bilmiyen Ecnebi memurlara ve vize almak için Ecnebi konsoloshanelerine vukubulan müracaatlarında müşkilâta maruz kaldıkları konsoloslukların işarına atfen Hariciye Vekâletinden bildirilmiştir.

Bu hususa dikkat etmeleri lüzumunun alâkadarana tefhimi tamimen tebliğ olunur efendim.

18-3-930

Hülâsa:

Ecnebi memleket millet
meclislerinden icap eden
zevata verilecek Lese-pase
hakkında

No. 385

Ecnebi memleket millet Meclislerinden icap eden zevata Lese-pase verilmesi hakkında Hariciye Vekâletinden Vukubulan teklif üzerine İcra Vekilleri Hey'etinin 22/1/930 tarihli içtimasında ittihaz olunan kararnamenin bir sureti leffen irsal kılınmıştır efendim.

Kararname sureti

No. 8786

9/11/927 tarih ve 5788 numaralı kararnameye zeyildir:

Gümrük kanununa munzam muaddel madde mahsus mucibince resimden muaf zevat haricinde kalanlardan icap edenlere Lesepase verilmesi İcra Vekilleri hey'etinin kararına mütevekkil isede Amerikada Sena ve Kongra âzaları ile 48 Cümhuriyetten müteşekkil müttehit Hükümetlerin her birinde Reiscümhur mevkiini haiz "Gouverneur,, ler gibi bazı mühim zevata böyle bir istizana vakit kalmadan Cemile İbrazı icap etmekte olduğunun Vaşington büyük Elçiliğimizden bildirildiği cihetle 5778 numaralı kararnamenin ruhu dairesinde kalmak ve yalnız Amerikaya mahsus olmak şartıyla bu gibilere teshilât gösterilmesine selâhiyet verilmesi teklif olunmuştur.

Keyfiyet icra vekilleri hey'etinin 22/1/930 tarihli içtimanda görüşülerek Ecnebi memleket millet meclislerinden icap eden zevata Lesepase verilmek için Maliye Vekâletine malumat ve Hariciye Vekâletine salâhiyet verilmesi tasvip ve kabul olunmuştur

22-1-930

İskân

23-3-930

Hülâsa:

Teffiz işlerinin mayıs nihayetine kadar intacı hakkında.

No. 95954

Teffiz işlerinin mayıs nihayetine kadar her halde intacı mukarrer olduğundan Vilâyeti aliyelerinden her hangi sebeble olursa olsun teffiz ve temlike ait olarak tevarihi muhtelifede Vekâlete yazılıp bu güne kadar cevapları alınmamış evrak bulunduğu takdirde yazılan telgraf ve tahrirat tarih ve numaralarile neye dair olduklarını gösteren bir cetvelin ilk posta ile irsalini rica ederim efendim.

Zat işleri**Suret**

Hülâsa:

Teadül kanununa merbut
cetvelde dereceleri tasrih
edilen memurların maaşı
hakkında

No. $\frac{3722}{74}$ 31-1-930 T ve $\frac{330}{48}$ No. TZ. C.

Devlet memurları maaşatının tevhit ve teadülüne dair kanuna merbut iki numaralı cetvelde sınıfları birinci, ikinci, üçüncü, ilâh diye gösterilen memurların dereceleri mezkûr cetvelde sarahaten gösterilmiş memurlardan addedilerek dahil oldukları derece maaşlarının 1 Eylül 929 dan itibaren tesviyesi iktiza eylediğinden derdesti tamim bulunduğu arz olunur efendim.

6-3-930

Maliye vekâletinin cevabı tezkeresi balâya derç olundu. İktizasının ifası rica olunur efendim.

Hülâsa:

Mezuniyet, tezkiye varakaları ve fotoğraflar hakkında

No. 1199

1 — Vekâletten verilen mezuniyetlerin hangi tarihte istimale başlanıldığı ve yine hangi tarihte vazife başına avdet edildiği vaktinde merkeze bildirilmemesi muamelâtın teşevvüşüne ve mezuniyetlerini tecavüz ettiren memurlar hakkında kanunî muamelenin yapılması suretiyle maslahatı müteessir eden vaziyetler tahaddüsüne badi olmaktadır. Mezuniyet mes'elesinin tanzimi için mezun memurların mezuniyetini istimal ettikleri tarihle vazifeye avdetleri tarihinin telgrafla bildirilmesi.

2 — Memurlarımızın mesaî sahasında muvaffak olup olmadıkları hakkında esaslı bir malûmatı ihtiva edecek olan ve muayyen zamanlarda merkezde bulundurulması lâzım gelen tezkiye varakalarının bazı vilâyetlerden muntazaman gönderilmediği bazı vilâyetlerde de memurların aciz ve sui istimali hakkında yalnız mektuplarla iş'aratta bulunarak tahkik ve tesbiti mucip bu gibi hususat hakkında tahkik evrakı veya tezkiye varakaları gönderilmediği tetkikatı vakıadan anlaşılmıştır. Memurin kanununun bu baptaki sarahati nazarı dikkata alınarak tezkiye varakalarının muayyen zamanlarda gönderilmesine itina olunması.

3 — Bir çok memurların sicillerinde mevcut fotoğraflardan ekserisinin kendilerine benzemeyecek derecede eskiden aldırıldığı ve idare yıllığına gönderilen fotoğraflardan pek farklı olduğu cihetle (6-9) eb'adında üçer kıt'a fotoğraf gönderilmesi rica olunur efendim.

- 930

Dahiliye vekili beyefendinin
beyanatı

Belediye kanununun müzakeresi esnasında

T. B. M. M. belediye kanununun müzakeresine 20 mart 930 da başlamıştır. Kanunun müzakeresine başlanırken Dahiliye vekili Şükrü Kaya beyefendi bir nutuk irat etmişlerdir. Büyük millet meclisinin 3 üncü devresinin 3 üncü içtima senesinin 37 inci in'ikadında söylenen bu nutku ihtiva eden zabıt akşamını aynen dercediyoruz.

Reis = Ruznamemizde belediye kanunu lâyihası vardır. Kanunun müstaceliyetle müzakeresi teklif olunmuştur. Evvelâ bunu reyinize arzedeceğim.

Ağaoğlu Ahmet B. (Kars) — Efendim; müstaceliyet aleyhinde söyleyeceğim.

Reis — Müstaceliyet aleyhinde söz söylenmez, rey konur. Ya kabul edilir, yahut edilmez.

Ağaoğlu Ahmet B. — Usul hakkında söyleyeceğim.

Reis — Usul hakkında söyleyebilirsiniz buyrunuz.

Ağaoğlu Ahmet B. — Muhterem efendiler; takdim olunan kanun son derece mühim bir kanundur. Memleketin faaliyeti umumiyesine ait bir kanundur. Köylerimizin şehirlerimizin imarına ait bir kanundur. Burada zannediyorum ki istical etmek doğru bir şey olamaz. Bunu uzun uzadıya müzakere ve tetkik etmeliyiz. Bir kere, iki kere, üç kere

tetkik etmeliyiz ve mütemadiyen tetkikten sonra, bütün mütalealar serdedildikten sonra ve iki kere üzerinde durulduktan sonra memleketin esasına ait olan bu kanun öyle çıkmalıdır. Yoksa bir müzakereye çıkarsa zannederim bir az istical edilmiş olur ve diğer çıkardığımız kanunlar gibi yine bir müddet sonra tadile ihtiyaç hasıl olur.

Dahiliye Vekili Şükrü Kaya B. (Muğla) —

Efendim; Kanunun mühim olduğunda şüphesiz ittifakımız vardır. Kanun mühimdir ve aynı zamanda maddeleri çok bir kanundur. Kanun bu sene tatbik olunmak mecburiyetindedir. Sebebi: gelecek sene büyük intihabımız vardır ve malûmu âlinizdir ki; büyük intihap belediye meclislerinden geçer. Şayet kanun iki müzakereye tabi olurda vakit geçecek olursa Meclisi Âliniz çok yakın zamanda büyük iktisadi ve malî kanunlarla meşgul olacak ve tabiidir ki bununla iştigale vakit bulamayacaktır. Bu sebeptendir ki müstaceliyetini rica ediyorum.

Reis — Müstaceliyet teklifini reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Eyi anlaşılmadı efendim. Kanunun müstaceliyetle müzakeresini kabul edenler ayağa kalksın Etmeyenler.. Kanun lâyihasının müstaceliyetle müzakeresi kabul edilmiştir.

Kanunun heyeti umumiyesi hakkında söz isteyen var mı?

Dahiliye Vekili Şükrü Kaya B. (Muğla) —

Muhterem efendiler;

Büyük Millet Meclisine arz olunan belediye kanunu lâyihası Dahiliye Encümenile Belediye muvakkat encümeninde mevzuun icap ettirdiği ehemmiyetle tetkik ve münakaşa edilerek tadil, ıslâh ve ikmal edildikten sonra müşterek bir eser halinde yüksek huzuruza takdim olunuyor.

Şehirlerimizin ıslâh ve imar ihtiyaçlarına cevap verecek

.....

nizam ve idare prensiplerini ihtiva ettiğine kani olduğumuz bu lâyiha hiç şüphe yok ki en mükemmel ve mütakâmil şeklini Büyük Mecliste alacaktır.

Şehirlerimizin en iptidâî ve en zarurî ihtiyaçlarının bile tatmin edilmemesinden mütevellit müşküller milletin her meselesi gibi isabeti rey ve kararınız sayesinde hal çarelerini bulmuş olacaktır.

Bugün belediye denilince hatırımıza halle muhtaç ve müntazır bir çok ihtiyaçlarile, salâhiyet ve vasıta yoksulluğundan müşteki ve muvaffakiyetsizlikten mustarip heyetlerde bakımsız ve tutumsuz kasabalar geliyor. Bundan millî vicdan mütemediyen muztarip oluyor.

Bu malûm, fakat acı hakikati tekrardan duyulan iztirapta dertlerini anlamış, devasını bulmuş olanların ümit ve heyecanları da vardır. Millî meselelerde alâka ve endişenin umumileşmesi yakın muvaffakiyetlerin hem mahreki hemde mübeşşiridir. Demokraside her türlü icraat ve faaliyetin mesnedi halkın reyi, duygusu, arzusudur. Millî hakimiyet teessüs ettiği günden beri Türkiye demokrasisi de âmme vicdanının şehirlerimiz hakkındaki temayülüne ittibala şehirlerimizin imar ve islâhile meşgul olmuştur.

Fakat şehirlerimizin her memleketin eski şehirleri gibi kuruluşlarına ait büyük ve islâhi müşkül kusurları vardır. Bunlar eski zamanların şehir ve şehircilik telâkkisinin mimarî tekniğinin mahsulleridir. Her eski şehir bu kusurlarla ve bu müşküllerle mahmuldür. Bu noksanları ve güçlükleri muayyen bir plân ve müsbet program dahilinde zamanla halletmekten başka amelî bir çare bulunamamıştır. Bundan başka efendiler, medeniyet cihanında şehircilik ilmî ve san'atı doğduğu ve sihirler hususî itinalara mazhar olduğu zaman, bizim şehirlerimiz millî hayat ve faaliyetin her sahası gibi sultanlar isdipdat ve anarşisinin ihmaline uğradı. Sonra da bir çokları yakın zamanlarda halâ hatıranızı yakan istilânın seneler

.....

süren ateş ve demir kasırgalarına tutuldu. İstilâdan kurtulanlar işgal felâketine uğrayanları kurtarmak için bizzarur ihmal edildi.

Eğer bugün şehirlerimizdeki evlerimizin bir kısmı ahşaptan ve kerpiçtense, sokaklarımızın bir çoğu kaldırımsız ve ışsızsa, sularımız bol ve temiz değilse, şehir hizmetleri tamamen görülemiyorsa, medenî, içtimaî, sıhî teşkilât ve müesseselerimiz yoksa ve yahut tasavvur ve temenni ettiğimiz miktar ve seviyesini bulamamışlarsa emin olmalıyız ki bunların büyük bir kısmı isdipdat ve istilânın millî servet ve refahta açtığı rahnelerdendir.

Nitekim efendiler, istipdat ve istilâ refedilip te millet mukadderatına hakim olur olmaz Türkün yaradılışındaki medenî ve içtimaî yüksek kabiliyet derhal inkişaf etti. Bu kabiliyet millî her sahada olduğu gibi az zamanda şehirlerimizde de eserlerini göstermeğe başladı. Dün yakılmamış tek damı kalmıyan harabelerde bu gün temiz, medenî, sıhî mamureler kuruluyor. Diğer şehirlerimizde de ıslah ve imar faaliyetleri ve eserleri görülmektedir. Şehirlerimizin medenileşmesi ve sıhhileşmesi her hemşehrinin gönlünü tatmin edilmiyen bir ihtiyaç, tatbik edilmiyen bir ideal gibi üzmektedir. İdeal ile vasıta arasında nisbetsizlik büyüdükçe üzüntü de artar. Bu ızdırap yalnız bizde değil az çok her memlekette de vardır. İnsanların medenî ve içtimaî seviyeleri yükseldikçe ihtiyaçları da artar. Vaktile müsait zaman ve imkân bulup ta şehre ve şehirciliğe ait umumî meselelerini halleden belediyeler bile bu gün yeni içtimaî hadiselerin, yeni içtimaî ve siyasî mülâhaza ve kanaatların doğurduğu yep yeni meselelerle karşılaşmaktadır. Herkes bulunduğu şehirde kendi ihtiyacının tatmin edildiğini, mefkûresinin tahakkuk ettirildiğini görmek ister.

Bizim şehirlerimiz ve belediyelerimiz ise bütün bu

meselelerle birden ve birden bire karşılaştı. İşte efendiler, şehirlerimizin kuruluşlarına ait bünyevî kusurları hadiselerin açtığı ağır rahneler, medenî ve içtimaî ihtiyaçların artması, vesait ve varidatın mahdut kalması ve hatta azalması teşkilât ve idaresindeki noksan şehirlerimizin bu günkü vaziyetini intaç eden amillerdir. Bu vaziyetin islahı amillerin her birini ayrı ayrı mütalea ederek müsbet ve muayyen bir metot ve program dahilinde her birini halletmekle kabildir.

Vakıa şehirlerin terakki ve inkişafı coğrafi ve iktisadî vaziyetlerine halkının tabiat ve mizacına, millî muhita, umumî terakki ve refaha ve daha bir çok unsurlara tabidir ve her şehrin inkişafı kendi hayat şartlarına tabidir. Fakat şehirlerin ve belediyelerin bu kadar tenevvü arasında müşterek vasıfları haiz aynı mahiyette ve aynı tarzı halle tabi umumî ihtiyaçları vardır. Bu umumî ve müşterek ihtiyaçları tasnif ve tespit etmek bu ihtiyaçları tatminle mükellef uzuvları tesis salâhiyet ve vazifelerini tayin etmek ve bu vazife ve hizmetleri görebilecek menba ve vasıtaları temin etmek Devletin belli başlı vazifelerindendir. Bu vazifede ihtiyaca muvafık ve kabili tatbik kanunlar yapmak ve kanunların tatbikini mürakabe etmekle ifa olunabilir.

Vakıa şehirlerin etrafı yüksek surlarla, derin hendeklerle çevrildiği, biri birleriyle düşman muamelesi yaptığı ve bir şehirden diğer şehre gitmek için günlerce sehayat lâzım geldiği milliyet hissi ve istiklâl fikirleri ve vatandaşlık muhabbet ve tesanüdü şehirlerin dar duvarları içerisine sıkıştığı zamanlar belki Devletin bu vazifesine müdahale ve murakabesine o kadar lüzum hissedilmiyebilirdi. Fakat şehirlerin duvarları yıkıldıktan, milliyet hisleri ve istiklâl fikirleri Devlet surlarına dayandıktan sonra şehirler ve hemşehriler arasında tesanüt bağları muhkemleşti. Mütেকabil his ve ihtiyaçlar arttı. Belediye işlerinin tanzim ve mürakabesi sırf

.....

mahallî olmak vasfını kaybetti. Her şehir milletin her ferdini ve heyeti umumiyesini alâkadar ve Devleti vazifedar eden umumî ve millî diğer tabirle Devlet meselesi mahiyetini aldı. Devletin nüfuz ve kudreti, milletin bütün mukadderatına hâkim olacak şumulü iktisap edince millî hayat ve faaliyetin mühim sahaları olan belediyelerin bu kudretin mürakabesi altına girmesi ve şehirlerin de Devletin vesayet ve muavenetinden istifade etmesi zarurî oldu. Bundan başka medeniyet ve terakki şehirlerin mahsulüdür. Bir milletin irfan, san'at ve ticaret menbaı şehirlerdir. Devlet bahusus demokrasi vatandaşların medeniyet, terakki, saadet ve refah kabiliyetlerine azamî imkân hazırlamakla mükelleftir. Bu mükellefiyet demokrasinin zaruret ve vezifesidir. Bu zaruret ve bu vazife bizim millî seciyemiz, vatanî bünyemize ve siyasî ve içtimai prensiplerimize tamamile mutabıktır. Doksan üçün belediye kanunları büsbütün başka esaslar dahilinde yapılmıştır. Ahkâmı bu vazife ve zaruretlere cevap veremiyor. Belediyelerin bugünkü ihyiyaçla ve zihniyetle mütenasip muntazam mesaisine ve Devletin bu mesaiyi tanzimine adeta engel oluyor. O kanun şehirler için bir merhale idi. Türkler o merhaleyi çoktan geçmiştir. Bir kanun terakkiye mani ve yahut muzır olmağa başladığı anlaşıldığı gün tebdiline tevessül olunur. Huzuru âlinizde bulunan bu kanun lâyihası bu mülâhazalarla ve arzettiğim esaslar dairesinde tanzim olunmuştur. İstihdaf ettiği gaye şehirlerimizin terakki ve ıslâhına mani olan ahkâmı kaldırmak bugünkü ihtiyaç ve zihniyete göre belediyeleri birer şehir koloni haline koymak hemşehrilerin belediye işlerindeki karar, icra ve mürakabe salahiyetlerini arttırmak, ihtiyaçları tasnifle mecburî vazife telâkki edilenleri muayyen ve müsbet bir programa başlayan amelî ve teknik bir tarzda icra ettirmek bütçe ve hesaba ait muameleleri sıkı bir tarzda malî kaidelere bağlamak

Devletin mürakebesini tespit ederek belediye işlerini anarşiden kurtarmaktır.

Muhterem efendiler; Belediye işleri arzettiğim mülhazalar dahilinde tanzim ve mürakabe edilir. Heyetlerine salahiyet ve vasıta verilir. Türk şehirlerinin Türkün yüksek medeniyet ve idealleri hizasına çıkabilmesine zaman unsurundan maada ciddî hiç bir mani kalmaz. Efendiler! Lâyhada bilhassa vazife ve salahiyetlerin tayin ve tespitine ehemmiyet verilmiştir. İlgasını teklif ettiğimiz kanunda kararda icra ile mürakabe biri birine mütedahildir. Sail ve mes'ul belli değildir. Halbuki Cümhuriyette âmme müesseselerinde mes'uliyet deruhte eden her vatandaşın mes'ul olması hareket ve hesabının nihayet burada millet vekillerinin huzurunda hesap vermeğe mecbur bir makama bağlı olması esastır. O kanunda bütçe ve hesap işleri de sağlam esaslara bağlanmış değildir. Demokrasi her şeyden evvel hesaplarının müntazam ve dürüst olmasını âmirdir. Bunun da en emin yolu dürüst olmak varidat ve sarfiyatı müntazam bir bütçeye bağliyerek tahsilât ve sarfiyatı kanun ve malî kaidelere göre yapmaktır.

Muhterem efendiler! Belediyelerimizin teşkilâtı esasıyesi demek olan bu ana kanun büyük inkılâbımızın bir cüz'ü ve eseridir. Cüz'üdür ; çünkü kanunlarımız Cümhuriyet prensiplerine göre islâh edilirken en mühim bir kanun olan belediye kanunu ehli ile bırakılmazdı. Eseridir; çünkü Cümhuriyet olmasaydı bu lâyiha olmazdı. Hükümetimiz her işte olduğu gibi bu lâyihayı da Türk istiklâl ve inkılâbının büyük lideri Gaziden aldığı ilham ve onun çizdiği direktifle hazırlamıştır.

Muhterem efendiler! Bu lâyihanın açık vasıflarından ve inkılâpçı hükümlerinden biri de Türk kadınının Türk erkeğile zaten müsavi olan şerefli hakkını belediye işlerinde de tamamilen tayin etmesidir.

Türk tarihini her sahasında ve her safhasında erkeğile yan yana her fedakârlığı yapan millet ve vatan işlerinde büyük feragatla her mahrumiyete, her cefaya ve her acıya katlanan milletin, vatanın felâket ve saadetlerine aynı hisle iştirak eden büyük kalpli ve yüksek faziletli Türk kadını müşterek eseri olan bu Cümhuriyette elbette ve elbette, kendi evinin işlerinde olduğu gibi belediye işlerinde de temiz ve ciddi mevkiini alacaktır. (Bravo sesleri, Alkışlar) İstipdat ve cehalet devirlerinden arta kalan kötü ve sakat zihniyetlerin sakil ve sakim mülâhazaların Cümhuriyet ve inkılâbın temiz ve faziletli muhitinde yeri yoktur (Alkışlar). Kadınlarımızın yakın senelerde teşriî meclislerde de faziletkâr mevkilerini ihraz edeceklerine şüphe yoktur (Alkışlar).

Kanunun heyeti umumiyesi hakkında söz söyleyecek arkadaşların sözlerinden sonra o maddeler konuşulurken ileri sürülecek fikirlere karşı icap eden izahat ve malumatı ayrıca arz ederim. (Alkışlar)

Ağaoğlu Ahmet B. (Kars) — Muhterem arkadaşlar; müzakerenize vaz edilen bu kanun lâyihası çok mühimdir. Memleketin esas teşkilâtına ait heyeti umumiyesini alâkadar eden bir kanundur.

Kemali memnuniyetle kayderiyorum ki bu kanunun ehemmiyet ve kıymeti muhterem Dahiliye Vekilimiz ve Dahiliye Encümeni âzaları, muhterem arkadaşlarımız da takdir etmişlerdir, ve bu kanunun tedvini esnasında gösterdikleri ciddiyet ve itina şayanı tebriktir. Kanun hakikaten dikkatle tetkik edilmiştir ve Türk belediyciliği tarihinde hiç şüphe yoktur ki bir merhale teşkil edecektir. Muhterem Dahiliye Vekili bu kanunun ne gibi bir haleti ruhiye ile tetkik ve tanzim edilmiş olduğuna rehber olmak üzere esbabı mucibesi arasında şu cümleyi kaydediyorlar. Buyuruyorlar ki: (Hassaten Hakimiyeti Milliye prensiplerinin icap ettirdiği terbiyei siyasiyenin inkişafına

çok hadim olmak itibarile belediye müesseseleri, çok mühim, kıymetli, faydeli müesseselerdir.)

Bu fikri telkin eden zihniyeti buradan hürmetle karşılar ve selâmlarım! Demek belediye teşkilâtı, yalnız ifa ettikleri vazife dolayisile değil, aynı zamanda içtimaî ve siyasî bir terbiye mektebi olmak üzere telâkki edilmiştir, ve bu telâkki çok doğrudur. Medenî milletlerin yetiştirdiği ricalin tercümei hallerini tetkik buyursanız göreceksiniz ki bunların kısmı âzami hatta onda dokuzu belediyelerden yetişmiş insanlardır. Başka memleketleri değil yalnız Fransayı söyleyeyim ki meselâ sabık Reiscümhur (Milran), sabık Başvekil (Vivyani), (Klemanso), hatta (Briyan) bunların hepsi belediyelerden yetişmiş insanlardır. Keza bugün dahi sabık bir Reiscümhur doğmuş olduğu şehrin Belediye Reisidir. Demek ki belediyeler Devlet adamı yetiştirmekte büyük ve mühim bir müessesedir ve filhakika serbest müzakereye, serbest mürakabeye, serbest mübadelei efkâra tehammül ve cemaatı içinde ciddiyet, azım, sebat gibi hassalarının temniyesi için bu gibi içtimaî müesseselerin mevcudiyeti elzendir. Bizim gibi mukadderatı milliyelerini hür ve serbest müesseselere raptetmiş olan muhitlerin kâffesi bu gibi müesseselere âzamî kıymet ve ehemmiyet vermişlerdir. Çünkü hür ve serbest müesseselerin ruhu, muhteviyatı, manevî kıymeti işte bu gibi ikinci derecedeki içtimaî teşekküllerde hazırlanır, maatteessüf içtimaî teşekküllerde çok fakir olan memleketimiz için hiç şüphe yoktur ki kurulan belediyelerin terbiyetkâr ve fazilet noktaî nazarından mühim bir kıymeti vardır, ve kemali minnet ve şükranla yine tekrar ediyorum ki Dahiliye Vekili Beyefendi Hazretleri bu ciheti tamamen takdir ve onu kendi esbabı mucibelerinde kaydetmişlerdir. Belediyeleri rical yetiştirmek için bir mektep diye telkin buyurmuşlardır ki bu, doğrudur. Fakat maatteessüf Şükrü Bey efendinin, Dahiliye Vekâletinin esbabı mucibesini

tetkik ederken gördüm ki, orada iki şahsiyet mücadele etmiştir. Birisi şimdi kaydettiğim büyük endişe ile mütehasıs Cümhuriyeti müeyyit fikirlerden mülhem Şükrü Kaya Bey vatanı; diğeri de Dahiliye Vekili, Hükümet ricali Şükrü Kaya Bey; birincisi hakikaten Cümhuriyetin ihdas ettiği müesseseleri yaşatmak ve onlara mesnet bulmak endişesile mütehasıs; bu endişe kendilerinde o kadar galibtir ki demin burada irat buyurdıkları nutukta çok müteessir ve müteheyyiç bulduklarını hepimiz müşahede ettik. Cümhuriyetin inkişafı ve bu inkişafı temin edecek vesaitin temini hususunda çok mütehasıs ve endişenakdirler. Fakat öteki taraftan bir Dahiliye Vekili bir Hükümet adamı çıkıyor ve bir Hükümet adamı zihniyetile her şeye nazaret etmek istiyor, bir taraftan belediyelerin serbest inkişaf etmeleri lüzum ve hissiyatını duymakla beraber diğeri taraftan Hükümetçilik noktai nazarından buna meydan verilmemesi endişesi doğuyor ve bu iki endişe çarpışmıştır. Bu biri birine zıt iki haleti ruhiyeyi bu projede göreceksiniz iki endişe çarpışmıştır. Nihayet iki endişenin arasında eskisi gibi bir idarei maslahat usulü çıkmıştır. İşte bendenizin de bütün tenkitlerim bu idarei maslahat sahasına münhasır olacaktır, itiraf ederim, yine tekrar ediyorum çok büyük bir ilhamla bu kanun yapılmış fakat Hükümetçilik prensipi bu kanunun mükemmel ve Cümhuriyet esasına tamamen muvafik olarak gelmesine mani olmuştur. İşte şimdi bu noktai izah edeceğim, fakat buna geçmeden evvel belediye mefhumunu nasıl telâkki ettiğimi arzetmeme müsaade buyurunuz. Bendenizce bir belediye ahalisinin nüfusundan sarfınazar (Komün), dedikleri şey; müşterek maddî ve manevî menafî, müşterek hatıralar ve müşterek an'aneler etrafından toplanmış olan insanların yekûnuna belediye denir. İşte bu belediye nüfusunun adedi beş olsun, on olsun ister Paris gibi beş milyon, Londra gibi yedi milyon olsun, farkı yoktur, bir ırmağın etrafında

toplanmış olan on tane ev biri birine menafii müştereke, müşterek mukadderat, müşterek hatıralar, mezaristan iştiraki, babadan kalma an'aneler iştiraki, şeref iştiraki ve bütün maddi ve manevi iştirakler, onları bir yere toplamıştır, işte bu bir beldedir ve o bir (Komün)dür. İşte bu komünde bulunan insanlar yüz bin olsun, ister on tane olsun. Efendiler bu noktai nazardan komün şehre takaddüm etmiştir, köy şehre takaddüm etmiştir, tarihen köyün kıdemi vardır. Köylerden büyüye büyüye şehirler husule gelmiştir. Şehirlerden de Devlet husule gelmiştir. Demek istiyorum ki komünü Devlet yapmaz. Fakat fevkalâde zamanlarda meselâ muhaceret vaki olur. Hariçten memlekete bir çok adamlar gelir. O vakit Devlet bu adamları yerleştirir. Köy teşkil eder, fakat köy teşkil ederken, muhtelif yerlerden gelmiş olan insanları bir yere toplıyamaz. Toplarsa köy teşekkül edemez. Bu insanlar mutlak dağılırlar. Binaenaleyh o köye mutlak aynı yerden gelmiş, aynı zihniyeti taşıyan, aynı san'atla meşgul olan adamları toplamak lâzımdır ki, bunlar müşterek menafi ve gaye etrafında toplanıp bir uzviyeti içtimaiye teşkil edebilsinler. Demek ki şehir, komün, köy kaimi binefsihi zatülhareke, kendi kendine mevcut bir uzviyeti içtimaiyedir. Ben de Dahiliye Vekili Beyefendi ile hemfikirim ki köylerin; şehirlerin daireleri tevsi ederek Devlet halini aldıktan sonra Devlet bu köylere, bu şehirlere, bu mevcudiyeti uzviyeye karşı lakayt kalamaz. Hiç şüphe yoktur ki Devlet bütün bunların hepsini temsil ediyor. Binaenaleyh onun hakkında lakayt kalamaz. Şöyle veya böyle onunla alâkadar olur. Bu alâkadarlığın hududu nedir? efendim en mühim mesele budur. Bu tayin edilirse Devlet ile köyün arasındaki alâka ve münasebet kendi kendine taayyün etmiş olur. Bu hususta efendiler şimdiye kadar eski sistem hâkim olmuştur. Birisi muhtariyetçi, ademî merkeziyetçi, İngiliz sistemi diğeri

merkeziyetçi nazariyatçı, müdahaleci Fransız sitemi. Bu iki sistemin arasındaki fark güneş gibi aşikârdır. Fransızlarda son zamanda bu yolda ne kadar yanlış hareket ettiklerini anlayarak eski usulü terkettiler ve bu gün İngiliz usulüne doğru büyük hatvelerle yürümektedirler. Komünlerini şehirlerini, belediyelerini o nümune üzerine teşkil etmektedirler. İngilizlerin muvaffakiyeti esasıyesesi şundandır ki: İngilizler köyün mahiyeti asliyesine hürmet ettiler. Komünün, şimdi tarif ettiğim gibi zatülhareke, uzviyeti müteharrike olduğu esasına hürmet ettiler ve muvaffakiyetleri bundadır ve biliyorsunuz ki efendiler; İngiliz belediyesi, İngiliz komün teşkilâtı gerek memleketin maddî refahı ve gerek Beyefendinin endişesi olan rical yetiştirmekteki fazilet itibarile o kadar büyüktür ki bugün bütün insanlar, İngiliz terbiyei insaniyesinin meftunudurlar ve ezcümle yine İngiliz köyünün, şehrinin mamuriyeti yanında Fransız şehir ve köyleri ikinci derecede kalır. Bunun yegâne sebebi de arzettiğim gibi belediyeyi bir uzviyeti içtimaiye telâkki edip kendi başına bırakarak, kendi faaliyetile kendi inkişafını temin esasına ve mahiyeti tabiiyesine hürmettir. Biz maatteessüf ötedenberi belediyecilikte Fransız sistemini kabul ettik. Birinci Napolyonun getirmiş olduğu (Napolyon usulünü) eski Devlet kabul etti. Bilâhara üçüncü Napolyon geldiği zaman efkârı umumiyenin tazyikile bir dalavere yaptı. Tevsii mezuniyet tefriki vezaif cümle mutantanası ile bize geçti. Tevsii mezuniyet neden ibarettir Beyler? Dahiliye Vekili haiz olduğu müdahale hakkının salâhiyetinin bir kısmını valiye veya kaymakama veriyor. Bununla gûya (Dekolsantrasyon) yapmış. Bu kelimeyi icat ettiler. Nasıl ki bizde tevsii mezuniyet; Osmanlı lisanına has olan mutantan, fakat neticede hiç bir şey ifade etmiyen bir şeydir. Madem ki müdahale lâzımdır. Madem ki nezaret lâzımdır. Dahiliye Vekilinin

nezareti, müdahalesi daha müreccah değil midir? Çünkü Dahiliye Vekili uzakta mahallî dedikodularla, eşhas mücadelelerde alâkadar değildir. Sonra Dahiliye Vekili vaziyeti itibarile yüksek meselelerle meşguldür. Böyle ufak tefek şeylerin içine giripte filân adamı tutması, mevkiî itibarile doğru değildir.

Halbuki tevsii mezuniyet sayesinde güya belediyelere serbesti verilmiş. Dahiliye Vekâletinin salâhiyetinden bir kısmını alan valiler filen belediyeleri boğmağa başlarlar. Hiç olmazsa Dahiliye Vekâleti gibi yüksek ve geniş gören bir makam, bu salâhiyeti kullanırken daha tedbirli davranırdı. Dahiliye Vekili Beyefendi ve arkadaşlarımız Dahiliye Encümeni âzaları bu ciheti de pek alâ müdriktiler. Bu ciheti de pek alâ biliyorlardı. Kendilerinin kısmı azami sabık valiler, sabık belediye reisleri, ve sabık mutasarruflardır. Sabıkta belediyelerle alâkalarını pek alâ biliyorlar. Fakat bu gün memleket endişesi, bu muhterem arkadaşlarıma hakikati göstermek gibi yüksek bir ilham telkin etmiştir. Meselâ Efendiler; Dahiliye Vekili Beyefendinin, Dahiliye Vekâleti tarafından verilen bir esbabı mucibede eski belediye teşkilâtının ademi muvaffakiyeti şu surette izah ediliyor. Bir yerinde deniliyorki: "İtiraf etmek lâzımdır ki son senelerde bazı mühim maddelerin tadil edilmiş olmasına rağmen bilhassa belediye makinesinin işlemesi ve mürakabe edilmesi itibarile kendilerinden beklenen yüksek idarî faaliyet ve millî kabiliyet göstermeğe gayri müsait ve teşekkül itibarile tamamen gayri ilmî ve garip bir teşekkül olmaktan henüz kurtulamamışlardır...,, Daha aşağıda İstanbul belediyesi hakkındaki kanundan bahsederken o kanunu şu suretle tavzih buyuruyorlar:"İstanbula ait kanun için de; sureti tatbikiyesine ait nizamnamelerde birlikte muhafazakâr, merkeziyetçi zihniyetinden kendini kurtaramadığından muvaffak olamamışlardır,, diyor.

Demekki, Dahiliye Vekili Beyefendi ve Dahiliye Encümeni arkadaşlarım eski belediye teşkilâtının ademi muvaffakiyetini iki şeye atfediyorlar. Birisi merkeziyetçilik, diğeri de Hükümeti merkeziye tarafından müdahale ve mürakabe olduğu esbabı mucibe yazılıdır. Zikrettiğim fıkraları aynen esbabı mucibeden çıkarmışımıdır; tecrübedide arkadaşlarımızın ve daha tecrübedide Devlet umurile meşgul olan Dahiliye Vekili Beyefendinin de itiraflarile sabittir ki merkeziyetçilik ve müdahale, belediyelerimizin şimdiye kadar maruz kaldıkları en büyük illettir. Hakikatin bu kadar açık görünüp söylenmesi karşısında kanunu okurken hürmetkar bir vaziyet aldım ve dedim ki; bu kadar ilmi ve fennî bir teşrihten sonra ne Dahiliye Vekili Beyefendi, nede arkadaşlarım artık o merkeziyetçiliğe yol vermezler..

Belediyeler zatülhareke mumtaz bir uzviyeti içtimaiye telâkki edilerek artık kendi kendilerine bırakılır. Onlar da salâhiyetleri dahilinde vazifelerini müstakil olarak ifa ederler. Fakat maatteessüf burada kaydettiğim ikinci zihniyet yokmu; o, çıkmış işleri bozmuş..

Efendiler; demin Dahiliye Vekili Beyefendi bize; kadınlarımıza belediye intihabına iştirak salâhiyetinin verildiğini tebşir buyurdular. Ben bunu kanundan da anlamıştım. Ben, ötedenberi kadınlarımızın serbest hür, ve müterakki Türk anası olmaları taraftarıyım. Bu kanunla bu maksadın da hasıl olduğunu görmekte bahtıyım. Kendilerini büyük bir hürmetle selâmlar ve tebrik ederim. Kadınlarımızın bu müesseselere iştirakinden, alelûmum müesseselere iştiraklerinden yine erkekler önünde terbiyetkâr birer uzuv olacaklarına hiç şüphe etmiyorum. (Alkışlar) Efendiler, belediyenin istinat ettiği esas, temsil noktai nazarından meclisin istinat ettiği esastan daha vasi olacaktır. Çünkü mecliste yalnız erkekler müntehiptir. Belediyelerde ise hem erkekler, hem de kadınlar

tarafından intihabat yapılacaktır. Demek temsil salâhiyetleri daha vasi olacaktır. Binaenaleyh kendilerini bir defa daha selâmlarım.

Cümhuriyetin mefhumu bunu iktiza ederdi. Bir gün gelecek kadınlar da meb'us intihabatına iştirak edecekler.

Fakat reyiam usulünü kabul ile bütün memleketi intihabata iştirak ettirmek ve bunların intihap etmiş olduğu meclisin reisinin tasdiki hakkını valiye ve yahut Dahiliye Vekâletine bırakmak ne demektir?

Efendiler; buyurdukları hürriyet serbesti, buyurdukları hür müzakere, hür mürakabe nerede kalır? bu neye benzer bitirmişiniz? intihap etmiş olduğumuz Reisi; Hükümet tasdik ederse işlerini artık siz mürakabe edebilir misiniz? sonra Hükümet reisliğe istediği adamı getirecek, sana mürakabe yaptırmayacak bir adamı getirecek. Bu şüphe yok ki ezeli bir dert ve ezeli bir mücadeledir. Reis valiye veya Dahiliye Vekiline hoş görünmiyorsa haydi, defol oradan, der. Çünkü kendisinde meclisi koğmak salâhiyeti de vardır. Demek böyle bir taraftan gayet güzel bir manzara; reyiam, kadınların iştiraki, filan gibi salâhiyetle., diğer taraftan Meclis Reisini Vali koğabilir, veya tasdik etmiyebilir. Aksi takdirde meclise mutlaka valiler istediği adamı getirecek, o zaman mürakabe nerede kalır? Farzediniz belediye meclisi ile reis arasında bir ihtilâf çıkmış. Dahiliye Vekili reisi iltizam etmiş, o zaman meclisi koğar, dağıtır. Nerede o salâhiyetler, nerede bu hareket! Ne idi o reyiam, terbiyetkâr, faziletkâr, terbiyei siyasiye filan. (Handeler) sonra daha bir çok maddelerle belediyenin işlerine müdahaleye vasıta olmak üzere da bazen valiyi bazen de Şurayi Devleti salâhiyettar kılıyoruz,

Efendiler; demin de arzettim: Devlet hiç bir teşekkülü nezaretsiz bırakamaz. Elbette Devletin bütün teşekküller üzerinde nezaret salâhiyeti vardır. Fakat bu salâhiyetin de bir hududu vardır. Oda, o teşekkülün mahiyetini ihlâl

etmemektir. Teşekkülün mahiyeti ihlâl edildimi, hudut tecavüz edilmiştir. Belediyeler hakikaten bütün tebaa ve vatandaşlar için mer'î olan kavanini umumiyenin haricine çıkarlarsa, Dahiliye Vekâleti tarafından hududa irca edilirler.

Bu kadar nezaret her memlekette vardır. Fakat bunun haricine çıkılarak, reis filan adam olacaktır, benim işime gelmiyen reis olamaz, azledeceğim, Şurayi Devlete göndereceğim, dedimi, o belediyenin mahiyeti asliyesi bozulmuş olur. O belediye o günden itibaren akamete, işsizliğe mahkûm olur. Belediyelerimiz şimdiye kadar niçin böyle atıl, batıl kalmıştır. Hepsi bu müdahaleler yüzünden, binaenaleyh kısmı azami çok mükemmel olan bu kanunda, Dahiliye Vekâleti ve arkadaşlarımız Cümhuriyet perver ve vatanperver esaslardan mülhem olarak belediye teşkilâtını ilmi esaslar üzerine vazetmişler. Fakat öteki taraftan sağ ellerde verdiklerini sol ellerde almışlardır. Bu kanunun 52 inci 62, 67, 72, 75, 87, 89, 92 inci maddenin üçüncü fıkrası 94, 96, 97, inci maddeleri muhtar belediye mefhumundan tamamen aykırı olduğundan ve belediyelerin hürriyetini ihlâl ettiğinden bu maddeler müzakere edildiği vakit sırasile arzı mütalea edeceğim.

Emin B. (Eskişehir)— Efendim; bendenizin kanunun heyeti umumiyesi hakkında maruzatım yoktur. Yalnız bir kaç noktayı arkadaşlarımla nazarı dikkatlarına arzedeceğim. Belediye kanunlarında bendenizin kestiremediğim nokta şudur: Tek başına bir insan daha pahalı yaşar.

Toplu insanların daha ucuz yaşaması lâzım gelirken görüyorum ki, nerede mükemmel bir belediye teşkilâtı varsa orada, etin okkası otuz kuruş fazlaya satılır. Bendeniz belediyeciliği idari, içtimaî, ilmî kısımlardan başka bir de çok mühim olarak hayatı ucuzlatıcı bir müessese olarak tasavvur ediyorum. Bizde bu fikir hakim olmamıştır. İdarî, içtimaî, cihetleri bendenizin ihtisasımın haricindedir. Fakat arkadaşlar

hayat en zengin milletleri çok ince hesapla yaşatacak bir dereceye gelmiştir, dünyanın en zengin milletleri inkıraza sürükleniyoruz diye bağırırken biz böyle eskiden kalmış manzarası güzel şekillerle iktifa etmiyelim. Bilhassa hayatı ucuzlatıcı maddelerle yalnız Zatı Âlileriniz ve Hükümet hep birden alâkadar olalım ve bunu bir az evi yola çevirelim. Bendeniz bu yolda noksanlık görüyorum. Hakikaten Vekil Beyefendi bir senedenberi çok çalıştı, fakat yine bu mülâhazanın hâkim olmadığını görüyorum. Bir yere gidiniz etin okkası 28 dir, başka yerde 30 dur, 32 dir. Okkada mütemadiyen fiyat tahavvül eder. Belediye demek, birleşmek demektir. Hayatı altından kalkılamayacak bir hale getirmek demek değildir. Bunu bu noktadan tetkik etmek lâzımdır. Bu mühim ve esaslı kanun meclisten çıkarken bu noktaya nazarı dikkatinizi celpederim. Hepimiz birden alâkadar olalım.

Reis — Kanunun heyeti umumiyesi hakkında başka söz isteyen var mı ?

Hayrettin B. (Balikesir) — Efendim: kanunun ilmî, nazari cihetleri hakkında muhterem arkadaşlarım etrafile izahatta bulundular. Ben de bir müddet belediye işlerinde bulunduğum için sırf kanaata ve tecrübeye müstenit olan bazı mütaleatımı arzedeceğim. Şehirlerin, kasabaların, beldelerin imar ve ünranına ve hassaten siyasi ve içtimâî kabiliyetlerinin tenmiye, tekemmül ve inkişafına yardım eden yegâne bir kanun varsa, o da şüphesiz belediye kanunudur. Fakat itiraf etmek lâzımdır ki bir çok ihtiyaçlar arasında en ziyade ihmal edilmiş, üzerinden seneler geçtiği halde asla işlenmemiş bir kanunumuzdur. Memleket her hususta yeni ve seri adımlarla istikbale doğru hamle ederken, umumî şehir ve belde hayatımızdaki bu adımları tanzim ve teshil etmek için yeni mevzuata şiddetle ihtiyacımız vardı. Bu

mevzuata ne kadar acil ve şedit bir lüzum varsa, maalesef o nisbette de geri kalmıştır. Bu, üzerinde uzun müddet işlenmemesinden ileri geliyordu.

Bu da tabîi ve zarurî idi. Bugün mevzuu müzakere olan yeni belediye kanunumuz, memleketlerimizin medenî seviyesinin birer mikyas ve miyarı olacaktır. Memleketimizin medenî ve içtimaî seviye kabiliyeti ancak bu kanunla ölçülecektir. Yeni belediye kanunu heyeti umumiyesi itibarile hakkalinsaf mütalea olunursa, bin türlü mahrumiyet, bin türlü medenî, beledî, içtimaî ihtiyaçlar içinde puyan olan şehirlerimizin, baştan başa harabî içinde bulunan beldelerimizin bünyesi üzerinde esaslı bir ümran inkilâbı yapabilecek kıymet ve mahiyette olduğu anlaşılabilir.

Yalnız, halkın umumî ve yüksek alâkası inzımam etmek şartile ki bu cihet kanunda da nazarı itibara alınmıştır. Çünkü mensup olduğu şehrin, beldenin, kasabanın, ümran ve imarile ve üzerine terettüp eden umumî vazifelerde alâkadar olmıyan bir memleket halkı, tıpkı evinin tertip ve tanziminde ihmalkâr bulunan ailelere benzerler. Bir ailenin evine merbutiyeti evinin tanzim ve tertibinde göstereceği kabiliyetle, ihtimamla ölçülür Evine ve aile ocağına merbut olmıyan insanlarda hatta vatan muhabbeti bile aramak beyhudedir. Çünkü, vatan muhabbeti ana kucağından başlar. Bu muhabbet ana kucağından sırasile evine mahallesine daha sonra doğduğu, büyüdüğü şehre ve nihayet vatanın icrayı umumiyesine şamil olur. Binaenaleyh doğduğu, büyüdüğü veyahut yaşadığı muhite merbut olmıyan ve yaşadığı muhitin saadetile tarakki ve itilâsile alâkadar olmıyan insanlarda vatanperverlik mevzuubahs olamaz.

Halbuki Türk milleti vatanperver, Türk milleti yalnız yaşadığı ve büyüdüğü muhitte değil, muhitinden taşıdığı zamanlarda dahi gittiği yerlere zibü ümran verecek bu gün

.....

için dahi âlemi medeniyet için medarı imtisal olacak lâyemut eserler ihdas etmiştir. Bu itibarla yeni belediye kanunumuz heyeti umümiyesi itibarile Türk vatanına olan mukaddes rabıtası ile kabili nisbet bir ümran müeyyidesi addolunabilir. Halâ elimizde bulunan ihtiyar belediye kanunu ise, genç Cümhuriyetin belediyelerine bir meyil ve inkişaf vermiyordu. Her gün yeni ihtiyaçlarla karşılaşan ve daima seri ve dinç adımlarla istikbale doğru koşmak isteyen genç Cümhuriyetin belediyeleri artık bu fer ve takati kesilmiş ihtiyar emektarı sediri istirahatata terkederek yollarına serbest devam edeceklerdir. Kanun memleket muhabbeti ile, memleket aşkı ile, memlekete hizmet emelile kalpleri çarpan yüksek istinatları, bilhassa kadın, erkek münevver dimağları hizmet sahasına geçirmek için geniş bir kanal ihzar etmek dolayisile ayrıca ve müstesna bir kıymet ve ehemmiyeti haizdir. Kanunda şahsım itibarile kanaatıma tevafuk etmiyen noktalar da vardır. Bunları bittabi maddelerin müzakeresi esnasında sırası geldikçe mevzuubahs edeceğim. Umumiyet itibarile kanun memlekete çok yüksek faideler temin edecek mahiyet ve kabiliyettedir. Kanun meclisi Âlice kabul buyrulduktan sonra belediyelerimizin hüsnü tatbik etmesini temenni ederim.

Dahiliye Vekili Şükrü Kaya B. (Muğla) —Muhterem efendiler: Kanunun heyeti umumiyesi hakkında lütfen hepimizi tenvir buyuran ve hakkımda çok iltifatkâr sözler sarfeden Ağaoğlu Ahmet Beyefendiye hassaten teşekkür ederim. Ağa oğlu Ahmet Beyefendi istibdat devrinin çok zulmünü görmüş ve bilhassa meşrutiyette demokrasinin hakimiyeti için çok çalışmış siyasî bir şahsiyet oldukları için tabiidir ki demokrasi bahsında ve bilhassa liberalizm meselesindeki sözleri bizim için çok kıymettardır. Şahsım hakkındaki büyük takdirlerine teşekkür etmekle beraber bu

kanunun tanziminde şahsiyetimi çift görmelerindeki zühulü tashih etmek isterim. Bendeniz evvel emirde Meclisi Âliyi teşkil eden bütün âza gibi bilhassa ve bilhassa demokratım (Bravo sesleri) ve Cümhuriyet Halk Fırkası âzasındanım ve hepiniz gibi ideal itibarile memleketin selâmeti noktai nazarından Cümhuriyetçiyim. Demokrasinin Devlet idaresinde emrettiği esaslar-ki dürüst olmak ve bilhassa kanunlara itaat etmek ve kanunları tatbik ettirmektir ara sıra uhdeme mes'uliyetler teveccüh eden işlerde kanunun bilâkaydüşart ve seyyanen tatbikini demokrasinin ve memleketin selâmeti icabı addederim. Memleketin en büyük bir işi olan belediye kanununun tanziminde de bana rehber olan yalnız tek bir prensiptir. Cumhuriyetçilik; Hükümette bulunmak kanaat ve şahsiyetimi değiştirmemiş kanaatlarımın tatbikına imkân vermiştir. Ağaoglu Ahmet Beyefendinin kanunun esbabı mucibe lâyihasında gördüğü tezat veyahut tehalüf münhasıran zahirî ve tamamile şekilden ibarettir. Evvel emirde şunu arzetmek isterim ki; demokrasi halkın reyde halkın işlerini görmek demektir. Demokrasi, Devleti takviye eden bir kuvvettir. Yoksa anarşiyi ve za'fı doğuran bir sistem ve bir rejim değildir. Demokrasinin gaye ve hedefi vatandaşların âzami medeniyet kabiliyetlerine imkân hazırlamak, Devletin istiklâlini ve haysiyetini korumak ve kurtarmaktır. Köy teşkilâtı köy ve Devlet münasebetleri Ahmet beyefendinin dedikleri gibi cereyan etmiştir. Yalnız komün kaidelerinin şehirlere tatbikinde bazı ufak tefek tahavvüller olmuştur. Müsaade buyurursanız bunuda bendeniz arzedeğim. Tarihleri tetkik edebiliriz. Vaktile kadim Yunanistanda Devlet mefhumile şehir yani Site mefhumu birdi. Korent, Atina sitesi aynı zamanda bir Devlet, Atina Devleti hatta İmperatorluk olduğu vakit bile siteden ibaret kalmıştır. Ispartada dahi böyle idi O devrin sitelerinin idaresi Devlet idaresine tatabuk etmiştir.

Onun içindir ki; hattâ bugün bile tarihlerde eski Yunan İmparatorluğunu idare eden adamlara Atina hemşehrisi denir. Roma dahi böyle idi. Binaenaleyh o devirde Devlet zihniyeti Devlet mefhumu, site zihniyeti mefhumile tamamen mutabıktı. Devleti siteden ayırmakta hakikaten mana yoktu. Kurunu vustada Devlet mefhumu büsbütün değişti. Devlet kudret ve nüfuzunu gaybetti. Devlet ve idaresi o zaman bizde de olduğu gibi derebeylerin eline geçti. Her camia kendi kendini idareye başladı. Şehirler iki kısma ayrıldı, bir kısmı doğrudan doğruya derebeylerinin hükmü ve mülkü altına girdi. Diğer bir kısımda hürriyetlerini satın alarak serbest kaldılar işte bu serbest şehirler kendilerini derebeylerinin zulmünden ve tahakkümünden ve komşu şehirlerin tasallutundan kurtarmak için muhtar ve hatta müstakil teşkilâtle idare ettiler. Bunlar meyanında bilâhara Devlet olanlar vardır. Bilâhara Devlet otoritesi o Devleti teşkil eden bütün sahayı şamil oldu ve bütün millî faaliyet sahalarını kuvvet ve kudreti altına aldı. Şehirler arasındaki münasebet arttı, vatandaşlık hissi, hemşehrilik gayreti şehrin hudutlarını geçti. Tesanüt ihtiyacı hisleri müteakabil tebaiyet zarureti millet efradını bir birine bağladı ve tabiatile bunların nazımı harekâtı Devlet oldu. Devlet gerek dahilde intizamı temin etmek için ve gerek hariçten vaki olacak tasallutlara karşı koya bilmek için memleketin bütün menbaı üzerinde murakabesini arttırdı ve hâlâ da artırmaktadır ve bu hal bu günkü beynelmilel şeraite nazaran gayet tabii ve zarurî görünmektedir. Vaziyet bu hale geldikten, sonra Devletin bahusus ve bahusus Türkiye Cümhuriyetinin belediye işlerini olduğu gibi ihmal etmesi, yani mürakabesi altına, almaması imkanı nasıl tasavvur edilir? Belediyeleri kontrolsüz bırakmak şehirlerimizi bugün daha fena bir hâlê götürmek demektir. Buna Türkiye Cümhuriyeti razı olamaz ve razı olsa vazifesini ihmal etmiş olur.

.....

Efendiler; bu gün mer'i olan 93 kanunlarının kaldırılmasına saik olan sebeplerden biri ve belki en mühiminde bilhassa Devletin belediye işlerinde olan mürakabe hakkı olmamasıdır. Halbuki Cümhuriyet rejimine Devlette ve amme müesseselerinde en küçük mes'uliyet alan bir vatandaşın ef'âl ve amâli burada Millet Meclisi huzurunda mes'ul olabilecek bir makama merbut olmak lâzımdır.

Belediyelerin idaresinden ve hesabından bu gün sizlere hesap verecek mes'ul bir makam yoktur. Milletin bütün mukadderatına bakım olan Millet Meclisinin salâhiyetini oralara teşmil zaruridir.

Efendiler; Devletin mürakabesi demek, mahallî işlerdeki heyetlerin salâhiyetinin tahdidi demek değildir. Mahallî işlerdeki halkın salâhiyeti umumî belediye meclisini intihabında seyyanen rey sahibi olmakla, belediye intihaplar, meclisin encümenlerini ve reisini intihabile ve bilhassa bütçesini tanzim, mürakabe ve teftişle temin olunabilir. Kanun lâyihası bunları azamî surette temin etmiştir.

Efendiler, doksan üç kanunlarında bütçe hakkında bazı ahkâm vardır. Fakat Hamit devrinde hiç bir vakit bütçe tatbik edilmiş değildi. Filhakika otuz beş sene koskoca bir imparatorluğu bütçesiz idare ederek batıran bir devirde bütçe hakkında daha fazla bir itina aramak haksızlık olur. Efendiler belediye hayatlarında amelî mes'uliyet deruhde eden arkadaşlar pek alâ bilirlerki belediye bütçeleri uçan kâğıtlar üzerinde kurşun kalemi ile yazılırdı. Ben İzmir Belediye Reisi olduğum zaman dört yüz bin liralık bir bütçeyi bana perişan bir kağıt üzerinde kurşun kalemlle tashih edilmiş olarak getirdiler. Bunu bu halde bırakmak bütçe yapmamak, hesaba kitaba bakmamak, Cümhuriyet prensibine bilhassa muhalif olan bir ihmâl ve bir anarşidir.

Arkadaşlar, biz milletin cebinden vergi diye alınan tek

.....

bir paranın hem hesabını vermeğe hem de sormıya mecburuz. (Bravo sesleri) Efendiler, gerek Dahiliye Vekâletinden ve gerek encümenlerde kanunun tanzimine saik olan gayeye Cümhuriyet ve demokrasi prensipleri dairesinde şehirlerimizin îmar ve iskânlarına imkân hazırlamaktır. Lâyihanın hiç bir hükmünde Cümhuriyet ve bilhassa halkçılık ruhunu incitecek hiç bir pürüz yoktur. Reislerin tasdike iktiran etmesi lüzumunu Ahmet Beyefendi tenkit buyurdular.

Efendiler; reislerin tasdik edilmiş olması lâzımdır ve Cümhuriyet prensibine asla muhalif değildir.

Belediye reisinin icra vazifeleri arasında Devlet işi olarak yapmakta olduğu ve yapacağı bir çok işler de vardır. Evvelâ bu itibarla tasdiki lâzım ve zaruridir. Saniyen Devletin tasdiki reisin otoritesini arttırır. Reisi o işlerinden mesul etmek ve nihayet mes'uliyeti derece derece ta Millet Meclisinin mesul edebileceği bir makama kadar getirmek demokrasinin esaslarındandır. Efendiler; kanunun maksat ve gayesi memlekette anarşiyi bertaraf ederek belediye işlerini muntazam ve muayyen bir plân dahilinde ve bir metot içerisinde Devletin yüksek mürakabesi ve yüksek nazareti altında tanzim etmektir. Lâyihanın hulâsası, vasi salâhiyet sıkı kontroldür.

Eğer efendiler kanunumuzda Ahmet Beyefendinin dedikleri gibi idarei maslahatçılık varsa bu doğrudan doğruya Cümhuriyet prensiplerinin ve Devlet otoritesinin muhafazasına ve bilhassa belediyelerimizin imar ve islâhına matuftur. Ahmet Beyefendi; Fransadan misal getirdiler. Fakat daima mütalealarında İngiltere belediye usulü idaresini bize esas diye gösterdiler. Fransa usulü idaresi (Komünleri) ve belediyeleri hakikaten başka esaslara müstenittir. İngiltereninki de başkadır. Dünyada iki damla su biri birine tamamilen benzemediği gibi çok muhtelif unsurlardan teşekkül eden

.....

milletler de yekdiğerine benzemez ve ihtiyaçları da aynı olmaz. Bir şehrin imar ve ıslahı kendine mahsus bir takım amillere tabidir ve her şehir bittabi kendi hayatını yaşar. Medeniyet şehirlere umumî ve müşterek vasıfları haiz bir takım ihtiyaçlar vermiştir. O ihtiyaçları tasnif etmek ve icap edenleri belediyelere mecburi bir vazife halinde tahmil etmek Devletin vazifesidir. Bir çok Devletler kanunlarını buna göre tanzim etmişlerdir ve bir çok Devletler de belediye bütçelerinin tetkik salâhiyetini almışlardır. Bazıları İtalyada olduğu gibi doğrudan doğruya belediye reislerini intihap ederler. Bir çokları da Almanyada olduğu gibi reislerin memuriyetlerini tasdik ederler. Bu saydığım Devletler arasında hakikî demokrat olanlar da vardır. İngilterede vakia belediye yani komün işleri muhtardır. Fakat Devlet bunlara para muavenetinde bulunarak kontrol salâhiyetini satın alır. Demek ki İngilterede de kontrol vardır. Yalnız orada satın alır. Biz burada kanunla alıyoruz, fakat bundan ibarettir.

Binaenaleyh Ahmet Beyefendiden çok rica ederim, kanunu istedikleri kadar ve kanaatleri dairesinde istedikleri kadar tenkit buyursunlar ve tashih ettirsinler, fakat kanunu yapanların ve kanunu tanzim edenlerin ve kanunu ıslah edenlerin samimiyetlerine dil uzatmasınlar. Emin Beyefendi arkadaşımız lâyihanın hayat pahalılığını teshil edecek ahkâmı haiz olmadığını söylediler. Kanunda belediyenin vazifeleri sayılırken bilhassa belediyelere bunu temin edecek salâhiyetler verilmiştir. Zaten daha evvelki maruzatımda yeni siyasî ve içtimaî mülâhaza ve kanaatlerin doğurduğu meselelerin başında mesken ucuzluğunun hayat ucuzluğundan geldiğinden bahsetmiştim. Bundan sonra hemşehrilerin müştereken muhtaç oldukları temizlik ve sıhhat müesseseleri gelir. Hattâ efendiler; bazı memleketlerde belediye sosyalistliği çok ileri gitmiş, haller, berberler, fırıncılık ve daha

bir çok san'atlar belediyeler tarafından inhisar altına alınmıştır. Bizim belediyelerimizin halihazırda bunu yapmalarına imkân yoktur. Fakat vazifeleri sayılırken belli başlı vazifeleri arasında bunlar da nazarı itibare alınmıştır. İnhisarı tazammun etmemek şartile sırf hemşehrilerin yaşayışını kolaylaştıracak bir çok işlere girişebilmeleri esası kabul edilmiştir. Binaenaleyh arzuları kanunumuzda derpiş edilmiştir.

Ağaoğlu Ahmet B. (Kars) — Reis Paşa, söz isterim.

Dahiliye Vekili Şükrü Kaya B. (Muğla) — Hayır Beyefendinin kanun hakkındaki mütalealarına çok ehemmiyet ve kıymet verdim. Teşekkür ederim, kendileri uzun müddet belediye işlerini görmüş ve tatmış bir arkadaşımızdır. Kanunda kanaatlerine tevafuk etmiyen bazı noktalar olduğunu söylediler. Tabii maddelere geçildiği zaman onlar hakkındaki mütalealarını da söyleyeceklerdir, ve o zaman kendilerinin mütalealarına icap eden maruzatta bulunurum.

Ağaoğlu Ahmet B. (Kars) — Muhterem efendilerim. Sabır ve tahammülünüzü sui istimal etmiyeceğim; bir kaç kelime ile maksadımı ifade edeceğim. Vekil Beyefendi irat buyurdıkları kelâmda; ben güya eski belediye kanununun aynen kalmasını arzu ve o fikri müdafaa etmişim gibi kendileri de bana karşı belediyelerin ıslâhı lüzumunu müdafaa ettiler. Bendeniz öyle bir müdafaada bulunmadım Ben eski belediye kanununun, eski belediye teşkilâtının aynen kalmasını iltizam etmedim. Bilâkis belediyelerin ıslâha muhtaç olduğunu ve yalnız getirilen kanun lâyihasının bir kaç maddesinin kanunun ruhunu bozduğunu arzettim. Bunda musırrım. Diğer kısımlar, çok yüksektir. Çok mükemmeldir. Üzerinede çok düşünölmüştür. Fennîdir, İlmîdir. Fakat arzettiğim noksanlar vardır. O noksanlar üzerinde de aynı

kat'iyetle ısrar ediyorum. Sonra bir fikirlerini anlamadım. Yazdıkları esbabı mucibede kendileri ikrar buyuruyorlar ki eski belediyelerin ademi muvaffakiyeti Hükümetlerin belediyelere fazla müdahalesinden mütevellittir. Kendiniz bunu itiraf buyuruyorsunuz. Ben de merkeziyetçilikten mütevellittir diyorum. Mademki bundan mütevellittir, bu mükemmel kanuna o illeti sokmayınız demekle kabahat işlemedim.

(Handeler)

Sonra buyuruyorlar ki: bu milleti temsil eden Büyük Meclise hesap vermek lâzımdır. İşte burada belediyecilik hakkındaki fikirlerimiz çarpışıyor, belediye, zatülhareke, kendi eyiliğini düşünen, Devletin kendine çizmiş olduğu daire içinde müstakil bir varlıktır. Bu varlığın faaliyetinin hududu da, mes'uliyeti de malûmdur. Beyefendi, bunu eyice kabul etmeliyiz ki her belediye teşkilâtı bir meclistir. O meclisin icraî, teşriî kuvvetleri vardır. Teşriî kuvveti Meclistir. İcraî kuvveti onun idaresidir. O idare meclisine karşı mes'uldur. Nasıl ki Hükümeti icraiye, bize karşı mes'uldur, başkasına karşı mes'ul değildir, ve olamazda, olduğu takdir de vaziyet berbat olur. İki üç taraflı mes'uliyet olamaz. Siz yalnız buraya karşı mes'ulsunuz. İdarei belediye de, belediye meclisine karşı mes'uldür. Buyuruyorsunuz ki benden hesap istersiniz. Reyiam üzerine bütün milletin ârasının iştirakile intihap edilmiş olan bir heyetin idaresinden ben sizi nasıl mes'ul edebilirim, ne hakkım vardır? ve hatta burada meselâ İzmir belediyesinden dolayı sizi muahaze etmek istemiş olsam bu beyhude sarfedilmiş bir hak olur. İzmir veya İstanbul Belediyesi muhtar birer uzviyettir. O uzviyet, kendi evinin işini kendi dairesinde idare etmek salâhiyetini haizdir. Bu salâhiyeti heyeti idaresi su istimal etmiş ise, meclisi vardır. Kontrol edecektir aynen bizde olduğu gibi bu meclisle Hükümeti icraiyenin arasındaki alâka ve münasebet ne

ise oradaki belediye meclisi ile heyeti idarenin arasındaki alâka ve münasebette odur. Yalnız umumî kanunlara belediye faaliyetine ait olmıyan kanunlara riayet etmek umumun borcudur.

İşte Hükümet o umumî kanunlara tecavüz edildiği zaman müdahale eder. Bunu ben de kabul ediyorum, Herkeste kabul eder. Sui istmallerden dolayı heyeti idareler, meclislerine karşı mes'uldurler. Eğer başka bir makama karşıda mes'ul olurlarsa mes'uliyet dağılır. Ve neticede kimse mes'ul olamaz çünkü hesap soran olmaz. Mademki hesap soran iki taraftır. Herkes hesap sormak vazifesini bir birinin üzerine atar ve neticede bir şey olmaz, netekim olmuyor. Bendeniz Şükrü Kaya Beyefendiye yalnız bu gün değil uzun müddetten beri dostum olarak arkadaşım olarak, Maltada esaret arkadaşım olarak tanırım, onun samimiyetinden, şerefinden şüphe etmek benim aklıma gelmez. Bunu bana affettiğinden dolayı kendisine bir az küskünüm. Samimiyetinden şüphe etmeme imkân yoktur. Fakat samimiyet başka zihniyet başkadır. Mesela ben muallimim, bende muallimlik zihniyeti vardır. Benim samimiyetim ile o zihniyetim arasında bir alâka yokter. Meselâ muallim çok söz söyler, bu suretle muallimlik zihniyeti kendisini gösterir. O zihniyetten öldürsen vaz geçemez. Samimiyetle o zihniyet arasında hiç bir alâka ve münasebet yoktur.

Ben Dahiliye Vekili sıfatile memleketin menafiini nazarı dikkate almamış, onu ihlâl etmiştir dersem niçin ihlâl etsin bunun manası da olmaz. Bilâkis her hangi bir Dahiye Vekili en ziyade muvaffak olmak arzusunu besler; bu beşerî bir histir, herkes bunu ister. Binaenaleyh ben sizin samimiyetinizden şüphe etmem. Sizde bir Hükümetçilik zihniyeti vardır ve bunun üzerinde ısrar ediyorum (*Handelar*) Bu böyledir.

Dahiliye Vekili Şükrü Kaya B. (Muğla) —Efendiler; müsaade buyursanız tekrar edeyim, benzeniz Ahmet Beyefendiye böyle bir şey atfetmedim, benim samimiyetinden şüphe etmeyeceklerini bilirim. Böyle söylese idim hakikaten küsmeğe de hakları olurdu. Kendilerinde hocalık ve meb'usluk şahsiyetlerini ayırmakla beraber bende de bir Cümhuriyetçilik bir de Devletçilik diye iki şahsiyet görmek istemelerine üzüldüm. Ahmet Beyefendi istipdada karşı çok uğraşmış ve meşrutiyette de demokrasiyi hâkim kılmak için çalışmış kuvvetli bir siyasidir. Kendilerinde o cidalin hatıraları çok yer etmiş, daima o rejimde imiş gibi düşünüyorlar. Halbuki biz demokrasiyi ve Cümhuriyet prensiplerini Hükümete tatbik etmekdeyiz.

Bizde görmek istediği iki şahsiyet zihniyeti buradan doğmuş olabilir. Bendeniz her zaman ve her yerde söylediğim ve iddia ettiğim gibi milli cümhuriyetçiyim, yani kuvvetli Devlet taraftarıyım ve Devletçiyim. Devletin kuvveti ve idaresi demek milletin heyeti umumiyesinin kuvveti ve idaresi demektir. Benim ve bütün fırka arkadaşlarımızın gayesi Devleti hakim ve nafiz kılmaktır, tabiidir ki meşrutiyet zamanında Devlet dediğimiz zaman başında mintarafilâh mülke varis, yani musallat olmuş bir sultan vardı. Tabiidir ki millet ve Hükümet daima o sultandan hakkını koparmakla uğraşırdı, bugün Devletin mukadderatı milletin idaresine tabidir. Ahmet Beyefendinin endişelerine mahal yoktur. Ahmet Beyefendi arkadaşımın Devlet ve belediyeler hakkındaki fikirleri tatbik olunursa Devlet şehirlerden mürekkep bir konfederasyon olur. Böyle bir birlik ve konfederasyon Acemlere karşı muharebe ederken Yunan şehirleri tarafından vücuda getirilmiştir. Fakat acemlerle muharebeden sonra onlar da darma dağınık oldu. Bilâhara Almanyada ve Felemenkte böyle şehir konfederasyonları oldu fakat az

.....

zamanda parçalandı, dağıldı. Böyle şehirlerden mürekkep konfederasyonlardan hayatı devam etmiş bir Devlet yoktur.

Bizim belediye kanununda istihdaf ettiğimiz şehirleri Devlet yapmak değil şehirleri Devlet şehirleri yapmaktır. Her şehir Devletindir ve Devletin onun üzerinde mürakabesi olacaktır. Bütün şehirler arasındaki müsbet ve menfi tesanütler artmıştır. Bugün İpsalada çıkan bir kızamuktan Bayazıttaki halk müteessir olur. Binaenaleyh biz İpsala Belediyesine sen muhtarsın umuru sıhhiyene istersen bak istersen bakma, hastalık istediği kadar büyüsün diyemeyiz. Devlet behemehal müdahale eder ve etmelidir. Yalnız Devletin müdahale ve mürakabe hakkı kanunda sarıh olmalı ve zaruretlere münhasır kalmamalıdır. Lâyihanın gayesi de bundan ibarettir. Zannediyorum ki maruzatım Ahmet Beyefendinin endişelerini teskin edecek ve noktai nazarlarını bize takrip edecektir. Çünkü aksi takdirde madem ki Türkiyede altı yüz kadar belediye vardır. Türkiye Cümhuriyeti içerisinde altı yüz Devlet kurmak lâzım gelecektir. Buna bu zamanın şartlarının ve bizim demokrasimizin ve hatta millî bünyemizin tahammülü yoktur ve bu hiç bir yerde de yoktur ve buna Ahmet Beyefendi de müsaade buyurmazlar. Devlet kendisine kanunla verilecek hudut dairesinde belediye teşkilâtını tanzim ve belediye heyetlerinin muamelâtını ve bütçesini mürakabe edecektir. Belediye kanunu lâyihası bu esaslar dahilinde tanzim edilmiştir. Ahmet beyefendi emin olsunlar, demokrasiye dokunan hiç bir noktası yoktur (Müzakere kâfi sesleri).

Reis — Efendim, kanunun heyeti ümumiyesi hakkında başka söz isteyen yoktur. Maddelere geçilmesini kabul edenler. Etmeyenler. Kabul edilmiştir.

Belediye kanunu

Birinci fasıl

Belediyelerin idaresi

Belediye

Madde 1 — Belediye; beldenin ve belde sakinlerinin mahallî mahiyette müşterek ve medenî ihtiyaçlarını tanzim ve tesviye ile mükellef hükmî bir şahsiyettir.

Reis — Maddeyi kabul edenler. Etmeyenler. Kabul edilmiştir.

Belediye teşkilâtı mecburî olan yerler

Madde 2 — Nüfusu ne miktar olursa olsun kaza ve vilâyet merkezlerinde ve nüfusu iki binden fazla olan yerlerde belediye teşkilâtı mecburidir.

Reis — Maddeyi kabul edenler, etmeyenler Kabul edilmiştir.

Belediye idaresinin mevdu olduğu makam ve heyetler

Madde 3 — Belediye idaresi, belediye meclisi ile belediye encümeni ve belediye reisi ve muavinlerine, belediye şubeleri mevcut ise şube müdürlerine ve şube heyetlerine mevdudur.

Reis — Maddeyi kabul edenler. Etmeyenler. Kabul edilmiştir.

Efendim, dördüncü madde hakkında Süreyya Paşanın bir takriri vardır. Usulen bu takririn okunması ve takrir sahibinin de kendi noktai nazarını izah etmesi lâzımdır. Kendisi burada yoktur. Takriri okuyalım, eğer tekabül eden olursa o zat mütaleasını dermiyan eder. Takriri tekabül eden olmazsa o vakit maddeyi müzakere ederiz. Takriri okuyunuz;

B, M. M. Yüksek Reisliğine

Belediye kanununa ait tadilnamenin heyeti muhteremei umumiyece müzakere ve tetkikini rica ederim. Bilhassa dördüncü maddede şehirlerimizin mesahai sathiyesinin küçültülmesi teklif edilmiştir. Çünkü şehirlerimizin mesahai sathiyesi büyüktür.

Misal olarak:

Ankara: 150 kilometre murabbai yani 150 milyon metre murabbaidir. İçinde 70, 000 nüfus vardır.

İstanbul; 200 kilometre murabbai yani 200 milyon metre murabbaidir. İçinde 700,000 nüfus vardır.

Halbuki Paris 97, Berlin 104, Viyana 150 kilometre murabbaidir. İçinde üçer milyon nüfus vardır.

Şehirleri imar eden evvelâ kesafeti nüfustur.

Ankarada: Kilometre murabbaina 400 nüfus isabet ediyor.

İstanbulda: Kilometre murabbaina 3,000 nüfus isabet ediyor.

Halbuki Pariste: Kilometre murabbaina 30,000 nüfus isabet ediyor.

Binaenaleyh; şehirlerimizin mesahai sathiyesini küçültmek lâzımdır.

Yine meselâ;

Ankarayı: 10 kilometre murabbai yaparsak kilometre murabbaina 5,000 nüfus isabet edecektir.

İstanbulu: 30 kilometre murabbai yaparsak kilometre murabbainda 15,000 nüfus isabet edecektir.

Böylece şehirlerimiz küçük olursa imar edilebilecektir. Rakamlara istinat eden fen bunu icap ettiriyor karar; heyeti muhteremei umumiyeye aittir.

İstanbul Meb'usu
Süreyya

Reis - Efendim; bu takrir hakkında mütalea beyan edecek var mı?

Talısın R. (Aydın) — Şehirlerin, ahalisinin verebileceği rüsum ve tekâlifi belediye ile kabili imar olmadığı aşikârdır. Fakat zannederim ki bu mesele o kadar kolay ve kabili icra değildir. Bu gün İstanbul ve Ankara şehirlerinden bahsedelim, buralarda bir takım emri vakiler hasıl olmuştur. Bu şehirler vaktile tesis edilirken evvelâ bir plân yapılması ve sonra o plâna göre inşaata başlanması lâzımdı. Fakat bu şimdikiye kadar düşünülmemiş bilhassa Ankarada sekiz seneden beri asla derpiş edilmemiştir. Memleket birden bire tevessü etmiş ve böyle bir vak'a hasıl olmuştur. Bu geniş mesaha içinde bulunan evlerin, yollarını, lâğımlarını, parkelerini ve sairesini yapmak vakıa mümkün değildir. Fakat memleket ahalisinden alınan rüsum ve tekâlifi yalnız bir kaç mahalle hasredipte diğerlerini bırakmağa mahal ve imkân var mıdır? bu kabil değildir. Meselâ on iki kilometre mesafe dahiline hasrettik. Ankara şehrini bu mahallâta oturan halktan ziyade düşündük, fakat bu mahallâta oturan ahalden başka etrafta sakin halkın mekûlâtından, meşrubatından, okturvasından, şundan bundan tekâlif alınacaktır. Diğerleri hariç kalacaktır. Mümkün müdür? yeterki bu gün hiç olmazsa bu memleketin Ankara şehri olmak üzere ittihaz edilmiş olan mahallât ve kabul edilmiş olan vüs'at dairesine hasredilip bundan sonra olsun bu memleketin tevessüüne imkân bırakmazsak oda kâfidir.

İstanbulu geelim: Pendikten kâğıthaneye kadar bir şehir. Binaenaleyh memleketimizde sakin on dört milyon nüfus yalnız İstanbulu nakletsek ancak bunu doldurabilir. Fakat bu vaziyet evvelden yapılmıştır. Bütün İstanbulun istihlâkâtının rüsum ve tekâlifi İstanbul belediyesine verilir, sonra oradan mekûlât ve saire Adalara bilmem nereye dağılır

Şimdi o kısım ahalisini harice bırakıpta Erenköyü ve saire şehirden addetmiyelim, bu doğru değildir. Çünkü aynı adamlar İstanbuldaki havayıcı orada taksim ediyorlar ve tekâlif veriyorlar bu olmuş bir şeydir. Onun için bunun sonradan yapılmasına imkân yoktur. Kabili icra bir şey olsa idi eyi idi, fakat kabili icra da değildir. Bunun için mümkün olduğu kadar belediyelerin, şehremanetlerinin varidatlarını artırmak, onların başına akıllı adamlar koymak israftan tevakkî için kabil olanı yapabilecek adamlar getirmek lâzımdır.

Meselâ İstanbulun tramvay caddesi yanı başına bir gübre arabası girmiyorki süprüntüleri alsın.. Bir havuz yaparsın, İstanbulda bir hal yapmak için müsaade alırsın, kimsenin gitmediği yerde meselâ Kadıköyünde bir hal yaparsın, bu sebeple manasız mantıksız yapılan işlerin önünü alırsak İstanbul az çok bu günkü ihtiyacatını tesviye eder. Sonra inşaallah harpten kurtulan bu memleket teali eder. O memleketin imanda mümkün olur. Fakat bu gün İstanbulu mahdut bir şehir addetmek kabil değildir. Bu abesten ibaret bir şeydir. Binaenaleyh bu takriri nazarı dikkate alınmasını teklif ederim..

Reis — Efendim mesele yanlış anlaşılımış..

Abdullah B. (Trabzon) — Efendim; takrirdede zikrolunan birkaç şehrin vaziyetini nazarı dikkate alacak olursak hakikaten takririn ehemmiyeti hakkında söylenecek söz yoktur ve hakikaten mühim bir şeydir. Bu hükümetçe de nazarı dikkate alınmak lâzım gelir, madde aynen kaldığına göre acaba büyük şehirler ki imarı mümkün olmıyan diye iddia olunuyor. Bu vaziyette kalırsa bu kanun mucibince imar edilecek mi, edilmeyecek mi ve bunun için Hükümetin noktai nazarı nedir, anlıyalım, ondan sonra takriri tekabbül edecek arkadaşlarımız bulunur. Bu müdafaaya lâyük bir şeydir, bir defa Hükümetin fikrini dinleyelim ve ondan sonra takriri takabbül edecek bulunur.

.....

Dahiliye Vekili Şükrü Kaya B. — Efendim; Hükümet noktai nazarım kanunda beyan etmiştir. Yalnız şehirlerin sınırları hakkında beyefendinin suallerine malumat arz edeyim.

Şehirlerin bu gün hududu kendi eski mamure hududunu taşımış banliö denilen kısımlara kadar sirayet etmiştir. Bu itibarla belediyeler hudullarının şehir hudutlarının haricindeki banliöleri de kendi idareleri altına almağa mecbur kalmışlardır. Yani diğer memleketlerde görülen gidiş bizim belediyelerimizin ihtiyaçlarının aynıdır. Meselâ vaktile Berlin üç belediyeden müteşekkil iken bu gün heyeti umumiyesi toplanarak büyük bir teşekkül yapmışlardır. Sonra Pariste vaktile etrafı surlarla mahdut iken şimdi banliö yani surların haricinde teşekkül eden mesireler ve sayfiyeleri dahi kendi hududu içerisine almak mecburiyetinde kalmıştır. Hakikaten belediye işini tevsi etmek zarureti görmüştür. Çünkü vaktile farzedelim kabristan belediye hududu dahilinde idi. Fakat bugün belediye kanunu kabristanı harice çıkarmaktadır. Belediye bu kabristanı yapacaktır. Fakat nasıl gidecek ve nasıl yapacaktır. Hulâsa belediyelerin bu günkü gidişi hemşehrinin hayatları için zarurî olan aksama kadar tevessüdüdür. Belediyelerin kuvvetini de bu teşkil eder. Eğer her bir sokakta, her bir kanalla bir belediye yapmak mecburiyeti olsa idi; Venedikte her bir mahal için bir belediye yapmak lâzım gelirdi. Bilâkis kuvveti birlik yapar. Bir memleketin heyeti umumiyesi bir olarak düşünöldüğü zaman idare olunabilir. İstanbul, Üsküdar ve Galatayı ayrı düşünmek zaten az olan kuvveti dağıtarak hiçbir şey yapmamak demektir. Hükümetin noktai nazarı kanunda gösterildiği üzere belediyelerin vahdetini temin edecek şekilde kendilerine kuvvet ve salâhiyet vermektir. Mamafih takririn, belediyelerin şubelere ayrılması için tazammun ettiğı cihet kanunun 7 inci maddesinde vardır. Bendeniz Abdullah Beyefendinin suallerine cevap veriyorum.

.....

Abdullah B. (Trabzon) — Zatı Âliniz tahdide taraftar mısınız efendim?

Dahiliye Vekili Şükrü Kaya B. — Zatı Âliniz Hükümetin noktai nazarı nedir buyurdunuz. Bendeniz de Hükümetin noktai nazarını arz ediyorum. Bugünkü belediyelerin hudutları nasıl tespit olunacaktır ve hudutların genişlediği ve daraldığı vakit v.s. hakkında madde vardır. Yahut bendeniz affedersiniz suali anlıyamadım.

Abdullah B. (Trabzon) — Reis Paşa Hazretleri, söz söylemek için müsaade buyrulur mu?

Reis — Bu takrir İstanbul, Ankara gibi dağılmış şehirler hakkındadır. Eğer bu mevzu üzerine söz söylemek istiyorsanız.

Süleyman Sırrı B. (Yozgat) — Usul hakkında söyleyeceğim. Bu takrir tadil mahiyetindedir. Sahibi izah eder. Heyeti Umumiye kararını verir. Ve yahut encümen deruhte eder. Başkası deruhte ederek tekabbül edemez.

Reis — Takrir okundu, arkadaşlar muttali oldular efendim. Bu noktai nazarı müdafaa etmek isteyen olabilir. Mademki bunun hakkında mütalea beyan edecek yok ve takrir sahibi de burada bulunmıyor, dördüncü maddeyi okuyacağız.

Belediye sınırlarının tahdidi

Madde 4 — Bu kanunun hükümleri başlar başlamaz şimdîye kadar sınırı tahdit edilmemiş olan beldelerin sınırı aşağıda tarif edildiği şekilde çizilir:

A: Ötedenberi beldeye ait sayılan bütün tarla, bağ, bahçe, çayır, mer'a, zeytinlik, palamutluk, baltalık, otlak gibi yerler sınır içinde kalır.

B: Bir beldenin sınırını derelerden, tepelerden, yollardan veya diğer değişmiyen işaretli yerlerden geçirmek kabil değilse büyük taşlar dikilerek gösterilir.

C: Belde ahalisinden bazı kimselerin başka bir köy veya belde arazisi içinde kalan emlak ve arazisi, sahiplerinin bulunduğu beldenin değil bu emlak ve arazinin bulunduğu belde veya köy sınırı içinde gösterilir.

D: Otedenberi müştereken intifa edilen çayır, yayla ve korulardan mer'a, menba ve tepelerden teamülü veçhile alâkadarların istifade hakları bakidir. Bu suretle belediye sınırı dahilinde kalıp başkalarının hakkı intifaları bulunan bu kabil yerler hakkında sınır kâğıdına şerh verilir.

E: Yukarıdaki tarifelere göre çizilen sınırın geçtiği yerlerin isimleri bu kâğıda yazılmakla beraber sınırın nerelerden geçtiğini gösterir bir harita tanzim ettirilir.

F: Komşu köyler ve beldeler ile nizalı olan yerler sınır kâğıdında ve haritasında ayrıca gösterilir.

G: Sınır nizaları, meclis mukarraratının tepliği tarihinden itibaren 31 gün zarfında alâkadar tarafın ihtiyar ve belediye meclislerinin müracaatları dinlenmek şartile beldenin sınırını kat'i ve nihaî surette tasdika salâhiyettar olan makam tarafından halledilir.

H: Sınır Kâğıdı ile haritaları, beşinci madde ahkâmı icra edilmek üzere belediyelerce dörder nüsha olarak tanzim ve salâhiyettar mercilere irsal olunup tasdik edildikten ve iktisabı kat'iyet eyledikten sonra bir nüshası belediyeye tevdi, ikinci nüshası tasdika selâhiyettar makamca muhafaza, üçüncü nüshası Dahiliye Vekâletindeki dosyası meyanına vaz ve dördüncü nüshası mahallî tapu dairesine teslim edilir.

Reis — Madde hakkında söz isteyen var mı efendim?

Tahir B. (Giresun) — Efendim; dördüncü madde belediyelerin sınırlarını tayin hakkında olduğuna göre bunun (A) fıkrasında, (B) fıkrasında ve yahut (C) fıkrasında belediye hudutları içerisinde kalacak olan arazi bahçe ve orman hepsi belediye hududu içerisinde sayılır, deniliyor. Sayılsın ama belediye bu gibi yerlerde imarat teşkilâtı yapmak

.....

ihtiyacında kalırsa bu yerler belediyenin vergi ve resimlerine tabi olacak mı? Sonra belediye hakkında bir resim masrafı almak lâzım geldiği halde o masraf, o vergiler o arazi dahilinde kalan şeylere de teşmil edilecek mi?

Ahmet Hamdi B. Yozgat — Tabii tabii.

Tahir B. (Devamla) — Nasıl olur efendim araziden ma'dut olan yerler belediye hududu dahilinde kaldığı vakit böyle olması zannederim doğru olmaz..

Mazbata muharriri Abdülmuttalip B. (Malatya) — Efendim, bu madde 926 senesinde yapılan kanunun esasları dahilinde yazılmış bir maddedir. Bu madde belediye hudutlarının nasıl çizildiğini göstermektedir. Binaenaleyh bir çok belediyeler de aynı esaslar dahilinde hudutlarını çizmiş oluyorlar. Burada bu madde o esası aynen muhafaza ediyor. Belediye hududu dahiline giren yerler ki Tahir Beyefendi saydı resme tabidir veya değildir diye bir şey söyleyemem, çünkü kanundaki ahkâm ne ise ona tabidir. Bunu belediye vergi ve resimleri kanunu halletmiştir.

Bugün müzakere ettiğimiz kanun ise belediye vergi ve resimlerine dair hiç bir şeyi ihtiva etmemektedir. Bu madde sadece belediye hududunun nasıl çizileceğini gösteriyor.

Süleyman Sırrı B. (Yozgat) — Sual soracağım efendim. Bu madde 927 senesinde çıkan kanundaki belediye hududunu tahdit eden maddenin aynı mıdır, yoksa tadil görmüş müdür?

Abdülmuttalip B. (Malatya) — Bir iki fıkrası tadil görmüştür.

Tahir B. (Giresun)— Şu halde efendim, buyurduğunuza göre belediye hudutları içinde kalmış olan bu gibi arazi, otlaklar ve korular için belediyelerin şehirler dahiline ait

olan vergileri teşmil edilmemiştir bundan böylede teşmil edilmeyeceğini burada zikreder misiniz.

M. M. Abdülmuttalip B. — Efendim, arzettim ki maddenin vergi ile alâkası yoktur. Belediye vergi ve resimleri kanunu bütün bunları tayin etmiştir. Bu kanun belediyelerin miktarını tezyit etmiyor, bilâkis iki bin nüfustan aşağı olan yerleri belediyelikten çıkarıyor. Eğer üç seneden beri o arazi belediyenin o resmine tabi ise tabiidir ki yine tabi olarak kalacaktır.

Tahir B. (Giresun) — İki bin nüfuslu olan beldelerde arzettiğim bu hal mevcuttur. Yani resim yoktur.

Abdülmuttalip B. — Efendim, arzettiğim gibi ona belediye vergi ve resimleri kanunu cevap verir. Bununla alâkası yoktur.

Reis — Efendim; madde hakkında başka mütalea var mı efendim? (Hayır sesleri)

Maddeyi kabul edenler. Etmeyenler. Madde kabul edilmiştir.

Efendim bugün vakit gecikti; müzakereniz hitam bulmuştur. Meclis cumartesi günü saat on beşte in'ikat edecektir.

Ahvali umumiye raporları

Adana

1 — Vilâyette asayiş şikenane Ahval mevcut değildir. En çok irtikâp olunan cürümler darp, sirkat ve ceh gibi âdi e'faldır. Bu cürümlerin men'i vukuu için polis ve jandarma mevcudunun tezyidine ihtiyacı kat'î vardır.

928 senesi Temmuzundan kânunu evvel nihayetine kadar altı ay zarfında Vilâyet dahilinde vuku bulan ceraim miktarı 817 ve 929 senesinin aynı ayları zarfında ise 911 addetten ibaret olduğu ve bunların failleri tamamen derdest edilerek ciheti Adliyeye tevdi edilmiştir.

2 — Halkın ahvali ruhiye ve temayulâtı siyasiyesi asarı fiiliye ve nafiasını her gün birer suretle görmekte olduğu Cümhuriyet Rejimine sadakat ve merbutiyet şeklinde tecelli etmektedir. Nahiyelerde henüz teşekkül etmiyen Adli teşkilât istisna edilirse Devletin diğer teşkilâtı halkın ihtiyacını tatmin ediyor.

Cümhuriyet esasatı memlekette mühim inkılâbat husule getirmiştir. Asırlardan beri istibdadın zülmü altında inleyen hakaiki diniyeden bihaber cahil Hocaların yanlış telkinatı ile uyuşuk bir hale gelen Millet İnkılâbın yırttığı gaflet perdesinin arkasında pişi istifadelerine geniş bir sahanın açıldığını görmeğe başlamış ve her an mütezayit bir faaliyetle şahsî menfaatlarının ve dolayisile memleketin menafii umumiyesinin te'minine hasrı mesai eylemekte bulunmuştur.

Kanunların tatbikatında bir gna mklta tesadf edilmiyor. Saimbeyli kazasının Mağara ve Karaisalı kazasının Karsantı nahiyelerinde birer sulh hakimliğinin ihdası için Adliye Vekletine mracaat edilmitir. Vekleti marnileyhaya yazılan tahriratların suretleri merbuttur.

3 — Vilyetin İdare tekiltı ihtiyaçatı tatmine kfi değildir. Mevcut nahiyelerin tam teekkll nahiyelere kalbine ve yeniden daha on be nahiyenin tekiline ihtiyaç vardır. Nahiyelerin Re'si idaresinde bulunan mdrlerin bir gna selhiyeti kanuniyeleri olmadığından ve nahiyeler Avrupanın hemen btn memleketlerinde olduğu gibi ahsiyeti maneviyeyi haiz bir cz'i idare tekil etmediklerinden imdiki ekilleriyle nahiyelerden matlup olan fevait te'min edilmemektedir:

Vilyet dahilinde Karakoyunlu, Adınlı, Tekeli, ıhlı ve Hayta airetleri vardır. Bunların miktarı iki bin iki yz kadardır. yazın Niğde, Kayseri ve Sivas yaylalarına giderek kışın Dana Ovasına gelirler; hayvan beslemekle taayy eden bu airetler ilk ve son baharda geçtikleri yerlerdeki mezruatı çığneyp tahrir ediyorlar.

Tarzı hayatları itibarile hırsızlığa çok msteittirler. Ekseriya ekiyaya yatatlık etmekten ve onlarla teriki mesaiden çekinmezler. Gçebeligin kendilerinde hasıl ettiği sakim itiyadatın izalesi ve meden bir hayata mazhar olmaları için iskn edilmeleri lzımdır. Bu airetlerin bir kısmı gçebelik hayatından bıkip usandıkları için iskn edilmelerini arzu ediyorlar. Karakoyunlu airetinin diğer airetlerle araları pek eyi değildir. Namuskrane harektile Karakoyunlu diğerlerinden temeyyz etmitir. En ziyade isknlarını arzu eden bu airettir. Aydınlı ile diğer airetlerin ekavete istidatları daha ziyadedir. Adana merkez kazasının mer'a beyliği ve Bebeli çiftlikleriyle Kozan kazasında Emlki Milliyeye ait

arazi borçlanma kanununa tevfikân bunlara tahsis edilir ve iskân mahallerini hotbehot terk edenler takip ve ağır cezalarla tecziye olunursa kolaylıkla iskân olunabilirler.

5 — Vilâyetin vaz'iyeti iktisadiyesi memleketimizin diğer mahallerine nisbetle eyidir. Halk en ziyade ziraatle işigal ediyor. Ticaret ve sınaat ziraatten sonra geliyor. Alâti züraiyeinin son sistemleri ile icra edilmekte olan Ziraat çok müterekkidir senevî on beş milyon lira kıymetinde pamuk ve buğday arpa ve sisam istihsal edilmektedir, istihsalâtın fazlalığına rağmen zürraın kısmı âzami borçludur. Bunun da muhtelif sebepleri vardır. Başlıcaları şunlardır:

A — İki buçuk sene süren Fransız işgalinde halkın Çift hayvanatı Alâti züraiye gibi menkul servetleri kâmiilen mahvütebah olduğundan istirdadı müteakip bunların tedariki için çok ağır faizlerle para istikrazına mecbur olmuşlardır.

B — Vasi mıkıyasta icra edilmekte olan pamuk ve hububat ziraatı için zürra fazla paraya muhtaçtır.

Adanada mevcut beş bankanın bu ihracatı tamamıyla tatmin edemediğinden Çiftçiler yüzde elli ve hatta yüzde yüz gibi ağır faizlerle bir takım muhtekirlerden para istikraz etmek mecburiyetindedirler.

C — 927 ve 928 senelerinde hükümferma olan kuraklık ve iki senedenberi buğdaylara musallat olan süne haşeresi zürraı çak mutazarrır etmiştir. Şu arzedilen esbaptan naşi zürra istihsalatın tezyidi için bir çok mesai sarfetmesine rağmen servet refaha nail olmamaktadır. Ziraat Bankasının elyevm zürraa yaptığı ikrazatı bir çok misline iblağ eylediği ve eshabı için menbai servet olmaktan ziyade bir bar teşkil eden vasi Çiftlikler istihlâk edilerek araziye muhtaç olan Çiftliklere tevzi hem de şimdiki istihsalat bir kaç misli artmış olur.

Adana ovasının ortasından akan Seyhan ve Ceyhan

Nehirlerinden ıskâ hususunda halen istifade edilmemektedir. Hükümetçe tasavvur edildiği gibi ıskâ tertibatı yapıldığı takdirde onbeş milyon liradan ibaret olan istihsalâtımızın yetmiş beş milyona baliğ olacağına şüphe yoktur.

Kambiyomuzu islah, paramızın kıymetini tespit edecek olan şu teşebbüsün bir an evvel husulü şayanı temennidir.

Ziraat Bankası şubeleri olmiyan Kadirli ve Saimbeyli kazalarında birer şubenin teessüsü için Banka müdüriyeti umumiyesine müracaat edildi. Vilâyet dahilinde on kadar kredi kooperatifi teşkil olundu. Süne haşeresinin imhası için mücadele memurları marifetile mücadeleye devam edilmekte isede sahanın vüs'atı hasebiyle mühim ve şayanı kayıt muvafakiyet te'min edilmemektedir. Mücadelenin Ecnebi mutahassıslarının nezreti altında icrasına ihtiyaç vardır.

Mahsulâtı zürraiyeinin kesretinden naşi ticaret oldukça müterekkidir, yalnız hariçle münasebatı tüccariye henüz teessüs etmediğinden milyonlara bağlı olan pamuk ve sisam ihracatımız ecnebi ve gayri Türk müessiseler tarafından yapılmaktadır. Bir ihracat kooperatifinin teşkiline ihtiyaç vardır.

Ziraat Bankası iştirak ettiği takdirde memleket için çok lâzım olan bu kooperatif kolaylıkla teşekkül edecektir.

San'at, matlûp derecede inkişaf edememiştir. Yalnız pamuğu kabuğundan ayırmak için sekiz ve pamuk tohumundan yağ istihsâl eden üç ve pamuk mensucatiyle meşgul iki ceman on üç kadar fabrika mevcuttur. Bu fabrikada iki bin kadar amele istihdam edilmektedir.

6 — Vilâyetin içtimaî vaziyeti eyi değildir. Servet halk arasında nisbetsis bir surette inkısam etmiştir. Bir kaç yüz bin nüfusu iaşeye müsait olan Adana, Kozan ve Kadirli kazalarının geniş ovaları mahdut bir kaç şahsın elinde kalmıştır. Diğer taraftan Saimbeyli, Feke ve Karaisalı kazaları halkı ziraata salih araziye malik olmadıklarından dağların

yamaç ve eteklerinde ormanlardan açtıkları bir kaçar dönüm çorak arazide yetiştirdikleri cüzi miktardaki mahsul ile te'mini maişete çalışıyorlar. Ancak bu arazinin kuvvei inbatıyesi kalmadığı gibi haddi kifayede de olmadığından senenin kısmı azamında köylerini terkle Adana ovalarına amelelik etmek üzere geliyorlar. Vasi araziye mutasarrıf olan çiftlik sahiplerinin ziraat için lâzım olan sermayeyi bulamadıklarından dolayı arazilerinin kısmı mühimmi muattal dururken dağ köyleri ahalisinin arazinin dar ve gayri kâfi olması hasebiyle fakrû zaruret içinde yaşamamaları içtimai bir fecia teşkil ediyor. Bu mahzurun ref ve izalesi için ashabı tarafından esbabı maruzadan naşi ziraat edilemiyerek metruk olan çiftliklerin istimlâkiyle araziye muhtaç köylülere tevziine ihtiyacı kat'î ve acil vardır. Adana ovasında yetişen pamuk ve diğer hububat için külliyetli ameleye ihtiyaç olduğundan Vilâyetin amelelikle iştilgal eden halkı işsiz kalmadıkları gibi diğer Vilâyetlerden gelen binlerce amelede kolaylıkla iş bulmaktadır.

Bu sebepten Vilâyette işsiz yok gibidir. Mütégallibe kalmamıştır. Fakat buna mütekebil ağır faizlerle para ikraz eden muhtekirler vardır. Bunların yüzde elliden üç yüze kadar faiz almakta ve bu suretle fukarayı zürraı ödenemeyecek bir borç altında ezmektedirler. Bu insafsız muhtekirlerin ihtikârına mani olmak için Ziraat Bankasının zürraa tahsis ettiği mebalîği tezyit ve teşekkül etmekte olan ziraat Kredi kooperatiflerini himaye eylemesi lâzımdır halk arasında bilhassa Kadirli, Kozan ve Saimbeyli kazalarında ef'ali zemimeden iftira ve tezvîr vardır. Bu mezmum ef'al ancak müfteriler hakkında çok ağır cezalar tatbik etmek ve maarifi tamim eylemekle zail olabilir. Nüfus keyfiyeti eyi bir vaziyettedir. 929 senesi zarfında 4597 Çocuk doğmuş ve 1406 kişi vefat etmiş olmasına nazaran 3191 nüfus fazla zuhur etmiştir. Vefiyat en ziyade bir yaşına kadar olan küçük çocuklarla altmışı müteceviz ihtiyarlar arasındadır. Çocuk

vefiyatı % 30 kadar tahmin edilmektedir. Batıl itikatlar en ziyade Nuseyri denilen Alevi Araplardadır, bunların izalesi için Araplarla meskûn olan mahallat ve köylerde mekteplerde tesis edilmektedir.

7 — Vilâyetin sıhhi vaziyeti fena değildir sıtma ve Trahum gibi beledi hastalıklar vardır. Geçen ilkbaharda fazla yağın yağmurların tesiri ile sıtma vekayii her seneden fazla görülmüştür. Adana merkez kazası sıtma mücadele mıntakasında dahil olduğundan mücadele memurları marifet ile sıtmalılara lüzumu kadar kinin tevzi edilmiştir. Sıtma mücadele mıntakası haricinde olan Karaisalı Kadirli, Kozan, Feke, ve Saimbeyli kazalarına idarei hususiyeden mübayaea edilen kininler gönderilmiştir.

Vilâyet mülhakatından Kadirli kazası bir çok bataklıkları havi olduğundan halk sıtmadan çok mustariptir. Bu kazanın mücadele mıntakasına ithali için sıhhat ve içtimai muavenet Vekâletine müracaat edildi. Yazılan tahriratın sureti merbuttur. Trahum hastalığına müptelâ olanların tedavisi için 35 yataklı bir hastane tesis edileceği vakâleti müşarünileyhadan iş'ar buyurulmuş isede henüz bir şey zuhur etmemiştir. Bu sene zarfında tesis edilmeyeceği anlaşılan böyle bir hastanenin 930 senei mâliyesinde tesisi için şimdiden müracaat olunacaktır.

Vilâyette en ziyade tahribat yapan hastalıklar sıtma, verem ve firengidir. Vilâyet merkezinde 75 Yataklı bir hastane ile Kozan kazasında 10 Yataklı diğer bir hastane mevcuttur. Ahiren sıhhat ve içtimai muavenet vekâletince Adana kasabasında 10 yataklı doğum ve 10 yataklı çocuk bakım evi küşat edilerek faaliyete başlamıştır. Firengi hastalığının en çok tahribat yaptığı Feke ve Saimbeyli kazalarında maaşları idarei hususiyeden verilmek üzere bir seyyar firengi tabibiyle bir sıhhiye memuru tayin olunarak firengililerin tesbit ve tedavilerine iptidar etmişlerdir. Lüzumu

kadar Neosalvarsan mübaya olunarak mahalline gönderilmiştir. Adanaya işlemek üzere külliyetli miktarda amele gelmekte ve bunların bir kısmı bilhassa yaz mevsiminde hastalanmakta bulunduğundan 75 yataktan ibaret olan hastane bunları istiap etmemektedir. Yatak adedinin 100 e iblağı için hali içtimada olan meclisi umumî nezdinde teşebbüsât icra edilecekse de 100 yatak bile Adana gibi binlerce yabancı amelesi olan bir şehir için kâfi gelmiyeceğinden ve idarei hususiyenin varidatı yatak adedinin lüzumu kadar tezyidine müsait olmadığından sıhhat ve içtimaî muavenet vekâletinin muavenet etmesi lâzımdır. Bu hususta vekâleti Müşarünileyhaya yazılan tahriratın sureti merbuttur.

8 — Vilâyet dahilinde tahsili mecburî sinnine dahil olan çocukların adedi 150750 dir bunlardan 2212 kız ve 5329 Erkek ki ceman 7541 Çocuk mekteplere devam ediyor. Muallim maaşlariyle mekteplerin sair masraflarını temin için halka mektep vergisinin hakkı azamisi tarh ve tevzi edilmekte olup bunun tezyidine imkânı kanunî görülmemekte olduğundan mevcut mekteplerden maada yeniden mektep açılmamaktadır. Tahsili mecburi sinnine dahil olan çocukların tamamını okudabilmek için muvazenei ümumiyeden muavenet ifasına ihtiyaç vardır. Merkezce mülhakatta 113 İlk mekteple bir lise ve orta mektep biri kızlara ve diğeri erkeklere mahsus olmak üzere iki muallim ve bir Ticaret mektebi vardır. Muntazam istatistikler bulunmadığından okumak yazmak bilenlerin adedi ile bunlardan ne kadarının kız ve ne kadarının erkek olduğunu hakiki surette tayin etmek imkânı yoktur. Halkın % 30 unun okumak ve yazmak bildiği zannediliyor. Kozan kazasında bir orta mektebin tesisi için mahallinden vaki olan talep üzerine Maarif Vekâleti Celilesine müracaat edilmiş ise de tahsisat bulunmadığı beyaniyle cevabı reddedilmiştir. Halbuki bu kazanın böyle bir mektebe ihtiyacı vardır.

9 — Vilâyet dahilinde ikmal edilmiş 32/5 Kilo metre şosa ve yalnız tesviyei türabiyesi yapılmış elli dört kilo metre yol vardır. 27 köprü vardır. Birinci devrei mesaide çalıştırılan amelei mükellefe ile Kozan-Ceyhan yolu üzerinde 20 metre açıklığında beton arme bir köprü ikmal olunmuştur. Adana-Kozan yolunun mebdeinden itibaren 7000 metre tulünde şosa üzerine toprak atmak suretile icra ve mebde de 300 metrelik mahal için kırma taş ihzar edilmiş ve iki menfez tamir olunmuştur. Tarihi mezkûrun Sarıçam mevkiinde murur ve ubura mani olan mahallerde cem'an 6600 metrelik mahal ıslah ve muntazam yol haline ifrağ edilmiş ve 3 metre açıklığında nim kargir bir adet köprü yapılmıştır. Kozan-Feke yolunda 2040 metre tulünde müceddet hendeklerde beraber yedi metre arzında muntazam tesviyei turabiye ile beş kilometre tulde kayada hendek açmak ve yol sathını düzeltmek suretile tamirat yapılmış ve ayrıca 300 metre tulde kayada yol tevsi olunmuştur. Bu yol üzerinde üç seneden beri yapılmakta olan Deveboyun köprüünün başları imal edilmiştir. Ve tarihi mezkûr üzerinde iki adet birer metrelik bir adet 0,60 metrelik ceman üç beton arme menfez yapılmış ve muhtelif mahallerde üç menfez tamir edilmiştir.

Kadirli - Andrin yolu üzerinde müceddeden dört kilometre tulünde tesviyei turabiye icra ve 300 metre mikâp taş ihzar edilmiştir. Feke - Kozan arasında kayada üç kilometre tulünde tesviyei türabiye icra ve dört adet ahşap köprü ve menfez müceddeden yapılmıştır. Ve eski şosa üzerinde iki köprüünün tamiri ile 30 kilometrelik üzerinde

.....

döküntüler tathir ve bazı göçmüş duvarlar yeniden yaptırılmıştır.

Bu sene zarfında Adana-Karataş yolunda bir buçuk ve Adana - Karaisalı yolunda yediki ceman 8,5 kilometrelik sosa ve beton arma 6 köprü ve menfez inşa edilmiştir.

Çakıt nehri üzerinde 30 bin lira bedelle beton arme bir köprü mütaahhide ihale edildi.

Adana Valisi

Vehbi

Gayri resmi kısım

Gayri menkul emvalin kıymetini takter için Türkiyede, Fransada ve İsviçrede takip olunan usuller ve esaslar

Gayri menkulün kıymeti malî ve İktisadî hayatımızda sık sık karşılaştığımız mühim bir mevzudur.

Bizde bu kıymet hangi kanuna istinaden kimler tarafından ne gibi esasa tevfikân tayin ve tesbit olunmuş ve olunmaktadır.

90 tarihinde İstanbulda yapılmış ve cidden yüksek ve takdire şayan amelî kıymet ve neticeyi haiz bulunmuş olan kısmî tahrirler müstesna olmak üzere Türkiyede Umumî ilk kıymet takdiri ameliyesi 24 temmuz 302 tarihli emlak vergisi nizamnamesile yapılmıştır. Bu nizamnamenin 15 madde içinde koyduğu hükmün esasî (ikisi Hükümet tarafından ve ikisi belediye veya nahiye meclisi tarafından intihap edilmek üzere teşekkül edecek komisyonlar tarafından bir milkin kıymetinin takdiridir.)

Reylerde müsavat hasıl olduğu takdirde Hükümetle belediye veya nahiye meclisi Müttefikan bir beşinci âza intihap edecektir, ki (bunun salahiyeti ancak o işe münhasırdır.)

Bu nizamnamede kıymetin ne gibi esas veya esaslara

tevfikan tesbit edileceğine dair bir hüküm mevcut olmadığına göre bu cihet münhasıran komisyonun takdiri salâhiyetine bırakılmıştır, bu sebeple diyebilirizki bu nizamnamenin kıymet takdiri bahsında ilmî ve hukukî bir kıymeti yoktur. Salâhiyeti hududsuz olan bir mahkemenin bile elinde hüküm için bir esas ve miyar vardır.

Arazinin kıymeti bu güne kadar bu nizamnameye istinaden tayin edilmekte olmasına ve bu kıymet arazi vergisi ve münzam kesirlerine ve ferağ intikal harçlarına matrah teşkil eylemekte olmasına binaen kanun kuvvetinde olan bu nizamnamenin noksan olan hüküm ve esaslarının ikmalî gerek memleketin umumî servetile gerek halkın ve hâzinenin yakından alakası sebepleriyle arzu olunur.

Arazinin kıymetini takdirde umumî muayyen esaslar tayin edilmediği halde komisyonun indî kararlaması ile konulan kıymetin noksan ve fazla olduğunu kimse ret ve cerh edemez ve bu yoldaki şikâyetler muhik dahi olmasa tavali eder durur

14 haziran 326 tarihinde müsakkafat vergisi kanunu çıkmıştır. Bu kanun Müsakkafat ile arsaların vergisini gayri sâfi iratları üzerinden alınmak esasını kabul ettiğinden doğrudan doğruya kıymetleri değil gayri sâfi iratları tahmin ve tesbit etmeyi istihdaf etmiştir. Bu kanun milkin gayri sâfi iradını bulmak hususunda getirdiği kirayı nazarı dikkata almış şayet bu suretle gayri sâfi iradı bulunmak mümkün olmazsa binanın kıymeti üzerinden gayri sâfi iradını bulmak usulünü kabul etmiştir.

Milkin icarının gayri sâfi irat addedilmesi şüphesizki makul bir esastır. Fakat iradı tahmin için kâfi vesait bulunmadığı takdirde bunu bulmak için binanın hakikî kıymetinin tayini hükmünü koyması ve bu kıymetin tayini hususunda hiç bir esas vaz etmemesi kanun için mühim bir noksandır. Kanun bulunacak hakikî kıymetin, bina, değirmen; fabrika,

imalathane ve mutasarrıflarının ikametkâhı olan ahşap hanede kıymetinin yüzde sekizini ve diğerk mûsakkafatta kıymetinin yüzde altısını gayri safi varidat addedmiştir.

Bu kanun gayri safi irat ve kıymet takdiri salahiyetini: verdiği heyet, Hükümet tarafından tayin edilen üç âza ile belediye olan yerlerde belediye meclisi; olmiyan mahallerde idare meclisi müntahap âzasınca şehir dahilinde emlâke mutasarrıf olanlardan seçilecek üç; keza köylerde ihtiyar meclislerince intihap olunacak üç âzadan teşekkül etmekte ve Hükümet âzasından biri riyaset vazifesini yapmaktadır. Takdir edilen irat ve kıymetle mâliyenin vergi ve harçlar noktasından yakından alâkası olduğundan neticenin isabet ve bitaraflığını temin etmek ve tarafgirliğe atfedilecek isabetsizliklerden mütevellit itirazları kökünden kesmek için bu komisyonların tamamen bitaraf zevattan teşekkülü ve hiç bir tesir altında kalmıyacak surette çalışmalarının temini lâzım gelir.

İrat ve kıymet takdir eden komisyonların teşekkül tarzı hakkındaki mûlahazamız sırf ammenin hukuku noktasındadır. Şurası nazarı dikkate alınmalıdır ki bir milkin kıymeti onun aslı unsurlarından biridir ve maddî bir hakikati ifade eder, yani bir mülkin hududu, miktarı sahibinin hüviyeti gibi kıymeti de müstakil bir hakikattir. Ve bir malın kıymeti (yahut gayri sâfi iradı) yalnız onun vergisini, harcını tayin için değil onun malî muamelatında bilhassa gayri mankulün ipotek, borç senedi ve irat senedi şekillerde mütedavil bir kıymet haline ifrağında lâzım olan bir esastır. Bunun için bunun hakikata en yakın surette takdirinden amme alâkadardır. Bizce maliye vekâletinin gerek gayri sâfi iradın ve gerek kıymetin tesbitile mükellef komisyon âzasının tayinine karışmaması muvafıktır.

Şimdiki usul zahirde hâzinenin lehinde ve menfeati dahilinde görölrse de hakikatta bunun aksinedir.

Bizde kıymetin takdirinde maliye Vekâletinin müessir olması iki sebepten tevellüt ediyor. Bir defa takdiri kıymet amelîyesini idare eden kendisidir. Komisyon âzasının nısfı kendisinin memuru olduğu gibi müntehap olan diğer nısfının tahsisatını da yine Maliye Vekâleti tesviye etmektedir. Bu suretle Maliye Vekâleti irat ve kıymet takdiri amelîyesi üzerinde müessir olabilecek mevkidedir. İşte Maliye Vekâletinin bu vaziyeti yüzündendir ki bu amelîye daima şikâyet ve itirazatı badi olagelmıştır. Bu suretle takdir olunan irat ve kıymetler hakikati hale mutabık olsa bile Mâlîyenin fazla takirden doğrudan doğruya alâkadar olması vaziyeti daima itiraz ve şikâyetleri tahrik etmektedir. Halbuki bizce Maliye Vekâleti kıymet takdirine birinci derecede alâkadar olmadığı gibi bu bapta itirazlarda vergi, harç ve rüsumun fazlalığından değildir. Bir kere Maliye Vekâleti devlet hizmet ve masraflarını temin edebilmek için varidat istifası hakkını haizdir, ve bu varidatın bir kısmını emlak üzerinden alınan vergiler, harçlar ve resimler teşkil eder. Eğer bu alınan varidat kâfi gelmiyorsa bunun için yapılacak tedbir vergi matrahı olan irat veya kıymeti fazla yazmak değil belki alınan verginin yüzdesini arttırmaktır; müşterilerin de bu mevzudaki itirazları tetkik edildiği zaman görülür ki onlar verginin fazlalığına değil takdir edilen kıymetin hakikattan uzak ve nisbetsiz olmasındandır; ve bu nisbetsizlik tipik bir surette meydana çıkınca bir çok şikâyeti-muhik gayri muhik olsun-peşinden sürükler.

Binaenaleyh gayri menkul malların irat ve kıymetini tayinde hakikata yaklaşmak ve alâkadarların bu husustaki tespitat üzerine itimatlarını temin için nazarı dikkata alınacak esas şunlardır:

1° — İrat ve kıymetin takdirinde o malin senede getirdiği iradın ve satıldığı halde temin edeceği kıymetin esas

tutulması ve iradın kıymete tahvilinde en nihayet on seneliğinin kabul edilmesi.

2° — Kıymet ve irat takdiri muamelesinin Maliye Vekâletile alâkası olmıyan bir heyete tevdi.

3° — Bu ameliyenin şayet mutlaka Maliye Vekâleti tarafından icrası lâzım gelirse heyet âzalarının intihap ve tayini ve vazifelerine nihayet verilmesi, terfi ve taltifi gibi hususatla Maliye Vekâletinin alâkadar olması ancak tayin olunan kıymet muayyen bir müddet zarfında gerek Maliye Vekâleti gerek mal sahibi tarafından itiraz hakkı verilmelidir.

İşbu 326 Tarihli kanun Türkiyenin bazı yerlerinde tatbik edilmiştir. Kanunun hüküm ifade etmesi İstanbulda 331 senesindedir.

11 Kânunsani 339 Tarihli kanun müsakkafat ile bu hükümde olan arsalarla mukadder gayri safi iradı ikametgâhlar için 3 ve ticaretgâh hakkında 6 misli olarak artırdı bu arttırmak evrakı nakdiye kıymetinin düşmesinden mütevellit noksanı telâfi için zarurî ve tabîdir.

Memleketin en büyük kısmında 326 tarihli kanun henüz tatbik edilmemiş oraları 302 kanununa tevfikân tahrir görmüş olduğundan bu tahrir kıymetlerinin de tezyidi lâzım idi. Netekim 339 kanununun 2 inci maddesi bunu temin etmiştir.

Yani o yerlerdeki müsakkafat ile bu hükümde olan arsaların ve öşre tabi olmıyan müstakil sebze bağçelerinin kıymetini altı misli artırmıştır.

Kezalik 340 senesi muvazene kanununun 10 uncu maddesi 302 tâhriri gören öşre tabi arazinin kıymetini iki misli, 1331 senesine kadar tadil görmiyen musakkafat ile arsaların kıymetini dört misli artırmış ve 326 tahriri mucibince tespit edilen kıymet üzerindeki üç misli zammı ipka etmiştir.

326 müsakkafat kanunu gayri safi iradın tahminini hedef ve gaye ittihaz etmiştir, yani bu kanun doğrudan doğruya kıymetin tespiti ile alâkadar olmaz, ve iradı bulma ; imkân olmıyan yerde göya kıymet malum imiş gibi kıymetten şu suretle gayri safi irat bulunur diye hüküm kor. Halbuki bir çok ahvalde kıymetin tayini lamız geldiğinden 326 kanununun tatbik edildiği yerlerde bulunan gayri safi irattan ne şekilde kıymet bulunacağı hakkında bir hüküm tetvini zaruri idi. İşte bu noksanı 28 şubat tarihli bir maddelik kanun ikmal etmiştir. Maddenin metni şudur: (Müsakkafat kanunu tatbik olunan yerlerde icrayı ticaret ve sanata mahsus mahallerin kıymetleri üzerinden istihsal olunacak nisbî temettü vergilerinin tarhına ve ferağ ve intikal harçlarının istifadesine esas olmak ve emvali gayri menkule kıymetlerinin bilinmesi icap eden hususâtı sairede tatbik edilmek üzere değirmen, fabrika, imalâthane ve ahşap ikametgâhların mukayyet olan varidatı gayri safiyeleri kıymeti asliyelerinin yüzde sekizi ve müsakkafatı sairenin yüzde altısı itibar olunacaktır.)

Bu maddedeki irattan kıymeti bulmak hususunda konan hüküm 326 kanununda kıymetten iradı bulmak hususundaki on beşinci maddedeki formülün makûs şeklidir. Orada kıymetten iradı bulmak için Değirmen, Fabrika, imalâthane ile mutasarrıflarının ikametgâhı olan ahşap hanelerde kıymetin yüzde sekizi ve diğer müsakkafatta yüzde altısı kabul edilmiştir. Yani evvelkisindeki Formül:

$$\dot{I}r = \frac{K_1 X 8}{100}$$

Ve İkincisinde:

$$\dot{I}r = \frac{K_1 X 6}{100} \quad \text{dır}$$

Bu formüller mucibince ve hesap kaidesine tevfikân kıymeti bulmak lâzım gelince şu formül çıkar:

$$K_1 = \frac{ir \times 100}{8}$$

Ve

$$K_1 = \frac{ir \times 100}{6}$$

Netekim münferit maddenin de vazettiği düstur budur. Ancak bir milkin gayri safi iradının yüzde altısını hatta yüzde sekizini kıymet kabul etmekte asla isabet yoktur. Bizde müsakkafat nihayet 10 senelik iradile kıymetini bulduğuna göre hakikattan uzaklaşmamak için iradı $\frac{100}{10}$ yani ona zarp etmek lâzımdır.

Vergi ve harçlara matrah teşkil eden varidat ve kıymetlerden başka kanunu medenin ahkâmı mucibince hükümetin takdirde mükellef olduğu ve takdirdeki isabetsizlikten dolayı mes'ul bulunduğu kıymetler vardır.

Kanunu medenin 813 üncü maddesi mucibince (ipotekli borç senedinin tesisi için gayri menkulün Tapu idaresi marifetile kıymetinin resmen takdir edilmesi lâzımdır. İpotekli borç senedi, takdir edilmiş olan kıymeti mütecaviz miktar için tesis olunamaz); Bu madde mucibince ipotekli borç senedi tesisi için hükümetin resmen kıymet takdiri mecburidir. Kezalik takdir edilen işbu kıymetten fazlası için borç senedi tesis olunmıyacağına göre takdir olunan bedelin tamamı üzerine borç senedi ihracını hükümet kabul etmiş ve ileride mal satılıpta bedeli borç senetlerini ödemediği takdirde Hükümet mes'uliyeti ve tazmini kabul etmiştir.

Halbuki İsviçre kanunu medenisi bu mevzuda daha ihtiyatlı hüküm koymuştur. Maddenin İsviçre Kanunu medenisindeki mukabili madde 843 olup tercümesi şudur: (Kanton kanunları borç senedi tesisi hakkında gayri menkuller için resmî bir kıymet takdirini derpiş edebilir. Ve

bu takdir olunan kıymeti alâkadarlar için ihtiyarî ve mecburî kılabilir; keza kanton kanunları borç senedinin ancak takdir edilen kıymetin tamamı yahut madunu nispetinde çıkarılabileceği hakkında hükmü ihtiva edebilir).

Bu madde tetkik edilirse görülür ki İsviçreli bu mevzuda bizden üç noktada ayrılmıştır. 1 — kıymet takdiri hususunda kantonlar serbest olup bu mes'uliyeti ister deruhte ederler, ister etmezler, ederlerse bir kanton kanunile hüküm korlar. 2- takdir edilen kıymetin alâkadarlar için vücup ifade edip etmemesinde de kantonlar serbesttir: 3 - Kezalik kantonlar takdir ettikleri kıymetin ister tamamı üstünden borç senedi ihracı mes'uliyetini deruhte ederler, ister bu kıymetin meselâ yüzde yetmiş, sekseni nispetinde borç senedi çıkarılacağını mecburî kılarlar.

Gerek İsviçrenin gerek bizim kanunumuz bu kıymetin hangi esaslara tevfikan takdir edileceğini göstermiyor. Bu cihet kanunların bir noksanı olmakla beraber borç senetlerinde ipotekte olduğu gibi istikraz yapının malî mes'uliyetinden başka şahsî mes'uliyeti vardır. Yani gerek ipotek suretile gerek borç senedi ihracile yapılan istikrazdan dolayı teminat gösterilen mal ledelhace borcu kapamazsa müstakrizin diğer mallarına da müracaat olunur. Müstakrizin bu şamil mes'uliyeti karşısında vazii kanun kıymeti takdir için esaslar vazını pek zaruri görmemiş olsa gerektir; mahaza müstakrizin başka mali olmadığı zaman mes'uliyet hükûmete raci olacağından bilhassa bizde takdir olunan kıymetin tenzilatsız olarak tamamından mes'uliyet kabul edildiğinden kanundaki bu noksanın nizamname ile ikmalî muvafık olur.

Kanunu medeninî kıymet takdirini mecburî kıldığı ikinci mevzu "irat senedir,,.

Kanunu medenî madde 818- (zirai gayri menkulü

.....

takyit eden irat senedinin resülmali, arzın irat kıymetinin üçte ikisine bina kıymetinin yarısının ilâvesinden hasıl olan miktarı tecavüz edemez. Şehirlerdeki gayri menkulleri takyit eden irat senedinin resülmali ve gayri menkullerin irat kıymetlerine arsa ve bina kıymetlerinin zammından hasıl olan yekûnun yarısının beşte üçünü tecavüz edemez, bu kıymetlerin Tapu dairesi marifetile resmen takdir ettirilmesi lâzımdır.)

Maddenin ifade ettiği hüküm İsviçre kanununda mukabili olan 848 inci maddenin aynıdır: yalnız kıymet takdiri bizde Tapu idaresine verilmiş, İsviçrede ise Kanton kanunlarının tayin edeceği resmî bir usule bırakılmıştır.

Bu maddelerin ifade ettiği hüküm irat senedi teminatı olarak karşılık gösterilecek milkin kıymetini takdir ederken ne gibi esasların nazarı dikkate alınacağını göstermektedir.

Maddeye nazaran kıymet tespitinde bir kere zirai gayri menkullerle (les fond ruraux) şehir gayri menkulleri (les immeubles urbains) için ayrı ayrı esas konmuştur. Saniyen madde kıymet tespitinde iki turlü esas kabul etmiştir, birisi irat kıymeti ve diğeri de sadece kıymetki bunun manası malın satış kıymeti demektir. Tabiidirki bir milki getirdiği gelirin resülmale tahvil edildiği zaman taayyün eden bir kıymeti vardır bir de satıldığı veya satılığa çıkarıldığı zaman taayyün eden kıymeti. Ve şurasıda bir hakikattir ki bilhassa arazide şehirler haricindeki toprak çok gelir getirir, fakat satıldığı zaman az kıymet tutar, şehirlerde ise meselâ arsaların geliri hiç hükmündedir; fakat satış kıymeti çoktur; binaenaleyh kanun vazi kıymet koymakta hakikata yaklaşmak için bu iki kıymeti karıştırarak bunların ortasını bulmağı düşünmüştür.

Ve irat kıymetleri mümkün mertebe sabit ve müstakar bir hakikata istinat ettiğinden satış kıymeti ise arzu talep

daha doğrusu bir spekülasyon neticesi olduğundan madde irat kıymetinin üçde ikisini ve satış kıymetinin ise yarısını almak suretile irat kıymetinin sağlamlığını göstermiştir.

Verilen izahata nazaran anlaşılırki gerek borç senedi gerek irat senedi ihracı için karşılık gösterilecek gayri menkullerin Tapu dairelerince kıymetleri takdir olunacaktır; ve kanunu medeninin 819 uncu maddesi mucibince (kıymetlerin lâzım gelen ihtimam ile takdir edilmemesinden, hazine mes'uldür.) Hâzinenin kıymet takdirinden dolayı mes'ul olduğu mevzu izah ettiğimiz kıymetlerdir. Yoksa vergi ve harçlara matrah olmak üzere takdir ettiği irat ve kıymetlerin yüksekliğinden dolayı ve sırf 819 uncu maddeye istinaden hâzineye mesuliyet atf edilemez.

Şurasını da nazarı dikkate almalıdır ki hazine kıymetlerin ihtimam ile takdir edilmemesinden dolayı mes'uldür. Yoksa takdir edilen kıymetin günün birinde teminat gösterilen malın paraya tahvil için satıldığı zaman evvelce resmen takdir edilen kıymeti tutmamasından dolayı mes'ul değildir. Yeterki hükümet kıymeti vaktile takdirden ihtimam ile hareket etmiş olsun hâzinenin mes'uliyetimi bu şekilde kabul etmemek onu tahammül edilmez bir mes'uliyet yükü altına sokmak demektir. Çünkü gayri menkul kıymet takdirinde ne kadar ihtimam ve dikkatle hareket edilirse edilsin kıymet daima mütehavvil bir mevzudur. Bir çok esbab ve avamil altında kısa ve ya uzun bir zamanda malların kıymeti az veya çok artar veya eksilebilir; bunun için hâzineye mes'uliyet izafesi için bir sebep yoktur; hazine ancak kanunda gösterilen esasat dairesinde malın kıymetini biçerken dikkat ve ihtimamla hareket edecektir. Farz edelimki birtakım cesim arazi ve çiftlikler karşılık gösterilerek ikiyüz bin liralık irat senetleri çıkarılacaktır. Hükümetçe bu araziye iratlarının resülmale kalbi suretile üçyüzbin lira kıymet kondü ve arzın irat kıymetinin üçte ikisi karşılık teminat

teşkil edebileceğinden iki yüz bin lira kıymetinde de irat senedi tahvilleri çıkarıldı. Fakat mesela beş sene sonra bu araziyi satarak tahvilleri ödemek mecburiyeti hasıl olduda siyâsî ve ya iktisadî vaziyet ve şeraitten dolayı bu arazinin satış kıymeti yüz seksen bin lira tuttu, aradaki yirmi bin liralık tahvil hamillerinin zararından dolayı hâzinenin mes'uliyeti kabul olunamaz.

Bu izahatımızdan hâzinenin borç ve irat senetleri çıkarmak için takdir edilecek kıymetten mes'uliyetinin ancak kıymeti takdir ederken gösterilecek dikkatsizlik ve ihtimam noksanına münhasır olduğu anlaşılmıştır. Ancak kanunu medeninin 917 inci maddesi mucibince: (Hazine Tapu sicillerinin tutulmasından mütevellit bütün zararlardan mes'ul) olduğuna göre ve vergi ve harç mevzuunda varidat idarelerince gayri menkullere takdir edilmekte olan kıymetler Tapu sicillâtına malın kıymeti olarak gösterilmekte bulunduğuna nazaran, bu kıymetlerin doğruluğuna itimat ederek ipotek teminatı ile ikrazat muamelesi yapan kimseler bilahare bu kıymetin fahiş takdir edilmiş olmasından zarara uğrasalar ve matlûplarını temin edemeseler Hâzinenin bunu zamin olması lâzım gelir mi?

Evvelâ şurasını izah edelim ki hâzinenin Tapu sicillerinin tutulmasından dolayı mes'uliyeti Tapu memurlarının siciller üzerinde yapacakları tahrifat, hata, kusur, noksanlardan ve sui istimallerden dolayıdır, Tapu memuru, yapılması lâzım gelen bir tescili yapmaz, yahut onu, haksız olarak terkin, tadil eder, kayıtlar üzerine tahrifat icra eyler ve yahut her hangi bir suretle hak sahibinin ve kayıtların doğruluğuna istinat eden şahsî salisin zararını müeddi olursa hazine bundan mes'ul ve zamindir ve hazine bu zararlardan kendi kusurundan mütevellit memurlara aledderacat rücu etmek hakkını haizdir

Şu halde vergi ve harç matrahı teşkil etmek üzere takdir ettiği kıymetin kıymet olarak sicille geçmesinden ve bundaki isabetsizlikten şüphe etmiyerek bu kıymete itibarla

muamele yapıpta zarar gören kimsenin zararına hazine bu maddenin icabatı olarak mes'ul değildir.

Fakat her ne maksatla olursa olsun hükümetin yaptığı bir muamele doğru ve isabetli olmazsa ve bunun doğruluğuna itimat edenler bu yüzden zarar görürlerse bundan dolayı hükümet mes'ul mevkiine düşmez mi? Buna cevap verecek hükmü ancak borçlar kanununda bulabileceğiz. Borçlar kanununun 41 inci maddesi şöyle diyor: (Gerek kasten, gerek ihmal ve teseyyüp yahut tedbirsizlik ile haksız bir surette diğer kimseye bir zarar ika eden şahıs o zararın tazminine mecburdur.) Gerek bu madde ve gerek bunun veli eden maddeler gösterir ki bir kimse kendi müsamahasından ve ya tedbirsizliğinden dolayı diğer kimseye bir zarar verirse ona kasten zarar vermiş gibi zamin olur.

Binaenaleyh varidat idareleri tarafından gerek 302 nizamnamesi gerek 326 kanunlarına istinaden yapılan kıymet tahrirlerinde ihmal, teseyyüp veya tedbirsizlik neticesi olarak kıymette bir noksanlık veya fazlalık varsa bu kıymete itimat ederek bir kimse ipotek üzerine muamele yapıpta zarar görecektir olursa bundan dolayı Hâzinenin tazminini mahkemedan talep edebilir; Borçlar kanununun bu maddesinden mütevellit mühim mes'uliyet üzerine hâzinenin ehemmiyetle nazarı, dikkati celp olunur.

Fransada kıymet Takdiri

Fransızlar kıymet takdiri hususunda araziye ikiye ayırmışlardır:

A) Üzerinde inşaat bulunmayan gayri menkul. **B)** üzerinde inşaat bulunan gayri menkul.

Üzerinde inşaat olmıyan gayri menkuller, her nevi arazinin safi iradı üzerinden gayri menkul vergisine tabidir. Hem aynı (Reel) hemde şahsi olmak üzere iki nevi mahiyeti

olan bu vergi gayri menkulün hali hazırdaki hakikî irat kıymetinin üzerinden alınır. Bu irat kıymeti bilâ vasıta alınan vergiler Müfettişinin nezareti altında olarak her nahiyede belediye reisi ile (le mair) Emlâk sahibi, Çiftçi, Yarıcı, kâhya gibi kimseler meyanından seçilmiş beş âzadan mürekkep bir tasnif komisyonu tarafından tespit ve tayin olunur.

Tasnif ve tarifenin tatbiki ameliyesi bitince emlâk sahiplerine şahsen kendilerine konan iradın yekûnu tebliğ olunur, mal sahipleri muayyen müddet zarfında tasnif komisyonuna itiraz etmek hakkını haizdirler.

Üzerinde inşaat bulunan gayri menkullere gelince bunlar emlâkin iradı üzerinden alınan aynı ve şahsî bir vergiye tabidir. (Yani safi iradın değil) 29 Kânunusani 1884 ve 12 Temmuz 1912 tarihli kanunlar, mezru olupta maksad, ticaride kullanılan ve gerek mezru olsun gerek olmasın merkezden (agglomération) yüz metre uzak mesafede bulunan ticaret ve sanayi in intişarı için kullanılan araziyi üzerinde inşaat bulunan arazi mahiyetinde addetmiştir.

Malî kanunlarda bu kabil diğer istisnalar dahi derpiş edilmiştir. Bunlar halikındaki vergi senevî iradı safi kıymeti üzerinden alınır, bu kıymet üzerinde inşaat olmıyan arazi gibi tayin edilebilir.

Ameliyatın neticesi aynı veçhile alâkadar mal sahiplerine tebliğ olunur.

Her iki nevi takdiri irat ve kıymet ameliyesi 31 Kânunuevvel 1907 ve 29 Mart 1914 kanunlarındaki ahkâmı umumiye dairesinde cereyan eder..

Tadilât

Her nahiyede (Commune) kıymetler zaman zaman tadil edilir, şöyleki:

1° Üzerinde inşaat olmıyan arazi her yirmi senede bir (29 Mart 1914 kanununa tevfikân)

2° Üzerinde inşaat bulunan arazi her on senede bir (8 Ağustos 1890 kanunu mucibince)

Her iki nevi arazi için bu müddetler arasında gayri menkulâtın kıymetlerinde umumî ve mühim bir düşkünlük olursa istisnâî tedilat yapılabilir.

İsviçrede kıymet takdiri

İsviçrede gayri menkule kıymet takdiri hususunda her kanton kendi kanununa tabidir; biz merkezi Lauzann olan Vaud kontonu kanun ve usulünden bahsedeceğiz. Burada vaktile kadastro yapılırken emlâke takdir olunan kıymet (Taxe cadastrale) gayri menkulün hakikî kıymetine tevafuk etmekten sonraları uzak kaldığından kıymetleri hakikî haline icra için yapılan uzun boylu tetkikat neticesinde 21 şubat 1918 tarihli kanun kabul edildi. Bu kanunun birinci maddesi derki: (gayri menkul vergisini istifa için Kadastroca takdir edilmiş olan kıymet yerine gayri menkulün satış kıymetini tesbit edecek resmî bir takdiri kıymet amelîyesi tesis edilmiştir.)

Bir gayri menkulün satış kıymeti (La valeur vénale) onun hakikî kıymetidir. Yani onun ticarî kıymetidir, (spekülasyon kıymeti değil) ne gibi esaslara istinaden gayri menkulün resmî takdiri kıymeti yapılır?

Bunun cevabını, kanunun sureti tatbikini tayin eden nizamnamenin 12 inci maddesi bize şu suretle vermektedir.

(Takdiri kıymet komisyonu esas olarak şunları nazari dikkate alır:

1° — Eğer malûm ise gayrimenkulün iktisap kıymetini..

2° — O mıntıkadaki aynı mahiyet ve nevideki gayri menkulün adi satış kıymetini

3° — Gayri menkulün gelirini

4° — Sureti umumiyede doğru bir takdiri kıymete yarayan bütün malumatı

Takdiri kıymet her gayri menkul için ayrı ayrı yapılır

(kanunu madeni mucibince) evvelce olduğu gibi parsel üzerine yapılmaz.

Gayri menkulden maksat aynı kimsenin malik bulunduğu bir birine bitişik malların teşkil ettiği kümedir.

Başlı başına bir gayri menkul teşkil etmiyen binalarda küme takdiri kıymetine dahildir. (Bunun esbabı mucibesi şudur ki bir bina hem civar olduğu topraktan ayrılamaz, tabiri ahar ile bina arzın istismari için lâzımdır.

Eğer binalar kendi kendilerine bir gayri menkul teşkil etmişlerse (netekim şehirlerde ekseriyetle vaziyet böyledir) o zaman bunların satış kıymetine, sigorta kıymetile; yahut binanın yeniden inşası halinde kaç çıkabileceği hususunda tahmin olunan kıymetle karışdırmamalıdır; çünkü bu kıymetleri tesbit için ayrı esaslar vardır, ve bu kıymetlerin takdiri ayrı bir amelîyedir. Malûm olduğu üzere isviçrede bilumum binalar Hükümet tarafından mecburî olarak yangına karşı sigorta edilir. Gerek gayri menkul vergisine esas olan kıymet gerek sigorta kıymeti, kezalik verginin senelik baliği ile sigortanın senelik pirimi Tapu sicillinde malin kayıt edildiği sahifedeki hane mahsusunda münderiçdir. Yani gayri menkul vergisile sigorta taksitini tahakkuk ettirmek Tapu memurunun vazifesidir.

Ormanların takdiri kıymeti orman idareleri tarafından tanzim edilen talimat dairesinde cereyan eder.

Bağların kıymetide ayrıca takdir olunur ki burada onların ziraat kıymeti (culture) hisaba alınır, ve bu kıymet bağların Filokseraya karşı sigorta kıymetidir.

Gayri menkulün takdiri kıymetini kim yapar?

Bu amelîye kazada (distriet) kanton Hükümet meclisi (conseil d'etat) tarafından tayin edilmiş iki âza ve bir âza mülâzimi ile nahiye (commune) başına bir kişi olmak üzere belediye tarafından tayin edilen murahhaslardan teşekkül eden bir komisyon marifetile icra edilir.

.....

Nahiyenin bilumum gayri menkulleri müfredatlı olarak ve sahiplerinin isimlerde beraber bir defterde mukayyet olduğundan komisyon kıymet takdir ettikçe bu deftere işaret eder.

Komsiyonca takdir olunan kıymet alâkadar nahiyelerin belediye dairesince talik ve ilân olunur; Otuz gün zarfında bu kıymete itiraz olunabilir. Mal sahiplerinin komisyonun takdir ettiği kıymete itirazı sureti kafiye ve nihaiyede üç âzadan müteşekkil merkezî bir komisyon tarafından tetkik olunur.

Takdiri kıymeti yapmış olan kaza komisyonu her şikâyet hakkında gelüp noktai nazarını bildirmeğe davet olunur Vaud kantonunda işbu kanuna tevfikan takdiri kıymet amelîyesi 1918 ağustosunda başlamış ve bilâ inkıta 1919 martına kadar devam etmiştir. Bu amelîye için (altıyüz doksan bin) İsviçre firankı sarf edilmiştir.

Bu kadar masraf ve fedakârlıkla yapılan kıymetin mahiyetini muhafaza etmesi, yani takdir edilen kıymetin malin hakikî kıymetine tetabuk etmekten ayrılamaması için kanunun bu bapta muktazı ahkâmı ihtiva etmesi lâzımı: kanun bunu iki amelîye ile temin etmiştir, biri kıymetlerin işlenmesi (la mise â jour) ve diğeri de tadilât (la revisyon) dır;

Gayri menkule heyetler marifetile takdir olunan kıymetin hakikî ve amelî faidesini ve hakikî kıymetle olan ahenkdarlığını muhafaza için bu iki amelîye ehemmiyeti azimeyi haizdir.

Kıymetlerin işlenmesinden maksat kıymeti takdir edilmiş olan gayri menkul her defa tedavüle tabi oldukça yahut kıymetine tesir icra edecek Tapu sicillinde diğeri bir amelîye daha umumî bir ifade ile gayri menkulün hukukî ve hendesî şeraitinde bir değışiklik oldukça evvela takdir

edilmiş olan kıymeti yeni vaziyet ve şeraite göre tadil etmektir.

Bu işleme ameliyesi Otomatik olarak her üç ayda yukarıda zikrettiğimiz kaza komisyonu tarafından yapılırki Tapu memuru da (le conservateur de registre foncier)bu komisyona âza olarak iştirak eder. Tadilâta (la revision) gelince Hükümet nahiye yahut efrat her zaman bir ve ya bir kaç gayri menkulün bir dairesinin ya mıntakanın kıymetinin yeniden takdirini talep edebilir ki tadilâtın ifade ettiği mana bu talep neticesinde tesbit edilen yeni kıymettir. Yukarıda bahsettiğimiz nizamnamenin 37 inci maddesi derki: İstatistik malûmatına nazaran bir dairenin veya onun bir kısmının, tadili talep edilen kıymeti, farkedilir derecede ilk takdir olunan kıymetten uzaklaşacak olursa tadilât emir olunabilir. Bu tadilâtı da yapacak kazanın aynı komisyonudur. Takdiri kıymet ameliyesinde takip edilecek usulü, kıymetin ne suretle işleneceği ve tadil edileceğini nizamname tayin ve tasrih etmiştir. Bütün komisyonların aynı usulü takip etmesi için Maliye Vekâleti tarafından iki Mayıs 1918 tarihli talimat neşredilmiştir.

Melihaların kıymetlerini takdire gelince, bunlar için dört muhtelif vaziyet vardır.

A) Müstakil ve daimî bir hakka mevzu teşkil edip bu yolda Tapu sicilline geçen menbalar. Bu halde menba içinde bulunduğu ve ya bundan istifade eden gayri menkullerden ayrı olarak kendi başına müstakil bir kıymet takdir olunur.

B) Kanunu medeninin 730 uncu maddesi mucibince bir irtifak hakkına mevzu teşkil eden menbalar. Bu halde menbain kıymeti kendi lehine irtifak hakkı kaydedilen arazi ile birlikte takdir olunur.

C) Kanunu medeninin 780 ve 781 inci maddeleri

.....

mucibince hakikî veya hükmî şahıs lehine şahsî bir hakka mevzu olan menbalar, bu haldeki pek nadir tesadüf olunur; menbain kıymeti içinden çıktığı arazi ile birlikte tahmin olunur.

D) İçinden çıktığı arazinin sahibine ait olan ve onun tarafından istihlâk edilen menbalar, bu halde menbain kıymeti gayri menkulün kıymetile beraber hesap olunur. Eğer menbain mal sahibinin suyun içinden çıktığı arazisinden gayri diğer milki istifade ediyorsa menbain kıymeti buraya zam edilir.

Henüz kendisinde istifade edilmeyen menbaların kıymetlerinin takdirine gelince, bunlar için verdikleri suyun miktarı, suyun evsafi mahsusası bir taraftan, ve diğer taraftan suyun istihlâk edilecek yere kadar isalesi için sarfi muktazi mebalîğ nazarı dikkate alınır.

İstihlâk edilmekte olan sulara gelince: bunun takdiri kıymetinde kendisinden gayri menkulün istifadesi nazarı dikkate alınır (suyun içilip kullanılması kuvvei muharrike istihsali, irva ve İska ve s.)

Menafii Umumiye için istimal ve isale edilen sulara gelince: bunların atideki kaidelere tevfikân takdiri kıymetleri muvafık ve muhiktir.

Suyu istismar etmeyi (exploitation) üzerine almış olan müessesenin senevî temin ettiği kazanç yüzde beş buçuk hesabına re'sülmale kalpedilir ve bu kıymet sudan istifade eden gayri menkuller üzerine aldıkları su nisbetinde tevzi ve taksim olunur.

Yukarıdan beri izah ettiğimiz İsviçrenin Vaud kantonundaki takdiri kıymet amelîyesinin temin ettiği netice hakkında bir fikir edilmek üzere su ihşâf malûmatın derci faideli görülmüştür:

Umum takdir meyanında tesbit olunan kıymetlerden

yalnız 1086 gayri menkule müteaallik 447 itiraz serdedilmiştir; bunlara takdir olunan kıymet yekûnu 59,198,873 franktır.

İtiraz edilen 1086 gayri menkulden 665 in kıymeti muvafık görülerek muhafaza edilmiş ve 421 inki tadil olunmuştur, tadilât neticesinde indirilen kıymet yekûnu 5,914,288 franktır.

Kanton dahilinde 380,000 gayri menkulün kıymeti takdir edildiğine göre gerek itiraz adedi gerek itiraz edilen kıymetlerin nısfına yakın kısmının tadili, hem takdir komisyonunun ve hemde tadil komisyonunun vazifelerini ne kadar muvaffakiyet ve bitraflıkla ifa ettiklerini gösterir.

Vaud kantonunun bilumum gayri menkulâtının evvelce takdir olunan kadastro kıymeti 1,880,730,595 iken izah ettiğimiz esasasat dairesinde yeniden takdir olunan kıymetile bu miktar 2,171,742,549 a balığ olmuştur.

Aradaki fark yalnız Rolle kazasına ait 463,000 frank tenakusa karşı 291,469,000 tezayüttür.

Şunuda nazarı dikkate almalıdırki bu kıymet arttırmasını temin eden amil, şehir haricî ziraat arazisinin, bağların ve ormanların kıymetlerinin tezayüdünden münbaistir. Halbuki otellerle inşaat arsaları kıymetleri tahririn vukua geldiği 1918-19 senelerinde evvelkisinin buhrandan ve İkincisinin o sırada inşaatın menedilmesinden dolayı kıymetleri pek ziyade düşmüş ve bittabi bu düşük kıymetleri takdire esas olmuştur.

Yeni takdiri kıymetin şu faideleri olmuştur:

1°— Gayri menkul vergisi doğru ve adil esaslar üzerine tarhedilmiştir;

2° — Hâzineye yeni varidat temin etmiştir.

3° — Ziraat arazisi kredilerini arttırmış ve kuvvetlendirmiştir.

Velhasıl bu yeni takdiri kıymet kanton için iktisadî ve içtimai mühim faideler temin etmiştir.

.....

Bern kantonunda 10 mart 1919 tarihinde neşrettiği bir kararname ile 1919-20 senesi için yeniden bir takdiri kıymeti kabul etmiştir; ve İsviçre kantonlarının mütebaki kısmı âzami ziraat arazisi gayri menkul vergisini gayri menkullerin satış kıymeti üzerinden istifaya başlamışlardır.

Bu güzel esasattan ve kıymetli tecrübelerden memleketimiz gayri menkullerinin takdiri kıymetinde istifade olunması temenni olunur.

Şurasını da arzedeyim ki takdiri kıymetin kadastro komisyonları marifetile icrası Fransada ve İsviçrede sepkateden tecrübelere nazaran tavsiyeye şayan bir usul değildir.

Fransada Napolyon zamanında bütün nahiyelerin kadasatrosunu yapmak yani birer birer parselleri ölçerek kıymetlerini tespit etmek maksadile 15 Eylül 1807 kanunu neşrolundu. Bu kanun 1808 den 1846 Tarihine kadar tatbik edildi, fakat sonradan kadastro kıymetlerinin müruru zamanla hakikattan uzaklaşmış olduğu görüldü; ve yukarda izah ettiğimiz usulü ikame ettiler.

Kezalik isviçrenin Vaud kantonunda 1798 Tarihli kanun ve 1801 kararnamelerile yapılan kadastro takdiri kıymetleri halkın bir çok itirazatını mucip oldu ve İsviçrelilerde yukarda gördüğümüz veçhile kıymetleri tespit ettikten sonra onları mütemadi işlemek üzere ayrı teşkilât yaptılar.

M. Atıf

Mahalli işler

BELÇİKA DA

Vilâyet hususî idareleri (1)

— 7 —

**Belçikada Vilâyet meclislerinin müddeti
İntihabı**

1903, 1908 tarihlerinde mühim surette tadil edilmiş olan intihap kanununun vilâyetlere ait 22 /Nisan / 1898 tarihli ahkâmına göre, evvelce, vilâyet meclisleri için, oldukça uzun bir devrei intihabiye kabul edilmişti. Bu müddet sekiz senelik bir devre idi. bu müddetin iptidası, intihabın vaki olduğu sene Temmuz ayının ilk salı gününden başlardı

(Halbuki bu müddet, Fransız usulü idaresinde altı senedir. Her üç senede bir âzanın nısfı tebdil olunur.)

Belçikada, sekiz sene müddetin nısfına; yani her dört senede bir vilâyet meclisi âzasının nısfı tebdil ve yerlerine yenisi intihap olunurdu.

Harbi umumî senelerinden sonra sekiz senelik devrei intihabiye dört seneye tenzil edilmiştir.

*

* *

Mahalli içtima ve tarzı mesai: İntihap doğrudan doğruya müntehipler tarafından icra edilir. Vilâyet meclisi Vilâyet merkezinde akti içtima eder. Ahvali fevkalâde

¹ Baş tarafı idare mecmuasının 2 üncü sayısındadır.

.....

dolayısıyla, Kırılın daveti üzerine vilâyetin başka bir şehrinde de toplanabilir.

Meclisin bütün içtimaları alenidir. Reisin veya âzadan beşinin yahut valinin talebi üzerine hafi celse aktolunabilir.

Meclisler kiral namına guvernör (Gouverneur) ler tarafından küşat olunur. Meclis nizamnamei dahilisini kendisi yapar. Fakat bu, kiralın tasvibine arz olunur. Adı içtima müddeti on beş gündür. Bu müddet meclis kararile sekiz gün temdit edilebilir. Bu içtimalar bütçe müzakeresi devresine ait ise müddeti içtima âzamî dört haftaya kadar çıkarılabilir.

Meclis, adedi mürettebin nısfından fazlası hazır bulunmadıkça müzakereye başlayamaz. Meclis âzası yalnız kendisini intihap eden kantonun değil, bütün vilâyetin mümessilidir.

*

* *

Meclis âzasının sadakat yemini:— Vilâyet meclisi âzaları vazifelerine başlamadan evvel, berveçhi âti şekilde yemin ederler.

Kırıla sadakate ve kanunu esasi ile Belçika milleti kanunlarına itaate yemin ederim.

Yemin, meclisin umumî içtîmaında ve meclis reisi huzurunda yapılır. Yemin için iki defa müteakip davetlere bilâmazereti meşrua icabet etmiyen âza istifa etmiş addolunur.

Meclis, adî içtimaların her birinde, bir reis ve bir reis vekili intihap eder.

Ve bütün bir senelik içtimalar için bürosunu teşkil eder. Bütün mukarrerat ekseriyeti, mutlaka ile ittihaz olunur. Hafi rey ile ittihaz olunacak mukarrerat kanunla tespit edilmiştir. reyler dağıldığı taktirde tekrar reye müracaat olunur.

.....

Âzadan üçte ikisinin reyî ile, müzakere olunacak mevât için müstaceliyet kararı verilebilir. Ruznameye dahil olmayan her teklif tahriren meclis reisine ta tim olunur. Fakat teklifin âzadan diğer iki zat tarafından tasvip edilmiş olması meşruttur, bu gibi teklifler asgarî beş âza tarafından tasvip edilmiş olmadıkça müteakiben müzakeresine geçilemez.

Meclis azası; talep vuku ile reisin muvafakati olmadıkça söz söyleyemez.

Meclis azasının; hizmetleri meccanidir. Ancak 24 Temmuz 1911 kanunile vilâyet bütçesinden yol masrafı ile cüz'ı miktarda ikamet yevmiyesi alırlar.

Meclis; vilâyet menfaatına ait bütün işleri tetkik ve müzakere eder. Ve kanunen encümeni daimiye ait olanlardan maada, bütün vilâyet müstahdeminini tayin eder.

*

* *

Bütçeler ve hesabı kat'iler. — Meclisi vilâyet, her sene içtimanda geçmiş senenin varidat ve masraf hesaplarının tetkik ve hesabı kat'iyi tasdik eyler.

Vilâyetin bütün varidat ve masrafı bütçe ile tespit olunur. Ve hesabı kat'ie geçer.

Vilâyet bütçelerinin devrei hesabiyeleri ve hesabı kat'ileri hakkında devlet bütçesine ait ahkâm tatbik olunur.

Bütçede; fasıldan fasıla ve maddeden maddeye münakale, ancak meclisin tasvibi ve kiralın tasdikile yapılır.

İçtima devresinin hitamını takip eden ay içinde varidat ve masrafın hülâsa cetveli (Memorial administratif) nam mecmua ile neşrolunur. Bütçenin tasdikinden bir ay sonra aynı hüküm bütçe hakkında caridir. Hesabı kat'iler ve bütçeler meclis arşivlerinde hıfzolunur.

*

* *

.....

Bütçe neleri ihtiva eder? — Vilâyet meclisi masraf bütçesine, kanunen vilâyete tahmil edilmiş vazifeler için tahsisat vazeder. Bütçeler mecburî ve ihtiyarî olmak üzere iki kısım masrafı ihtiva eder.

- 1 — Bazı muhakim ve hapisane masrafları,
- 2 — Yol inşa ve tamir masrafları,
- 3 — Mühendis ve kondüktör masrafları ve vilâyet köprü ve şosa memur ve müstahdemleri maaş ve ücretleri,
- 4 — Kilise ve kardinal ve Episkopos konakları masrafı,
- 5 — İcar bedelleri
- 6 — Vilâyet devairinin mobilye tamir ve tecdit masrafları
- 7 — Vilâyet borçları mukabili.
- 8 — Kimsesizler ve fakirlere muavenet.
- 9 — Vilâyet bütçe ve hesabı kat'isinin tab' masrafı.
- 10 — Meclis içtimalarına ve âza tazminatına ait mebalîğ.
- 11 — İlk ve orta tahsil masrafları için kommünlere muavenet
- 12 — Vilâyet masarifi gayri melhuzası.

Bunlar vilâyet bütçesine dahil masraflar arasındadır. Birde bazı masraflar vardır ki, bir çok memleketlerde vilâyet bütçelerinden verildiği halde belçikada devlete tahmil edilmiştir. Çünkü, hakikatte bu işler tamamilen devlete ait vezaif meyanında görülmüştür.

Devlet bütçesinden verilen vilâyet masrafları

- 1 — Valinin maaş ve yol masrafları.
- 2 — Encümeni daiminin masrafları.
- 3 — Vilâyet hükümet devairi masraflarile memurlarının maaşları.
- 4 — Vilâyet hükümet dairesi icar ve masrafı ve bunun mobilesinin tamir ve tecdidı masrafları devlete ait masariftendir.

*

* *

Bundan maada, meclis, vilâyete ait memurinin maaş derecelerini ve müstahdemlerinin ücret miktarını tesbit eder. Vilâyet müessesatı umumiyesinin islâh ve tadili ve yenisinin küşadı da vilâyet meclislerine ait olduğu gibi istikraz aktine müsaade itası ve vilâyet emval ve emlâkinin alım ve satım ve tebdili de meclise mevdudur.

Vilâyetler arasında müşterek vazaif olursa, her vilâyet meclisi kendi reyini ayrı ayrı beyan eder, ihtilaf vukuunda nihaî karar hükümete aittir.

Vilâyet ve devlet yollarının tasnifi, vilâyet meclislerinin reyî alındıktan sonra, kanunu mahsus ile yapılır. Vilâyet taksimatında da meclis beyanı mütalaa eder.

Vilâyet meclisleri, kanunen kendisine mevdu vazairin ifası için, icabında mahallen tetkikatta bulunmak üzere âzasından bir veya bir kaçını memur edebileceği gibi devlet ve vilâyet müessesatı resmîyesinden her nevi malumatı da talep edebilirler. Eğer bu malumat, iki tebliği tahririden sonra da verilmemiş bulunursa; masrafı, malumatı vermeyenlerin şahsına ait olmak üzere âza meclisinden bir veya bir kaçını bu malumatın istihsaline memur eder.

Vilâyet meclisleri, kanun ve idareî umumiye nizamnamelerine muhalif olmamak üzere talimatnameler yapabilirler.

*

* *

Meclis mukarreratından: Mafevk derecattan tasvibi lâzım gelenler.—Meclisin bütçe ve istikraz hakkındaki mukarreratı mevkii icraya konmadan evvel kıralın tastikına tabidir. Yalnız, istikrazın esası tasvip edildikten sonra kıral, hususî bir kaydı ihtirazı ihzar etmemiş ise, meclis; istikraz şeraitini tesbit edebileceği gibi bu hususta daimî encümeni dahi memur edebilir.

Bütçenin tastikına gelince: Kıral, bütçenin bazı maddeleri ret ve diğerlerini kabul edebilir. Eğer vilâyete kanunen mevdu mecburî vazaiften bazalarına, tamamen veya kısmen tahsisat kabul edilmemişse hükümet, encümeni daiminin mütalâasını aldıktan sonra ihtiyaç nisbetinde o işe tahsisat tefrik eder. Şayet böyle bir vaziyette vilâyetin varidatı kâfi değilse, keyfiyet bir kanun ile temin olunur.

Vilâyet meclisinin, kıralın tasvibine muallak kararlarının ittihazından itibaren kırk gün zarfında tastik veya ret edilmemiş olanları kendiliğinden kesbi kat'iyet eder. Ve mevkii icraya vaz olunur. Bundan başka: Vilâyet namına menafii umumiyeye müesseseleri ihtası; on bin frangı mütecaviz alım satım, mübadele, sulh ve ibra mukaveleleri ve elli bin frangı mütecaviz yol ve kanal ve diğer menafii umumiyeye inşaatı; kanun ve nizama muhalif olmıyan vilâyet idarei dâhiliyesi talimatı ve polis emirnameleri kıral namına vali tarafından tasvip veya redolunabilir. Vali, noktai nazarını on gün zarfında beyan etmek mecburiyetindedir.

Kıral, menafii umumiyeyi ihlal eden ve selâhiyet haricinde bulunan vilâyet meclis kararlarını fesh edebilir. Bunun için on gün zarfında valinin hükümeti merkezileyi haberdar etmesi lâzımdır. Hükümetçe otuz gün zarfında ittihaz olunacak karar taahhur ederse artık bu vaziyetin islâhı millet meclisi kararına muallak kalır.

Meclisin muayyen içtima mahalli ile muayyen müddetleri

.....

haricinde vakı içtima ve mukarreratı hükümsüzdür. Böyle bir hal vukuunda vali derhal meclisi dağıtır. Toplananlara altı aydan iki seneye kadar hapis cezası varit olduğu gibi dört sene müddetle de bu gibi meclislere âza olamamak cezası vardır.

Meclisler kendi selahiyetleri haricindeki mevad üzerinde diğer vilâyet meclislerde asla muhabere edemezler.

Devamı var

K. Naci

BELEDİYE HAYATI

Fransada belediyelerin idaresi

- 4

Bundan evvelki üç nüshamızda Fransada belediyelerin idaresine dair profesör (Berthélémy) nin kitabından iktibas ederek Komün teşkilatı ve belediye meclislerinin, ve belediye reislerinin vazife ve salahiyetleri hakkında tafsilat verdik.

Belediyelerin idaresi bahsi profesörün kitabından bu nüshamızdaki iktibas ile bitiriyoruz:

Müteaddit komünlere dair müşterek menfaatlar

Müteaddit komünlerin müşterek menfaatları olabilir. 5: Nisan: 1884 belediye kanunu bu ihtimali iki ahkâmile te'yit etmiştir. Netekim; 116 ıncı ve müteakip maddeleri (Komün arasında konferans) içtimaları yapılabilmesine müsaade etmiştir. 161 den 163 üncü maddelere kadarda Komünlerin taksim edilemeyecek halde bulunan emval ve emlâkinin idaresine daire tedabir vardır.

Tecrübe, bu ahkâmın kâfi olmadığını göstermiştir, bunun için vazın kanun, 22: Mart: 1890 kanunile bu boşluğu

.....

doldurmuş, ve küçük komünlerin birleşmek suretile dahi bir idaresizliğe maruz kalmaması ve faideli teşebbüsleri teşvik için kanuna (Komünlerin sendikalarına) dair bir (VIII) inci faslı ilave etmiştir.

a — Komünler arasındaki konferanslar: Bu konferanslar, belediye meclisleri tarafından davet edilirler; valilerde haberdar edilir.

Her belediye meclisini üç zat temsil eder; konferansta kendi reisini intihap eder; valiler ve (Sous-Prefét) ler müzakeratta hazır bulunabilirler. Bu müzakerat, belediye meclislerinin salahiyetleri dahilinde olan Komün işlerine ve aynı zamanda diğer komünleri de alakadar etmelidir; eğer bunun haricinde meselelerde müzakere edilirse konferansın içtima ettiği departman valisi konferansı dağıtır.

Verilen kararlar, alâkadar belediye meclislerinin tasdikine iktiran ettikten sonra mer'û ve muteberdir.

b — Müteaddit komünlerin müşterek ve taksimi kabil olmayan emval ve emlaki. Belediye kanununun bu meselelere dair olan 161-163 üncü maddeler de şu suretle telhis olunabilir:

Alâkadar belediye meclislerinden birinin talebi üzerine ve (dekre) ile her iki meclis delegelerinden mürekkep bir (sendika komisyonu) teşekkül eder. (Dekre) delegelerin adedini tayin eder. Komisyon reisini tayin eder. Müzakerat, belediye meclislerinin müzakeratı kavaidine tabidir.

Komisyon, gayri kabili inkısam hukuk için, idari kararlar verir. Bu hududu tecavüz eden kararlar için alakadar belediye meclislerinin tasviki lâzımdır. Komisyonun masraf için vereceği kararlarda belediye meclislerinin tasvibile kabul olunur. Eğer belediye meclisleri masraf hakkında itilaf edemezlerse meclisi umuminin re'yi alındıktan sonra vali tarafından karar verilir.

.....

Fekat belediye meclisleri muhtelif departmanlarda ise o vakit ihtilaf halinde masrafın tesbiti için (Dekre) lâzımdır.

c — Komün sendikası, 22: Mart: 1890 kanunu komünlerin sendika yapmasına müsaade etmiştir. Fekat, komünler bu müsaadenin bahsettiği serbesti ve kolaylığa rağmen bundan çok az istifade etmişlerdir. Netekim; 1890 dan 1915 e kadar 40 sendika ancak teşekkül edebilmiştir.

Parlamento, birazda haksız olarak bu ataleti idarei merkeziyenin sui arzusuna atfederek 13: Teşrinsani: 1917 kanunile tadilat yaptı. Buna nazaran, badema komün sendikaları bir departman dahilinde iseler vilâyet kararile ve Komünlerin talebi üzerine teşekkül eder. Red halinde, alakadar meclisler şurayı devlette itiraz edebilirler.

Eğer komünler muhtelif departmanlarda ise o vakit eski rejim hükmü caridir. Şurayı devletin reyile ve dekre ile sendika teşekkül eder.

Komün sendikası teşkilatı yine 1890 kanununa tabidir. Sendikanın idaresi bir komiteye tevdi edilmiştir. Eğer, sendikanın teşekkülüne müsaade eden kararda aksine bir saraha yoksa sendika komitesi her komün belediye meclisi tarafından intihap olunan ikişer âzadan tereküp eder. Bu âzaların belediye meclisinden intihapları zarurî değildir. Yalnız, intihap olunan âzaların belediye meclisine intihap olunabilmek şeraitini haiz olabilmesi lâzımdır.

Komite her sene meclisi umuminin içtimaından bir ay evvel alelâde iki içtima akteder. Fevkalade içtima da davet edilebilir. Komite bürosunu kendi intihap eder; celseler umumî ve alenî değildir. Komünlerin bulunduğu departman veya arondisman (Préfet) veya (Sous-Péfet) leri ya kendileri veya mümessillerini celselerde bulunabilirler.

1917 Kanununa göre, Komite bürosunu bazı işlerin takibine memur edebilir ve bu bapda muayyen talimat verir.

Sendikaların te'sis edeceği müşterek emval ve müessesata ait idare hukuku umumiyeye tabidir. Komitenin bu müessesat üzerindeki kontrolü aynen belediye meclislerinin kontrolü gibidir.

Komün sendikaları tayin olunan müddetleri hitamında kendiliklerinden mefsuttur. Sendikanın dağılmasına alâkadar komünlerin belediye meclisleri de karar verebilir. Veyahut bu meclislerin ekseriyeti tarafından vuku bulacak talep üzerine ve departman komisyonunun da inzımanı re'yile (Dekre) ile dağıtılır. Fesih dekresi sendikanın tasfiye şeraitinide tesbit eder.

Paris şehri ve (Sen) departmanı

5 / Nisan / 1884 esas belediye kanunu Paris şehrine tatbik edilmez. Keza; departmanların idaresine dair olan 10/Ağustos/ 1871 kanunu da **(Sen)** departmanına tatbik edilmez.

Müstesna vaziyetlere müstesna tetbirler gerektir. Küçük bir komünde münhasıran mahallî bir alâkası olan bir tetbir Paris şehrine taallük edince bütün Fransayı alâkadar edebilir. Zira, Paris bütün Fransanın makam hükümeti ve merkezidir. Bundan başka Paris nüfusunda kesafet ve müstesna ehemmiyetini unutmamalıdır. Paris yalnız başına bütün Fransa nüfusunun on altıda birini teşkil eder. (1921 de 2,906,472). **(Sen)** departmanı az vüsatine rağmen Fransanın her hangi bir departmanından pek çok nüfusa maliktir. (1921 de: 4,417,691). Fransanın en kalabalık departmanı olan şimal **(Nord)** departmanı (1911 de: 700,000) nüfusa malikti. Bundan sonra gelen (La Seine-İnférieure) (800,000) nüfusludurki Paris nüfusunun üçte birine tekabül eder. Şüphesiz, bu kadar kalabalık bir nüfusa taallük edecek

İdarî karar ve tedbirler diğer departmanlarınkine benzemez. Paris şehri ile Sen departmanının müstesna bir idareye tabi olması yalnız nüfuslarının ehemmiyetiyle değil bütçelerinin de azemetile izah olunabilir, Paris şehrinin bütçesi bir çok devletlerin bütçelerinden daha ziyadedir. 31 / Kânunuevvel /1919 da Paris şehrinin borcu (4,694,012,959) Frank idi. Paris oktoruvası 1918 de (90) milyondan fazla hasilât vermişti. Fransanın heman diğer oktoruvalarının mecmuuna yakın bir miktardır.

Bu vaziyet karşısında vazii kanunun nasıl ihtiyatkâr davrandığı kolaylıkla anlaşılır. Bir kere, bu büyük meblâğların hüsni istimal ve idaresi; ondan sonrada bu muazzam idarenin yüklendiği işlerin çokluğu ve hülâsa, memurlarının adedile millet idaresine bir bar olması düşünülererek vazii kanun Paris şehrine ve SEN departmanına müstesna bir idare vermiştir. Bunlardan başka, diğer mühim bir sebepte Paris şehrine müstesna bir idarenin tatbikını âmirdir. Oda, merkezi hükümet olan Paris de daha kuvvetli bir mahallî idarenin siyasî tehlikesidir. Bu tehlike tarihî tecrübelerle te'yyit etmiştir bu tecrübeler göstermiştir ki, Paris bütün ihtilâllerin başı olmuştur. Hatta, bazen Paris kendi düşünce ve hissiyatını Fransa milletinin ekseriyetine hakim kılmak istemiştir. Feylesoflar, halkın psikolojisine dair çok yazmışlardır. Halk, efrat gibi düşünmez, ve efrat gibi hissetmez. Halk görülmüştürki; gayet mutedil insanlardan teşekkül ettiği halde şiddetle hareket etmiştir. Bu aynı hisle mütehassis insanların bir birine yaklaşmasından ileri gelen bir asabiyet ve neticedir. Paris ise, bir halk tabakası gibi düşünür ve hareket eder. Bu halka müntahap reisi tanımak ve o reislerde hükümeti merkezîyeye muarız olabilecek hak tanımak dahilî bir harp hazırlamaktan başka bir rey değildir; İhtilâl ve isyanın unsurlarını hazırlamaktır, muntazam hükümet yanında ihtilâl hükümeti yapmaktır.

Hiçbir ihtilal tekml Fransa tarafından yapılmamıştır.

Daima ilk hareket eden Paris olmuştur. Ve Paris hükümeti arzusunu ertesi günü bütün Fransaya kabul ettirmiştir. İhtilalcıların ilk işi, ihtilal hükümetinin merkezi olacak Paris belediyesini tutmaktır. Binaenaleyh, Parise müntehap bir belediye reisi vermek, müstakbel ihtilalin reisini evvelden kabul etmek demektir. İşte, bu sebeplerden dolayıdırki, herhangi bir idarede olursa olsun Paris şehrinin istiklaliyet idaresi taraftarını daima akaliyette kalmışlardır.

Paris şehri:

Paris belediye hukuku ile diğer belediyelerin tabi olduğu hukuku umumumiye arasındaki farklar üç guruba ayrılır.

1) Paris şehrinin müntahap belediye reisi yoktur; belediye reisliği vazifesi iki (prefe) ve Paris arondismanlarının belediye reisile muavinlerine tevdi edilmiştir, (prefe)ler den biri polis profesisi, diğeri Sen vilâyeti profesidir.

2) Paris belediye meclisinin teşkilât ve vazaifi de diğerlerinden başka ve kendisine mahsustur.

3) Paris belediye meclisinin vazaifi mahdut ve salâhiyeti de daha azdır.

A) Paris şehrinin müntahap belediye reisi yoktur: Parisin arondismanalara taksimi (VIII) inci Cümhuriyet takviminin 28 (Pluviose) tarihli ¹ kanunile olmuştur.

İkinci imperatorluk zamanında civar müteaddit (komün) lerin sevkile tevessü etmiştir. 6 haziran 1859 tarihli kanun ile Paris şehri 20 arondisman ve o kadar da sulh hakimliği

---

1*| Cümhuriyet takvimi 1793 senesi 26 teşrini sanide (Couventin Natinale) nın yeni kararile ilân olunmuştur. Sene 22 eylülde başlar (12) aydır; her ay 30 güne taksim olunmuştur. Fazla kalan (beş gün) de Cümhuriyet bayramlarına tahsis edilmiştir. Ayların isimlerini değiştirerek bağ bozumu, sis ayı, kar, yağmur, rüzgâr, çiçek, hasat ve saire namları verilmiştir. Her ayda üçe taksim edilerek günlerde: 1, 2, 3, ilâ... adet ile yad olunmuştur.

kanunluğuna ayrılmıştır; her arondisman dört mahalleye ayrılmıştır. Her arondismanın bir ismi vardır; her mahallenin de bir ismi vardır.

(VIII) inci cümhuriyet senesinden beri de her arondismanda bir belediye reisi bulunur. Arondisman belediye reisile muavinleri (Decret) ile tayin olunurlar. Her arondismanda üç muavin vardır. (120,000) nfusluk arondismanlarda beş muavin bulunabilir. Bu arondismanların belediye reisleri ve muavinlikleri vazifesi meccanen ifa olunur; bu vazifeler hususi kanun ile tayin edilmiştir. Başlıcaları şunlardır:

A) Alelade belediye reislerinin malik olduğu hükümeti merkeziye ajanlığı vazifeleri;

Paris belediye reisleri hali medeni memurlarıdır; askerî ve malî kanunların tatbikine muavenet ederler; askere çağırılacak gençlerin isimlerini ihzar ve neşrederler; bilâvasıta tekalife itirazları kabul ederler, ilâ..

2) arondisman belediye reisleri müteaddit idarî komisyonlara riyaset ederler: Sıhhiye komisyonu muaveneti içtimaiye komisyonu mektep komisyonları ve ilâ..

3) her mahallede intihap listelerini ihzar eden komisyona dahildirler. İntihaplarda reyler riyaset eder.

Sen vilâyeti prefesi; sen vilâyeti hemen bir çok vekâletlerden daha mühimdir. Vilâyetin 28,000 memuru vardır.

Sen prefesinin üç nevî vazifesi vardır; Millî, departmana ait komne ait; bu en son vazifeler hepsinden ağırdır.

Prefenin millî vazifeleri, diğer prefelerinki gibidir. Ancak, zabıtai adliye ve zabıtai idariyeye müteallik olan vezaif müstesnadır: Hakikatta, nazırlar valiye az müracaat ederler. Ve hükümet, kendisini Pariste vali ile temsile lüzum görmez.

Sen valisi, vilâyet meclisine riyaset etmez. Sen prefesinin

belediye vazaifi, departiman vazaifinden daha mühimdir. Zira, Parisin belediye işleri, civar işlerinden daha mühimdir.

Paris profesinin, Paris belediye reisi sıfatile alelade belediye reislerinden daha az vazifesi vardır; fakat diğer belediye reislerinden daha ziyade salâhiyeti vardır.

a) Daha az vazifesi vardır: hali medeni işlerini, intihap listelerini, asker ahzine dair belediye vazaifini ve ilâ., arondisman belediye reislerine verilmiştir. Polis vazaifinin birçok vazaifi de polis profesine verilmiştir, (mamafî, yolların inzibatı, erzak ve zehairin nezareti hakkını muhafaza eder) belediye meclisine riyaset etmez.

b) daha ziyade salâhiyeti vardır: belediye meclisleri müzakeratı 1884 belediye kanununa değil, 1837 ve 1867 kanunlarına tevfikan muamele görür. Meclis müzakeratının hemen kısmı azami preferin tastikine mühtaçtır. Binaenaleyh müzakeratın ayrıca nezareti yoktur.

Polis profesî — Polis profesinin vazaifi, adlî zabıta, umumî zabıta, ve beledî zabıta ihtiva eder. Bu vazaif yalnız Paris şehrine değil diğer civar komünlere de şamildir.

Adlî polis, ceza kanunlarına muhalif ef'alın men'ine çalışır; idarî zabıta denilen umumî polis te, siyasî, dinî, ahlâkî zabıta ihtiva eder ve gayrisihhî ve tehlikeli imalâthanelere, ecnebilere, mecnunlara, serserilere, dilencilere nezaret eder; ilk yaştaki çocukların himayesile, mahlût ve mağşuş hilelerin men'ile eczanelerin nezaretile meşgul olur.

Belediye zabıtası ise; şehir çocuklarının ve halkının toplandığı yerlerin inzibatile, şehrin sıhhat ve temizliği ile, mevaddı gıdaiyenin, mezarlıkların ve yangınların nezaretile muvazzaftır.

10 teşrinievvel 1859 tarihli bir (decret) polis profesile Sen vilâyeti profesinin vazifelerini tayin ve tesbit etmiştir.

Sen prefesi, bu (decret) ile belediye zabıtasına ait bazı vazaif ile tavzif edilmiştir.

2)- Paris belediye meclisinin teşkilât ve vazifesindeki ayrılıklar
: Belediye meclislerinin intihabatı 1831 tarihinde başlar. O vakit, Paris belediye meclisi de mahdut bir liste üzerinden ve vergi verenler tarafından intihap olunurdu. Ve 1834 tenberi Parisin on iki arondismanından her biri üç aza intihap eder.

1848 de Paris belediye meclisi dağıtılarak kuvvei icraiye tarafından tayin olunan bir komisyon getirilmiştir. 5 mayıs 1855 kanunu bu istisnaî vaziyeti tesbit etmekte idi. Bütün ikinci imperatorluk zamanında Paris belediyesi bu suretle idare edilmiştir. 1859 Paris civar komünlerini de ihtiva ettiğinden âza adedi altmışa iblâğ olunmuştur. Parisin idaresi nihayet 14 nisan 1871 kanunu ile yeni şeklini almıştır. 1884 esas belediye kanunu ise bu 1871 kanununu paristen gayri komünler için iptal etmiş ve Paris eski kanuna tâbi kalmıştır. 26 mart 1886 tarihli diğer bir kanun ise 1884 esas belediye kanununun yalnız (14) üncü maddesinin Parise tatbikini âmirdir. Bu madde ile intihap listelerinin şekil ve muhteviyatı Paris için kabul olunmuştur:

Paris belediye meclisinin intihap ile olması 14 nisan 1871 kanununa istinat eder. 1886 kanunu ile de yalnız Paris belediye meclis âzasının aynı zamanda Sen vilâyeti meclisi umumî âzasından olması kabul olunmuştur. Belediye âzası olmak için meclisi umumî âzası olmak şeraitini haiz olmalıdır.

Paris belediye meclisi ile diğer belediye meclisleri arasında başlıca şu farklar vardır:

a) Paris belediye meclisinin onar günlük dört âdi devresi vardır; fakat, fevkalâde devreler âdi devrelerin aralarını

.....

doldurur. Hakikatte Paris belediye meclisi hemen daimî surette in'ikat eder demektir.

b) Meclis, prefe'nin daveti üzerine toplanır, fakat, Paris belediye meclisi azaları, diğer komün belediye âzalarının yarısının belediye reisini mecbur ettikleri gibi prefeyi davete mecbur edemezler.

c) Meclise, prefe riyaset etmez. Meclis kendisine bir reis ile iki muavin intihap eder. Sen vilâyeti profesu ile polis profesu her ikisi de istediği vakit meclise girebilirler ve söz alabilirler.

d) 5 Temmuz 1886 kanunundan beri Paris belediye meclisi alenidir. Bu aleniyet dolayısıyla inzibat mes'alesi de meydana çıkmıştır. Bu inzibata belediye meclisi reisi karışır. Fakat, alelâde belediye reisleri gibi kuvvei müsellehayı davet edemez. Bunun için Sen vilâyeti profesine müracaat eder ve meclisin inzibat kuvveti prefeye tâbidir.

e) Belediye meclisi azaları belediye bütçesinden (6.000) frank tazminat alabilecekleri gibi ayrıca vazifeleri için de masarifi alabilirler. Meclis reisine de temsil için masarifi tahsis edilir.

3)- Paris belediye meclisinin salâhiyeti tahdit edilmiştir : Paris belediye meclisi salâhiyet hususunda 1837 kanununa tabidir. Meclis bazı maddeler için nizamî mukarrerat ittihaz edebilir. Kendiliğinden kabili icra ve müsaadeye mühtaç olmıyan müzakerette bulunabilir. Fakat, buna rağmen, bu mukarrerat kanuna muhalefetinden ve yahut alâkadarların itirazları üzerine fesholunabilir.

27 Temmuz 1867 kanunu ile meclis prefe ile itilâf etmek sartile nizamî mukarrerat ittihaz edebilir. Fakat,

belediye meclisi mukarreratında hukuku umumiye, bu mukarreratın her halde katiyet kesp etmesi için hükümeti merkeziyenin yani, Prefe, nazır, devlet reisi veyahut vazı kanunun tasvibine iktiran etmesi lâzımdır.

Paris şehri istikraz veyahut fevkalâde tekâlifi için kanun lâzımdır. Bütçede bir (decret) ile tasvip olunur.

II

Sen Departmanı: VIII inci sene 28 ( ) kanunu ile diğer departmanlarda olduğu gibi sen departmanına dahi bir prefe, bir vilâyet meclisi, ve birde meclisi umumî veriyordu. Polis profesı o vakit yalnız Paris şehri (1) inci senede polis profesinin salâhiyeti civar komünlere de teşmil edilmiştir.

Paris şehrinin ehemmiyeti tabi olduğu Sen departmanı içinde kendi komün teşkilâtının departman idaresinde nazarı dikkate alınmasını icabetmiştir.

Keza, Sen umumî meclisi, 20 Nisan 1834 kanununa tevfikân otuz altı belediye meclisi âzasından başka sekiz âza da civar komünler için kabul etmiştir.

3 temmuz 1848 kanunu, umumî meclisi feshederken Paris belediye meclisini de dağıtmıştı. Bunların yerine nihayet, 1871 de gerek meclisi umumînin ve gerek belediye meclisinin intihabı teessüs etmiştir.

Sen departmanı ile diğer departmanların idaresi arasında başlıca altı fark vardır.

- 1) Sen departmanının iki profesidir.
- 2) Vilâyet meclisinin teşkilâtı diğerlerinden ayrıdır.
- 3) Meclisi umumînin teşkilât ve vazai fi de başkadır.

- 4) Departıman komisyonu yoktur.
- 5) (sous - Prefecture) yoktur.
- 6) Paris te arondisman meclisi de yoktur.

İki Prefe : Prefelerin vazaifi yukarıda izah olunmuştur. Yalnız, polis profesinin salâhiyeti yalnız Sen departımında değil, mücavir diğer departımanların bazı kalabalık yerlerinede şamildir.

Sen vilâyet meclisinin teşkilâtı: Sen vilâyet meclisinin bu işleri daha çok olmak itibarile memurları da diğer meclisi umumîlerden fazladır. Meclisin ayrı bir reisi vardır. Meclisin dokuz âzası vardır. İki kısma ayrılırlar, âzalar, (15) ile (18) bin frank arasında maaş alırlar. Reis âzalar tarafından intihap olunarak (25) bin frank alır. Meclisin ayrıca kâtibi umumîlerinden başka (Ministère Publique) leri vardır. Bunlar meclis âzası olabilecekler arasından tayin olunurlar.

Meclisi Umumînin teşkilât ve vazaiifi: Sen vilâyeti meclisi Parisin belediye meclisi âzalarından başka her kantondan intihap olunmuş yirmi bir âzası daha vardır. Civar kantonlar âzaları da Paris âzaları gibi aynı şerait tahtında dört sene için intihap olunur.

Meclisi umumî celseleri alenidir. Meclis, prefe tarafından içtima müddet ve mevsimini tayin eden bir (decret) ye müsteniden içtimaa davet olunur. Binaenaleyh, Sen vilâyeti meclisi umumisinin muayyen ve müspet devreleri yoktur.

1833 te intihabı kabul edilen bu meclisi umumîlerin vezaifi 10 mayıs 1838 kanunile tayin olunmuştur. Bu kanun meclisi umumilere departmanın menafii için her türlü

.....

tedabiri ittihaz etmeğe mezuniyet vermiştir. Fakat bütün müzakerât mafevk idarenin tasvibine iktiran etmelidir.

18 temmuz 1866 kanunu meclisi umumilerin salâhiyetini tevsi etmiştir. Fakat, meclisi umumilerin kat'i bir karar vermesi için, yalnız, kanuna mugayeretinden fesholunabilmek üzere yine bir kanun metnine istinat etmek lâzımdır. 1871 kanunu ise Sen departmanı müstesna olarak, icraî mukarrerat ittihazı hakkını yalnız diğer departmanlara vermiştir.

İsviçre

Mevat ve malzemei gıdaiye ticareti kanunu ⁽¹⁾

8 Kânunuevvel 1905

– 2 –

Madde — 8: Laboratuvarların tahlili ve etlerin teftişi Kanton ve ya komün tarifesine göre takdir olunur. Bu tarifeler Federal Meclisi tarafından tasvip edilir.

Me'murlar tarafından tahlil edilmek üzere alınan numunelerin tahlili meccanendir. Yalnız 19 ve 48 inci maddelerin ahkâmı müstesnadır.

Madde — 9: Kontrol ile mükellef kanton ve Federal me'murları ve azalan vazifelerinin ifası esnasında zabıtai adliye sıfatını haizdirler.

Federal Meclisi; kimyakerlerin, ve mevadı gıdaiye müfettişlerinin, et müfettişlerinin haiz olmaları lâzım gelen şerait ve evsafı tayin ve tesbit eder.

Kantonlar; mevaddı gıdaiye müfettişleri, mahallî eksperler, ve et müfettişleri için tedrisat teşkilâtı yapmakla mükelleftir.

Madde — 10: Federal hükümeti, bervechi ati masraf-

---

¹ Evvelki nüshamızdan mabat.

ların yüzde 50 sine iştirak eder. Fakat, pılanların Federal meclisi tarafından tasvip edilmesi lâzımdır.

A : — Bakteriyoloji hizmeti dahi dahil olmak üzere laboratuvarların işletilmesi ve idaresi masraflarına;

B : — Kimyagerlerin, laboratuvar me'murlarının, ve mevaddı gıdaiye müfettişlerinin maaşatına ;

C : — Kantonlar tarafından te'sis olunan tedrisat masraflarına;

Madde — 11: Alelade iş saatları esnasında kontrole tabi mahalleri memurlar ziyaret edebilirler. Bu mahaller, kontrole tabi mevat re malzemenin satıldığı, muhafaza olunduğu, imal ve istihsal edildiği yerler ile imalâta hadim te'sisat, vazolar, makineler ve bunların bulunduğu yerlerdir.

Me'murlar, mevaddı iptidaiyeden veya mallardan evvelce tetkik etmeksizin dahi tahlil edilmek üzere mümineler alabilir.

Kontrol hakkı yollarda satılan eşya ve mevada dahi şamildir

Madde — 12: Nümuneler, Federal meclisinin kabul ettiği talimatnameye tevfikân alınır; ambalajı yapılır; mühürlenir, ve numaralanarak sevk edilir.

Nümunelerin makbuzu kıymetleri işaret edilerek mal sahiplerine verilir: eğer mal sahibi talep ederse kendisine resmî mühürle mühürlenmiş bir nümuneye bırakılır.

Eğer nümuneye fena çıkmazsa mal sahibi nümunelerin parasını talep edebilir.

Madde — 13: Mevaddı gıdaiye müfettişleri, mahallî eksperleri, kanun ile tasrih edilen haller müstesna olmak üzere nümuneleri tahrirî bir raporla salahiyettar laboratuvara göndermesi ve laboratuvarların da en kısa bir zamanda tahlil neticesini bildirmesi lâzımdır.

Federal Meclisi, neşredeceği nizamnameler ile mevaddı gıdaiye müfettişlerinin ve mahallî eksperlerin salahiyetlerini tayin eder.

Madde — 14: Tahlil neticesinde malın fena olduğu anlaşılırsa mal sahibine bildirmesi lâzımdır.

Aksi takdirde salahiyettar makame tahriren bildirmek ve tahlilin zabıt varakasını da beraber göndermek lâzımdır.

Madde — 15: Eğer makinaler, mahal, malzeme fena ve bozuk bir halde ise kontrol memurları salâhiyettar makama derhal ihbarı keyfiyet etmek mecburiyetindedir.

Madde — 16: Salâhiyettar makam, raporu hakime tevdi etmezden evvel veyahut, hakkında bir karar vermezden evvel alâkadara ihbarı keyfiyet etmek mecburiyetindedir.

Alâkadar, keyfiyetten bu suretle haberdar olduktan beş gün zarfında itiraz edebilir ve ekspertiz talep edebilir. Aynı müddet zarfında, alâkadar et müfettişlerinin karar ve müşahedatına da itiraz ederek ekspertiz talep edebilir.

Madde — 17: Eğer vak'anın teşbih bir mahallî eksper tarafından veyahut bir mevaddı gıdaıye müfettişi tarafından (Madde: 13) yapılmış ise ekspertiz kanton veya komün kimyagerine tevdi olunur.

Madde — 18: İtiraz, et müfettişinin kararına veyahut, o maddelerin bulunduğu mahalle, ve makinalare, malzemeye ait ise ekspertiz salâhiyettar ikinci eksperlere tevdi olunur.

Eğer itiraz; bir kanton veya komün kimyagerine karşı ise ikinci ekspertiz resmî kimyager veyahut salâhiyet ve ihtisas sahibi tanınmış eksperlere tevdi olunur.

Bu madde de muharrer ikinci ekspertizler için alâkadarların bir eksper iraesine hakkı vardır. Eğer alâkadar bu hakkı istimal ederse o vakit üç eksper tayin olunur.

Madde — 19: İtiraz eden eğer netice aleyhine çıkarsa ekspertiz masrafının bir kısmını veya tamamını vermeğe mecburdur. Bu ikinci ekspertizden idarî bir ekspertiz daha talep edilemez.

Madde — 20: Eğer, nümunenin tahlilinde netice ekspertizi te'yit ederek fena olduğu halde itiraz vaki olmazsa,

.....

salâhiyettar makam münasip gördüğü tedabir ve ahkâmı tatbik ve ittihaz eder.

Madde — 21: İlk tetkikte veyahut tahlil neticesi fena olduğu anlaşılan maddeler itiraz edilmiş dahi olsa kontrol memurları tarafından zaptolunur. Eğer, sihhate mazarratları zahir ise veyahut bozulmuş ve mağşuş bir halde ise bilateahhur zaptedilir. Ve salâhiyettar idarenin muhafazasına tevdi olunur. Muhafazaları kâbil olmadığı takdirde ifna olunur.

Alâkadar menfaatlarm muhafazasına elden geldiği kadar çalışılır.

Madde — 22: Fena halde bulunan malzeme ve makinalar dahi zaptedilir.

Madde — 23: Zapt için ve diğer tedabir için bir zabıt varakası tutulur.

Madde — 24: Kantonlar memurlarının haksız olarak yaptıktan zarardan mes'uldür. Kantonlar da bilahera mes'ullerine müracaat ederler.

B. — Federal hükümetin kontrolü

Madde: 25 — Ferderal sıhhiye bürosunda berveçhiati vazaiifle mükellef hususî bir kısım ihdas olunmuştur:

1) — Kanunun katiyetine ait tecrübi ve teknik ihzari tetkikat ve mesai,

2) — Federal hükümeti tarafından kendisinden talebolunan sıhhî mesail ve mevaddı gıdaiye tahlilleri hakkında raporlar vermek ve ihbarlarda bulunmak,

3) —Mevaddı gıdaiyenin tahlili işlerinde fenni taharriyatta bulunarak neticelerinin tetkikat ile itmam ve kontrol etmek ve bu tetkikatı toplamak,

Madde: 26 —Konfederasyon hududunda kontrol şunlar tarafından icra edilecektir:

a) Gümrük büroları tarafından

b) Hudut baytarları tarafından mühim bürolara hususî ekisperler me'muredilir.

Madde: 27 — Gümrük kontrol me'murları ve hususî ekisperler için konfederasyon; dersler ihdase der.

Madde: 28 — Gümrük me'murları, kanunun ahkâmına tabi olup transit geçmiyen ve ecnebiden gelen eşyaları İsviçre gümrük ve antrepolarında kontrol ederler. Bu memurlar kendilerine şüpheli görünen veyahut herhangi bir sebepten dolayı veyahut federal sihiye idaresi tarafından vuku bulan talep üzerine ithal olunan her maldan nümune alabilirler. Bu son takdirde nümuneler talebeden idarenin irae edeceği adrese gönderilir. Nümunenin alındığı eşyanın sevk vesikasına işaret veyahut sevk vesikası yoksa herhangi bir suretle kaydolunur. Nümune alınmasının mallara zarar ıka etmesi lâzım geldiği gibi sevkte te'hir etmemelidir. Nümunelerin alınması ve gönderilmesi ve eşyanın kontrolü bir nizamname ile tesbit ve tayin edecektir.

Madde: 29 — Ferderal gümrük tarifeleri kanunun 17 ve 7 inci maddelerinde zikrolunan küçük sevkıyat malları işbu kanunun 28 inci maddesindeki kontrolden müstesnadır.

Madde: 30 — Gümrük idaresi alınan nümuneyi derhal mürselünileyh kantonunun laboratuvarına sevk eder. Ve mürselünileyhin de adresini bildirir ayrıca numunenin tabiatı miktar ve ehemmiyeti ve şüphe edilen cihetler zikrolunur. Laboratuvarda derhal numuneyi tahlileder. Zabıt varakasını gümrük memurunun raporile beraber kanton kontrol idaresine gönderir ve keyfiyeti (mürselünileyhe bildirerek ahvalin icabettirdiği tedabiride ittehazeder).

Madde: 31 — Konfederasyon numune alınmasından mütevellit herhangi bir zarardan ve mühim teehhürattan mes'uldür.

Madde: 32 — Malın sahibi veya mürselünileyhi gümrük idaresinden numunelerin mühürlenmesini veya kurşunlanmasını talebedebilirler. Bu masraflar talibe aittir.

Madde: 33 — Gümrük idareleri ve kanton kontrolün

.....

lakadar eden numune tahlilleri neticelerini kabla numunelerle beraber salahiyattar laboratuvara (Madde-30) malların gmrk noktai nazarından tasnifini kolaylaştırmak için gnderirler.

Madde: 34 — İsvireye ithaledilen etler ve jambonlar gmrk istasyonlarında ve antrepolarda hudut baytarları tarafından kontrol edilir. Bu kontrol şeraiati bir nizamname ile tayin olunacaktır. Bu nizamnamede kontrolden istisna edilecek balık, av eti, kmeslik hayvanat vesair çabuk bozulacak mevaddı gıdaiyenin istisna şeraiati tesbit edilecektir, (Madde-6-7)

Madde: 35 — Bozuk olduğu tezahr eden eşya hududa sevk ve iade olunur.

Mabadı var

